

Regeringens proposition

2006/07:133

Ytterligare rättssäkerhetsgarantier vid användandet
av hemliga tvångsmedel, m.m.

Prop.
2006/07:133

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 6 september 2007

Fredrik Reinfeldt

Beatrice Ask
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att personer som har utsatts för hemliga tvångsmedel, t.ex. hemlig teleavlyssning, skall underrättas om detta. En underrättelse skall dock skjutas upp och får även underlåtas om en uppgift i underrättelsen omfattas av sekretess. Underrättelseskyldigheten skall inte omfatta utredningar om sabotagebrott, brott mot rikets säkerhet och terroristbrott, dvs. brott som knyter an till Säkerhetspolisens verksamhetsområde.

Vidare föreslås att det under regeringen inrättas en fristående och självständig myndighet, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, som skall utöva tillsyn över brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter och därmed sammanhängande verksamhet. Nämndens tillsyn skall således avse även sådan användning av hemliga tvångsmedel som inte omfattas av den föreslagna underrättelseskyldigheten.

Nämnden skall också utöva tillsyn över Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter.

Nämnden skall på begäran av en enskild vara skyldig att kontrollera om han eller hon har utsatts för hemliga tvångsmedel eller varit föremål för Säkerhetspolisens personuppgiftsbehandling och om tvångsmedelsanvändningen och därmed sammanhängande verksamhet eller personuppgiftsbehandlingen har skett i enlighet med lag eller annan författning.

Enligt förslaget skall flertalet ledamöter i Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden utses bland sådana personer som har föreslagits av parti-grupperna i riksdagen.

Förslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2008.

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Lagtext	5
2.1	Förslag till lag om tillsyn över viss brotts- bekämpande verksamhet	5
2.2	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	7
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning	10
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (2007:000) om hemlig rumsavlyssning	11
2.5	Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)	12
2.6	Förslag till lag om ändring i säkerhetsskyddslagen (1996:627)	14
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål	15
2.8	Förslag till lag om ändring i lagen (2007:000) om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål	18
2.9	Förslag till lag om ändring i lagen (2007:000) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	20
3	Ärendet och dess beredning	22
4	Rättssäkerhetsgarantier vid användning av hemliga tvångsmedel, m.m.	22
4.1	Gällande reglering av hemliga tvångsmedel m.m.	23
4.2	Vilka ytterligare rättssäkerhetsgarantier bör införas?	29
4.3	Systemet med offentliga ombud	33
5	Underrättelse till enskild om användning av hemliga tvångsmedel	35
5.1	Vilka hemliga tvångsmedel skall omfattas?	35
5.2	Vilka personer skall underrättas om hemlig tvångsmedelsanvändning?	36
5.3	Vad skall underrättelsen innehålla?	41
5.4	När skall underrättelsen lämnas?	42
5.5	Hur påverkas utformningen av underrättelseskyldig- heten av sekretess?	44
5.6	Undantag för Säkerhetspolisens brottsutredningar	48
5.7	Lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll	52
5.8	Propositionen om användning av vissa hemliga tvångsmedel för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	53
5.9	Vem skall underrätta enskilda om tvångsmedels- användningen?	54
5.10	Särskilda bestämmelser för internationell rättslig hjälp i brottmål	55
6	Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	61

6.1	Ett tillsynsorgan för en rättssäker brottsbekämpning	61	Prop. 2006/07:133
6.2	Nämndens ställning, organisation och sammansättning	64	
6.3	Tillsyn på eget initiativ	66	
6.4	Särskild kontroll på begäran av enskild	66	
6.5	Nämndens befogenheter	67	
6.6	Nämndens uttalanden och underrättelser	69	
6.7	Nämndens avgöranden skall inte kunna överklagas	71	
6.8	Sekretess hos nämnden	71	
7	Ikraftträdande m.m.	77	
8	Ekonomiska konsekvenser	78	
9	Författningskommentar	79	
9.1	Förslaget till lag om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet	79	
9.2	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken	83	
9.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning	87	
9.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:000) om hemlig rumsavlyssning	88	
9.5	Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)	89	
9.6	Förslaget till lag om ändring i säkerhetsskyddslagen (1996:627)	90	
9.7	Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål	90	
9.8	Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:000) om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål	94	
9.9	Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:000) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	95	
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Ytterligare rättssäkerhetsgarantier vid användandet av hemliga tvångsmedel, m.m. (SOU 2006:98)	98	
Bilaga 2	Lagförslagen i betänkandet Ytterligare rättssäkerhetsgarantier vid användandet av hemliga tvångsmedel, m.m. (SOU 2006:98)	102	
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanser som har yttrat sig över betänkandet Ytterligare rättssäkerhetsgarantier vid användandet av hemliga tvångsmedel, m.m. (SOU 2006:98)	111	
Bilaga 4	Lagrådsremissens lagförslag	112	
Bilaga 5	Lagrådets yttrande	127	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 6 september 2007	129	

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet,
2. lag om ändring i rättegångsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning,
4. lag om ändring i lagen (2007:000) om hemlig rumsavlyssning,
5. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
6. lag om ändring i säkerhetsskyddslagen (1996:627),
7. lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål,
8. lag om ändring i lagen (2007:000) om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål,
9. lag om ändring i lagen (2007:000) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten (myndigheten) skall utöva tillsyn över brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter och därmed sammanhängande verksamhet.

Myndigheten skall även utöva tillsyn över Säkerhetspolisens behandling av uppgifter enligt polisdatalagen (1998:622), särskilt med avseende på 5 § den lagen.

Tillsynen skall särskilt syfta till att säkerställa att verksamhet enligt första och andra styckena bedrivs i enlighet med lag eller annan författning.

2 § Myndigheten skall utöva sin tillsyn genom inspektioner och andra undersökningar.

Myndigheten får uttala sig om konstaterade förhållanden och sin uppfattning om behov av förändringar i verksamheten och skall verka för att brister i lag eller annan författning avhjälps.

3 § Myndigheten är skyldig att på begäran av en enskild kontrollera om han eller hon har utsatts för sådana tvångsmedel eller varit föremål för sådan personuppgiftsbehandling som avses i 1 § och om användningen av tvångsmedel och därmed sammanhängande verksamhet eller behandlingen av personuppgifter har skett i enlighet med lag eller annan författning. Myndigheten skall underrätta den enskilde om att kontrollen har utförts.

4 § Myndigheten har rätt att av förvaltningsmyndigheter som omfattas av tillsynen få de uppgifter och det biträde som myndigheten begär. Även domstolar samt de förvaltningsmyndigheter som inte omfattas av tillsynen är skyldiga att lämna myndigheten de uppgifter som den begär.

5 § Myndigheten skall ha högst tio ledamöter.

Ledamöterna skall utses av regeringen för en bestämd tid, högst fyra år. De skall med hänsyn till omdömesförmåga, självständighet, laglydnad och övriga omständigheter vara lämpliga för uppdraget. Ordföranden och vice ordföranden skall vara eller ha varit ordinarie domare eller ha annan motsvarande juridisk erfarenhet. Övriga ledamöter skall utses bland sådana personer som har föreslagits av partigrupperna i riksdagen.

6 § Myndighetens avgöranden får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008. Sådan kontroll som avses i Prop. 2006/07:133 3 § skall på begäran av en enskild omfatta även förhållanden före ikraftträdandet.

Härigenom föreskrivs att det i rättegångsbalken skall införas tre nya paragrafer, 27 kap. 31–33 §§, samt närmast före 27 kap. 31 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 kap.

Underrättelse till enskild

31 §

Den som är eller har varit misstänkt för brott skall, om inte annat följer av 33 §, underrättas om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning som han eller hon har utsatts för. Om avlyssningen eller övervakningen har avsett en teleadress som innehas av någon annan än den misstänkte skall, om inte annat följer av 33 §, även innehavaren underrättas.

En underrättelse skall lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att förundersökningen avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan enligt 23 kap. 18 § eller på annat sätt har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas, om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

32 §

En underrättelse enligt 31 § skall innehålla uppgift om vilket tvångsmedel som har använts, vilken teleadress avlyssningen eller övervakningen har avsett och när den har skett. Den som är eller har varit misstänkt för brott skall få uppgift om vilken brottsmisstanke som har legat till grund för avlyssningen eller övervakningen

eller som avlyssningen eller övervakningen har föranlett. Den som inte är eller har varit misstänkt för brott skall få uppgift om detta.

33 §

Om det gäller sekretess enligt 2 kap. 1 eller 2 §, 5 kap. 1 § eller 9 kap. 17 § sekretesslagen (1980:100) för uppgifter som avses i 32 §, skall en underrättelse enligt 31 § skjutas upp till dess att sekretess inte längre gäller.

Har det på grund av sekretess enligt första stycket inte kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att förundersökningen avslutades, får underrättelsen underlåtas.

En underrättelse enligt 31 § skall inte lämnas, om förundersökningen angår

1. brott som avses i 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

2. brott som avses i 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

3. brott som avses i 18 kap. 1, 3, 4, 5 eller 6 § eller 19 kap. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12 eller 13 § brottsbalken,

4. brott som avses i 3 eller 4 kap. brottsbalken, om brottet är av det slag som anges i 18 kap. 2 § eller 19 kap. 11 § samma balk,

5. brott som avses i 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott eller 3 § lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m., eller

6. försök, förberedelse eller stämpling till brott som anges i 1–5 eller underlåtenhet att avslöja sådant brott, om gärningen är belagd med straff.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008. Underrättelse enligt 31 § Prop. 2006/07:133
behöver dock inte lämnas beträffande hemlig teleavlyssning eller hemlig
teleövervakning som har avslutats före ikraftträdandet.

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning skall införas en ny paragraf, 8 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Den som är eller har varit misstänkt för brott skall underrättas om hemlig kameraövervakning som han eller hon har utsatts för. Om övervakningen har avsett en plats som innehas av någon annan än den misstänkte, skall även innehavaren underrättas. I fråga om sådan underrättelse, tidpunkten för underrättelsen och undantag från underrättelseskyldigheten tillämpas 27 kap. 31 § andra och tredje styckena, 32 och 33 §§ rättegångsbalken. Underrättelsen skall även innehålla uppgift om platsen för åtgärden.

Vad som sägs i första stycket om underrättelse till innehavare av den övervakade platsen gäller inte om allmänheten har tillträde till platsen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008. Underrättelse behöver dock inte lämnas beträffande hemlig kameraövervakning som har avslutats före ikraftträdandet.

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2007:000) om hemlig rumsavlyssning skall införas en ny paragraf, 15 §, av följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2005/06:178

Föreslagen lydelse

15 §

Den som är eller har varit misstänkt för brott skall underrättas om hemlig rumsavlyssning som han eller hon har utsatts för. Om avlyssningen har avsett en plats som innehas av någon annan än den misstänkte, skall även innehavaren underrättas. I fråga om sådan underrättelse, tidpunkten för underrättelsen och undantag från underrättelseskyldigheten tillämpas 27 kap. 31 § andra och tredje styckena, 32 och 33 §§ rättegångsbalken. Underrättelsen skall även innehålla uppgift om platsen för åtgärden.

Vad som sägs i första stycket om underrättelse till innehavare av den avlyssnade platsen gäller inte om allmänheten har tillträde till platsen.

Härigenom föreskrivs i fråga om sekretesslagen (1980:100)¹
dels att rubriken till 11 kap. skall lyda "Särskilda bestämmelser om sekretess hos regeringen, riksdagen samt Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern och Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden",
dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 11 kap. 6 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

6 §

Hos Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden i dess tillsyn enligt lagen (2007:000) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet gäller sekretess endast enligt andra–fjärde styckena.

Om nämnden i verksamhet, som avses i första stycket, från en myndighet får en uppgift som är sekretessbelagd där, gäller sekretessen också hos nämnden.

Om nämnden i verksamhet, som avses i första stycket, får en uppgift från en enskild, gäller

1. sekretess enligt 2 kap. i den mån det kan antas att riket lider betydande men om uppgiften röjs,

2. sekretess enligt 5 kap. i den mån det kan antas att verksamhet för att förebygga eller beivra brott allvarligt motverkas om uppgiften röjs,

3. sekretess till skydd för enskilds personliga förhållanden i den mån uppgiften skulle ha varit sekretessbelagd hos den myndighet som ärendet får anses avse.

Om nämnden i verksamhet, som avses i första stycket, får en uppgift från en utländsk myndighet eller mellanfolklig organisation, gäller sekretess i den mån uppgiften skulle ha varit sekretessbelagd

¹ Lagen omtryckt 1992:1474.

*hos den myndighet som ärendet Prop. 2006/07:133
får anses avse.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008.

Härigenom föreskrivs att 23 § säkerhetsskyddslagen (1996:627) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §¹

Om det finns synnerliga skäl, får utlämnandet omfatta även andra uppgifter än sådana som avses i 21 och 22 §§.

Registernämnden beslutar i varje enskilt fall om utlämnande av uppgifter enligt denna paragraf.

Säkerhets- och integritets-skyddsnämnden beslutar i varje enskilt fall om utlämnande av uppgifter enligt denna paragraf.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008.

¹ Senaste lydelse 2006:347.

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 25, 25 a, 26 och 28 §§ lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

25 §¹

En ansökan om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning av någon som befinner sig i Sverige handläggs av åklagare. Av ansökan skall det framgå under vilken tid åtgärden önskas och sådana uppgifter som behövs för att åtgärden skall kunna genomföras. Åklagaren skall genast pröva om det finns förutsättningar för åtgärden och i sådant fall ansöka om rättens tillstånd till åtgärden.

Upptagningar och uppteckningar behöver inte granskas enligt 27 kap. 24 § rättegångsbalken. Upptagningar och uppteckningar får bevaras efter det att ärendet om rättslig hjälp har avslutats och återredovisning skett enligt 2 kap. 17 § endast om detta är tillåtet enligt 27 kap. 24 § rättegångsbalken.

I fråga om underrättelse till enskild enligt 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken skall bestämmelserna i 27 kap. 31 § andra stycket och 33 § andra och tredje styckena samma balk inte tillämpas. Underrättelse skall lämnas så snart det kan ske efter det att åtgärden enligt första stycket har avslutats. Underrättelsen skall, utöver vad som följer av 27 kap. 33 § första stycket rättegångsbalken, skjutas upp om sekretess gäller enligt 5 kap. 7 § sekretesslagen (1980:100). Om det på grund av sekretess inte har kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att åtgärden avslutades, får underrättelsen underlåtas. Underrättelse skall inte lämnas om utredningen gäller brott som motsvarar brott som anges i 27 kap. 33 § tredje stycket rättegångsbalken.

¹ Senaste lydelse 2005:491.

25 a §²

Rättens beslut enligt 25 § att tillåta hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning får verkställas genom omedelbar överföring av teledelanden eller uppgifter om teledelanden till den ansökande staten, om det kan ske under betryggande former. Verkställighet genom omedelbar överföring får endast ske i förhållande till en stat som är medlem i Europeiska unionen eller till Island eller Norge. Åklagaren prövar om förutsättningar för omedelbar överföring finns. Om omedelbar överföring av teledelanden sker, får upptagning eller uppteckning inte göras i Sverige.

Rättens beslut enligt 25 § att tillåta hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning får verkställas genom omedelbar överföring av teledelanden eller uppgifter om teledelanden till den ansökande staten, om det kan ske under betryggande former. Verkställighet genom omedelbar överföring får endast ske i förhållande till en stat som är medlem i Europeiska unionen eller till Island eller Norge. Åklagaren prövar om förutsättningar för omedelbar överföring finns. Om omedelbar överföring av teledelanden sker, får upptagning eller uppteckning inte göras i Sverige *och bestämmelserna i 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken skall inte tillämpas.*

26 §³

Åklagare får ansöka hos en utländsk myndighet om rättslig hjälp eller tekniskt bistånd med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning av någon som befinner sig i en annan stat eller i Sverige.

Om den andra staten kräver att ansökan först skall prövas av domstol i Sverige, får rätten på begäran av svensk åklagare pröva frågan om att tillåta den hemliga teleavlyssningen eller hemliga teleövervakningen som ansökan enligt första stycket avser.

Av ansökan enligt första stycket skall det framgå under vilken tid åtgärden önskas och sådana uppgifter som behövs för att åtgärden skall kunna genomföras. Om den andra staten kräver ett tillstånd enligt andra stycket, skall ansökan innehålla en bekräftelse på att ett sådant tillstånd har meddelats. Befinner sig den person som åtgärden avser inte i den stat där rättslig hjälp eller tekniskt bistånd söks, skall det av ansökan framgå att ett sådant tillstånd som avses i 26 c § har lämnats av den stat där personen finns.

Om tillstånd lämnas enligt andra stycket, skall bestämmelserna om underrättelse till enskild i 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken tillämpas endast när upptagning eller uppteckning av avlyssningen eller övervakningen sker i Sverige.

² Senaste lydelse 2005:491.

³ Senaste lydelse 2005:491.

Om hemlig kameraövervakning skall äga rum av någon som befinner sig i en annan stat och den andra staten kräver att ansökan först skall prövas av domstol i Sverige, får tingsrätten på begäran av svensk åklagare besluta att tillåta kameraövervakningen.

*Underrättelse enligt 8 § lagen
(1995:1506) om hemlig kamera-
övervakning skall inte lämnas.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:000) om
ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig
hjälp i brottmål

Prop. 2006/07:133

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 27, 28 a och 28 b §§ lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål i stället för deras lydelse enligt lagen (2007:000) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2005/06:178 Föreslagen lydelse

4 kap.
27 §

En ansökan om hemlig kameraövervakning av någon som befinner sig i Sverige handläggs av åklagare. Åklagaren skall genast pröva om det finns förutsättningar för åtgärden och i sådant fall ansöka om rättens tillstånd.

Upptagningar behöver inte granskas enligt 7 § första stycket lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning.

Upptagningar får bevaras efter det att ärendet om rättslig hjälp har avslutats och återredovisning har skett enligt 2 kap. 17 § endast om detta är tillåtet enligt 7 § andra stycket lagen om hemlig kameraövervakning.

I fråga om underrättelse till enskild enligt 8 § lagen om hemlig kameraövervakning skall bestämmelserna i 4 kap. 25 § tredje stycket denna lag tillämpas.

28 a §

En ansökan om hemlig rumsavlyssning av någon som befinner sig i Sverige handläggs av åklagare. Åklagaren skall genast pröva om det finns förutsättningar för åtgärden och i sådant fall ansöka om rättens tillstånd.

Upptagningar och uppteckningar behöver inte granskas enligt 13 § första stycket lagen (2007:000) om hemlig rumsavlyssning.

Upptagningar och uppteckningar får bevaras efter det att ärendet om rättslig hjälp har avslutats och återredovisning skett enligt 2 kap. 17 § endast om detta är tillåtet enligt 13 § lagen om hemlig rumsavlyssning.

I fråga om underrättelse till enskild enligt 15 § lagen om hemlig rumsavlyssning skall bestämmelserna i 4 kap. 25 § tredje stycket denna lag tillämpas.

Om hemlig rumsavlyssning skall äga rum av någon som befinner sig i en annan stat och den andra staten kräver att ansökan först skall prövas av domstol i Sverige, får rätten på begäran av svensk åklagare besluta att tillåta rumsavlyssningen.

Underrättelse enligt 15 § lagen (2007:000) om hemlig rumsavlyssning skall inte lämnas.

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:000) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Prop. 2006/07:133

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2007:000) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott skall införas tre nya paragrafer, 16–18 §§, av följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2005/06:177 Föreslagen lydelse

16 §

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § 6 skall underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett en teleadress eller en plats som innehas av någon annan, skall även denne underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en sådan plats till vilken allmänheten har tillträde inte underrättas.

Underrättelsen skall lämnas så snart det kan ske efter det att det ärende i vilket åtgärden vidtogs avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

17 §

En underrättelse enligt 16 § skall innehålla uppgift om vilket tvångsmedel som har använts och uppgift om tiden för åtgärden. Vid hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning skall underrättelsen även innehålla uppgift om vilken teleadress som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning skall underrättelsen även innehålla uppgift om platsen för åtgärden. Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § 6 skall få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt skall få uppgift om detta.

18 §

Om det gäller sekretess enligt 2 kap. 1 eller 2 §, 5 kap. 1 § eller 9 kap. 17 § sekretesslagen (1980:100) för uppgifter som avses i 17 §, skall en underrättelse enligt 16 § skjutas upp till dess att sekretess inte längre gäller.

Har det på grund av sekretess enligt första stycket inte kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att det ärende i vilket åtgärden vidtogs avslutades, får underrättelsen underlåtas.

Regeringen beslutade i maj 2006 att tillkalla en särskild utredare för att överväga bl.a. hur och i vilken utsträckning brottsmisstänkta personer som har utsatts för hemliga tvångsmedel skall underrättas om detta i efterhand (dir. 2006:62). Utredningen antog namnet Utredningen om rätts-säkerhet vid hemliga tvångsmedel (utredningen).

I november 2006 överlämnade utredningen betänkandet Ytterligare rättssäkerhetsgarantier vid användandet av hemliga tvångsmedel, m.m. (SOU 2006:98). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. Remissinstanserna framgår av *bilaga 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Justitiedepartementet (Ju2006/9209/Å).

I denna proposition behandlas de förslag som har lämnats i betänkandet.

Frågor om skyddet av den personliga integriteten har belysts av Integritetsskyddskommittén i delbetänkandet Skyddet för den personliga integriteten – Kartläggning och analys (SOU 2007:22) och kommer att belysas ytterligare i det slutbetänkande som kommittén skall lämna i december 2007. Det kan finnas anledning att, när slutbetänkandet har lämnats, återkomma till frågor om skyddet för den personliga integriteten vid användandet av hemliga tvångsmedel.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 7 juni 2007 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*.

Lagrådets synpunkter behandlas i författningskommentaren. Regeringen har i huvudsak följt Lagrådets förslag.

4 Rättssäkerhetsgarantier vid användning av hemliga tvångsmedel, m.m.

Det är av grundläggande betydelse i en demokratisk rättsstat att post- och telehemligheten liksom rätten till privatliv och korrespondens respekteras. För en effektiv brottsbekämpning är det visserligen ibland nödvändigt att det görs vissa ingrepp i enskildas personliga sfär, t.ex. genom hemlig televlyssning, hemlig kameraövervakning eller andra hemliga tvångsmedel. Med hänsyn till den integritetskränkande arten av sådana åtgärder är det emellertid av största vikt att de vidtas med stor urskillning och att riskerna för missbruk minimeras.

Skyddet mot missbruk av tvångsmedel som inte är hemliga, såsom husrannsakan och beslag, ligger till viss del i att den som utsätts för tvångsmedlet är eller blir medveten om åtgärden och kan få den prövad av domstol eller på annat sätt. Något motsvarande gäller i praktiken inte beträffande hemliga tvångsmedel, såsom hemlig televlyssning och hemlig kameraövervakning. Det ligger nämligen i det hemliga tvångs-

medlets natur att den enskilde skall vara omedveten om åtgärden och därmed inte heller kan överklaga det. Också den allmänna insynen genom t.ex. medierna är med hänsyn till verksamhetens art mycket begränsad. Hemlighållandet ökar risken för en oriktig tillämpning av reglerna om hur hemliga tvångsmedel får användas. Mot den bakgrunden är det angeläget att förutsättningarna för användandet av de hemliga tvångsmedlen är tydliga. Även andra rättssäkerhetsinstrument har stor betydelse i fråga om de hemliga tvångsmedlen, t.ex. olika former av rättslig tillsyn och parlamentarisk kontroll.

4.1 Gällande reglering av hemliga tvångsmedel m.m.

Regeringsformen

I 2 kap. regeringsformen finns bestämmelser som skyddar medborgarna mot ingrepp från det allmänna. Bestämmelserna har betydelse för vilken användning av hemliga tvångsmedel och andra s.k. särskilda arbetsmetoder som får förekomma i brottsbekämpningen.

2 kap. 6 § regeringsformen innehåller sålunda regler som skyddar den enskilde mot bl.a. kroppsvisitation, husrannsakan och annat liknande intrång från det allmänna sida. Paragrafen uppställer också hinder för det allmänna att inhämta information genom undersökning av brev eller andra förtroliga försändelser eller genom hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller andra förtroliga meddelanden. Det skydd som 2 kap. 6 § regeringsformen ger den enskilde får enligt 2 kap. 12 § begränsas men endast genom lag och endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. En begränsning får därtill aldrig gå utöver vad som är nödvändigt eller utgöra ett hot mot den fria åsiktsbildningen.

Europakonventionen

Sedan år 1995 gäller den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna (Europakonventionen) som lag här i landet. I 2 kap. 23 § regeringsformen finns ett förbud mot att meddela lag eller annan föreskrift i strid med Sveriges åtaganden på grund av konventionen. Användandet av hemliga tvångsmedel, liksom de brottsbekämpande myndigheternas dolda spaningsarbete m.m., berörs främst av artiklarna 6, 8 och 13 i konventionen.

Artikel 6 innehåller bestämmelser om rätten till en rättvis rättegång. Rätten till en rättvis rättegång anses bl.a. innebära att en åtalad skall underrättas om allt utredningsmaterial.

I artikel 8 finns bestämmelser om rätten till respekt för privat- och familjeliv, hem och korrespondens. Skyddet får visserligen inskränkas men endast under vissa förutsättningar. Bland annat får inskränkningen ske endast med stöd av lag och endast om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till vissa bestämda intressen, däribland statens säkerhet, den allmänna säkerheten och förebyggandet av oordning eller brott. Rätten till privatliv skall i detta sammanhang förstås i vid mening. Också rätten till respekt för korrespondens har en vid betydelse och om-

fattar många slag av medelbar kommunikation som avsändaren och mottagaren kan förvänta sig skall förmedlas utan att andra tar del av innehållet.

Enligt artikel 13 skall var och en, vars fri- och rättigheter enligt konventionen har kränkts, ha tillgång till ett effektivt rättsmedel inför nationell myndighet. Med att ett rättsmedel är effektivt avses att det medger en tillfredsställande prövning av ett klagomål. Det krävs inte att prövningen sker i domstol. Även administrativa rättsmedel kan uppfylla konventionskraven. Det är inte nödvändigt att ett enda rättsmedel ensamt uppfyller kravet på ett effektivt rättsmedel utan flera rättsmedel i den nationella lagstiftningen kan tillsammans uppfylla kravet.

De hemliga tvångsmedlen

I 27 kap. rättegångsbalken finns bestämmelser om postkontroll samt om hemlig televlyssning och hemlig teleövervakning vid förundersökning i brottmål.

Med postkontroll avses att en försändelse som får tas i beslag kvarhålls av ett befordringsföretag till dess att frågan om beslag har avgjorts (27 kap. 9 §). Postkontroll beslutas av domstol, som kan ge tillstånd till åtgärden för viss tid, högst en månad åt gången. En försändelse får tas i beslag endast om det för brottet är föreskrivet fängelse i ett år eller däröver (27 kap. 3 §) och motsvarande kommer därmed också att utgöra en förutsättning för postkontroll. Postkontroll är att anse som ett hemligt tvångsmedel, eftersom de personer som kontrollen berör inte underrättas om den pågående kontrollen. Tas en försändelse i beslag, gäller dock att mottagaren och avsändaren, om denne är känd, underrättas om beslaget så snart detta kan ske utan men för utredningen (27 kap. 11 §). Offentligt ombud deltar inte vid handläggningen i domstolen.

Hemlig televlyssning innebär att telemeddelanden som befordras eller har befordrats till eller från ett visst telefonnummer, en kod eller annan teleadress avlyssnas eller spelas in i hemlighet. Tvångsmedlet får användas endast om domstol har gett tillstånd till det. Det krävs att förundersökningen gäller ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott eller att brottets straffvärde av domstolen bedöms överstiga fängelse i två år (27 kap. 18 §). Vid hemlig teleövervakning sker inte någon avlyssning eller inspelning av innehållet i telemeddelandet utan vad som inhämtas är endast uppgifter om telemeddelanden som befordras eller har befordrats till eller från en viss teleadress. Som hemlig teleövervakning betecknas även en åtgärd som hindrar att ett telemeddelande når fram. Även detta tvångsmedel kräver domstols tillstånd. Det fordras vidare att förundersökningen avser brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än sex månaders fängelse eller brotten dataintrång eller barnpornografibrott som inte är ringa eller narkotikabrott eller narkotikasmuggling eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott (27 kap. 19 §). För båda tvångsmedlen krävs att någon är skäligen misstänkt för brottet och att användningen av tvångsmedlet är av synnerlig vikt för utredningen om brottet. Tillståndet skall avse en viss teleadress som innehas eller har innehafts av den misstänkte eller som annars kan antas

ha använts eller komma att användas av denne men kan också avse en annan teleadress som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte har ringt till eller på annat sätt kontaktat eller kommer att ringa eller på annat sätt kontakta (27 kap. 20 §). Tillståndstiden får inte överstiga en månad åt gången (27 kap. 21 §). Offentliga ombud skall delta i sådana tillståndsärenden vid domstol som gäller hemlig teleavlyssning men inte i sådana som gäller hemlig teleövervakning. Är ett ärende så brådskande att ett dröjsmål skulle riskera syftet med tvångsmedlet, får tillstånd meddelas utan att ett offentligt ombud har deltagit. I sådant fall skall emellertid ett sådant ombud underrättas om beslutet och få tillfälle att ta del av ärendet och eventuellt överklaga beslutet (27 kap. 26 och 28 §§).

Bestämmelser om hemlig kameraövervakning finns i lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning. Med sådan övervakning avses att fjärrstyrda kameror används för personövervakning vid förundersökning i brottmål. Även hemlig kameraövervakning får användas endast efter domstols tillstånd och förutsättningarna är i huvudsak desamma som för hemlig teleavlyssning, inbegripet offentliga ombuds deltagande i tillståndsärendena vid domstol.

Lagar om särskild tillämpning av hemliga tvångsmedel

Tre lagar möjliggör användning av de hemliga tvångsmedlen under särskilda förutsättningar.

I lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål finns bestämmelser som kompletterar rättegångsbalken och gör det möjligt att använda de hemliga tvångsmedlen vid främst vissa uppräknade allmänfarliga brott, högmålsbrott och brott mot rikets säkerhet, även om det för dessa brott är föreskrivet lägre straff än vad som krävs i rättegångsbalken. Huvudregeln är även i dessa fall att beslut om hemliga tvångsmedel skall fattas av en domstol. Lagen medger emellertid att åklagaren eller undersökningsledaren interimistiskt beslutar om tvångsmedlen varefter domstolen skyndsamt skall pröva ärendet.

Även lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m. innehåller bestämmelser som kompletterar rättegångsbalken och gör det möjligt för åklagaren och, i viss mån, undersökningsledaren att fatta intermitterade beslut om hemliga tvångsmedel varefter domstolen snabbt skall pröva ärendet.

Slutligen finns det i lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll bestämmelser om användning av de hemliga tvångsmedlen. Användningen av hemliga tvångsmedel kräver alltid domstols tillstånd. Sådant tillstånd får lämnas om utlänningskontroll eller en organisation eller grupp som denne tillhör eller verkar för planlägger eller förbereder terroristbrott. För tillstånd krävs det synnerliga skäl.

Beträffande samtliga dessa lagar gäller att offentligt ombud skall delta i ärenden om tillstånd till hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning.

I propositionen Hemlig rumsavlyssning (prop. 2005/06:178) har föreslagits att det införs ett nytt hemligt tvångsmedel, hemlig rumsavlyssning. Det föreslagna nya tvångsmedlet innebär att tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträde eller annan sammankomst som allmänheten inte har tillträde till i hemlighet avlyssnas eller spelas in. Hemlig rumsavlyssning skall, efter domstols tillstånd, kunna användas vid förundersökning avseende brott som har ett minimistraff om fängelse i fyra år eller vissa andra allvarliga brott, såsom grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fyra års fängelse. Domstolens tillstånd skall få gälla högst en månad i taget. Tillstånd skall få lämnas endast om det är av synnerlig vikt för utredningen. Det skall avse en plats där det finns särskild anledning att anta den misstänkte kommer att uppehålla sig. För tillstånd att avlyssna andra bostäder än den misstänktes bostad skall krävas att det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där. Ett absolut förbud föreslås gälla mot hemlig rumsavlyssning av bl.a. advokatkontor och läkarmottagningar.

Enligt propositionen skall massmedieredaktioner få avlyssnas endast om det finns synnerlig anledning att platsen som sådan används för brott som kan ligga till grund för hemlig rumsavlyssning.

Offentliga ombud skall alltid delta vid handläggningen vid domstol. Av de i föregående avsnitt redovisade lagarna skall endast 1988 års lag vara tillämplig på hemlig rumsavlyssning.

Propositionen om hemlig tvångsmedelsanvändning för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

I propositionen Åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (prop. 2005/06:177) har föreslagits att de brottsbekämpande myndigheterna ges möjlighet att använda de hemliga tvångsmedlen, dock inte det föreslagna nya tvångsmedlet hemlig rumsavlyssning, för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott. Bestämmelser om detta skall enligt förslaget tas in i en ny lag om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.

Enligt propositionen skall tvångsmedlen få användas om det med hänsyn till omständigheterna finns anledning att anta att en person kommer att utöva allvarlig brottslig verksamhet som innefattar i lagen särskilt angivna gärningar.

De i den föreslagna lagen angivna gärningarna handlar om högmålsbrott, brott mot rikets säkerhet, allmänfarliga brott och terroristbrott, dvs. den allvarligare brottslighet som Säkerhetspolisen skall bekämpa. Vidare skall, enligt förslaget, tvångsmedlen få användas för att förhindra mord, dråp, grov misshandel, människorov och olaga frihetsberövande, dvs. brott som den öppna polisen normalt skall bekämpa, under förutsättning att avsikten med brottet är att förmå offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd (s.k. systemhotande brottslighet).

Användning av tvångsmedlen skall kräva domstols tillstånd. Offentliga ombud skall alltid delta vid handläggningen i domstol, även till den del ärendena avser postkontroll och hemlig teleövervakning. Enligt 11 § i lagförslaget skall hemlig teleavlyssning inte få ske av telefonsamtal eller andra teledokument mellan den som är misstänkt för brott och hans eller hennes försvarare.

Vi avser att återkomma med ett förslag vad avser användning av preventiva tvångsmedel som innebär att det skydd som ges i 11 § förslaget till lag om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott även omfattar viss personal inom sjukvården (jfr 36 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken), präst inom ett trossamfund eller den som i ett sådant samfund har motsvarande ställning (jfr 36 kap. 5 § femte stycket rättegångsbalken) samt journalister (jfr 36 kap. 5 § sjätte stycket rättegångsbalken). Förslaget kommer att föregås av överväganden om hur ett sådant ytterligare skydd behöver utformas för att stå i rimlig proportion till de skyddsintressen som ligger till grund för den föreslagna lagen.

Den enskildes rätt till insyn

Som redovisats ovan finns det i fråga om beslag av en försändelse vid postkontroll en skyldighet att underrätta de berörda om beslaget. Någon sådan underrättelseskyldighet finns däremot inte i fråga om de övriga hemliga tvångsmedlen. Brottsmisstänkta som åtalas har emellertid en vidsträckt rätt till partsinsyn i utredningsmaterialet. Innan åtal beslutas, skall den misstänkte och hans eller hennes försvarare med en s.k. slutdelgivning underrättas om förundersökningsmaterialet. Detta sker normalt på så sätt att ett preliminärt förundersökningsprotokoll görs tillgängligt för den misstänkte och försvararen (23 kap. 18 § rättegångsbalken).

Sekretessen innebär inte någon begränsning i en parts rätt enligt rättegångsbalken att få ta del av alla omständigheter som läggs till grund för ett avgörande av ett mål eller ärende (jfr 14 kap. 5 § sekretesslagen). Inte heller får några förbehåll uppställas för den misstänktes eller hans försvarares förfoganderätt över kopian av förundersökningsprotokollet och innehållet i detta eller andra handlingar som han eller hon har rätt att ta del av enligt 23 kap. 18 § rättegångsbalken (jfr 14 kap. 10 § sekretesslagen).

Dessutom föreskrivs i förundersökningskungörelsen (1947:948) att alla omständigheter av betydelse skall antecknas i förundersökningsprotokollet. Särskilt anges att beslut om användning av tvångsmedel skall antecknas i protokollet (20 §). Visserligen får åklagaren låta bli att ta med uppgifter i förundersökningsprotokollet som enligt åklagarens bedömning är betydelselösa för utredningen. Åklagaren måste dock iaktta objektivitet och får inte låta bli att ta med uppgifter som ur försvarets synvinkel kan vara betydelsefulla.

Offentliga ombud stärker enskildas rättssäkerhet genom att bevaka deras integritetsintressen i ärenden om tillstånd till hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning. Ett offentligt ombud företräder dock inte någon särskild misstänkt eller någon annan särskild person utan företräder enskildas intressen i allmänhet.

Enskilda som blir föremål för hemliga tvångsmedel har begränsade möjligheter att påkalla en rättslig prövning genom överklagande av tillståndet till tvångsmedelsanvändningen. Det är därför betydelsefullt att det finns andra rättsmedel mot eventuellt felaktiga beslut.

Utöver den kontroll i förhand som kravet på tillstånd av domstol för användning av hemliga tvångsmedel innebär finns det i gällande rätt olika slag av tillsyn och kontroll som utövas i efterhand. Justitieombudsmannen och Justitiekanslern utövar sålunda tillsyn över bl.a. den brottsbekämpande verksamheten. Registernämnden och Datainspektionen utövar tillsyn över Säkerhetspolisens personuppgiftsbehandling. Datainspektionens tillsyn omfattar även den öppna polisens och Tullverkets personuppgiftsbehandling.

I åtskilliga andra länder har det vid sidan av tillsynen av domstolarna och förvaltningen överlag inrättats särskilda, ofta parlamentariskt anknutna, organ för en löpande tillsyn av den verksamhet i vilken används hemliga tvångsmedel och andra dolda arbetsmetoder. Sådana organ kan även bedriva tillsyn och kontroll på anmälan av enskild. Förekomsten av ett sådant organ har betydelse för bedömningen av om Europakonventionens krav på effektivt rättsmedel är uppfyllt. Något sådant organ för löpande tillsyn har dock inte inrättats i vårt land. Europadomstolen har i juni 2006 i målet *Segerstedt-Wiberg m.fl. mot Sverige (Appl. No. 62332/00)* bedömt att den nuvarande ordningen inte uppfyller kravet på effektivt rättsmedel i artikel 13 i Europakonventionen. Varken Justitieombudsmannen, Justitiekanslern, Registernämnden eller Datainspektionen, var för sig eller tillsammans, uppfyller enligt domstolen detta krav.

Riksdagen utövar en parlamentarisk kontroll över regeringen och de statliga myndigheterna. Den parlamentariska kontrollen sker bl.a. på grundval av skrivelser av olika slag från regeringen men även från riksdagens egna tillsynsorgan såsom Justitieombudsmannen och Riksrevisionen. I länder där det har inrättats organ för sådan löpande rättslig tillsyn som nämnts ovan ges genom dessa organs tillsyn ytterligare underlag för en effektiv parlamentarisk kontroll av de hemliga verksamheterna. Det förekommer även att det i andra länders parlament har inrättats särskilda utskott eller motsvarande organ, utformade för att göra den politiska kontrollen av aktuella verksamheter ändamålsenlig.

Kvalificerade skyddsidentiteter

Kvalificerade skyddsidentiteter kan skapas enligt bestämmelserna i lagen (2006:939) om kvalificerade skyddsidentiteter. Med stöd av lagens bestämmelser får det beslutas att andra personuppgifter än de verkliga skall föras in i statliga register eller i handlingar som har utfärdats av statliga myndigheter. Lagen anger vissa begränsningar för hur kvalificerade skyddsidentiteter får användas. Tilldelning och användning av en kvalificerad skyddsidentitet utgör inget tvångsmedel eller något annat integritetsintrång. En kvalificerad skyddsidentitet innebär dock operativa möjligheter av ett slag som inte hade varit möjliga utan användning av sådan skyddsidentitet. En kvalificerad skyddsidentitet skulle också kunna missbrukas. Tillskapandet och användandet av kvalificerade skyddsidentiteter

har därför kringgåddats med garantier för en korrekt och kontrollerbar hantering. Bland annat fattas beslut om kvalificerade skyddsidentiteter beträffande den brottsbekämpande verksamheten inte av de operativa myndigheterna själva utan av en avdelning inom Registernämnden.

Några andra befogenheter att inom ramen för en polisinfiltation eller andra liknande operationer handla i strid mot annars gällande författningar har inte, såsom i flera andra länder, införts i vårt land. Den svenska brottsbekämpningen använder sig visserligen sedan lång tid av s.k. kontrollerade leveranser och provokativa åtgärder, men åtgärderna måste därvid utformas så att de inte strider mot lag eller annan författning.

4.2 Vilka ytterligare rättssäkerhetsgarantier bör införas?

Regeringens bedömning: Den som, såsom misstänkt, har varit utsatt för hemliga tvångsmedel under en förundersökning bör i efterhand få en underrättelse om tvångsmedelsanvändningen. Även den som har varit utsatt för den öppna polisens användning av hemliga tvångsmedel i preventivt syfte bör på motsvarande sätt underrättas om åtgärden. Underrättelser bör lämnas även till vissa andra som har berörts av tvångsmedelsanvändningen.

En ny myndighet, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, bör inrättas och ha till uppgift att utöva tillsyn över brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter och därmed sammanhängande verksamhet.

Det finns inte skäl att ändra förutsättningarna för statens skadeståndsansvar vid användandet av hemliga tvångsmedel.

Utredningens bedömning överrensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot att det införs bestämmelser om underrättelse om tvångsmedelsanvändning och att det inrättas ett fristående och självständigt tillsynsorgan. *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* har dock menat att förslaget inte bör leda till lagstiftning förrän frågor om bl.a. tillsynsorganets närmare organisation har övervägts. Några remissinstanser har haft synpunkter på den närmare utformningen av bestämmelserna om underrättelse och den nya nämnden.

I fråga om statens skadeståndsskyldighet har *Svenska Helsingforskommittén för Mänskliga Rättigheter* och *Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen* menat att det kan finnas behov av en ny rätt till skadestånd i sådana fall där användningen av hemliga tvångsmedel har varit obefogad eller oproportionerlig.

Tidigare överväganden

Frågan om att införa en skyldighet att underrätta om användningen av hemliga tvångsmedel liksom frågan om att inrätta ett organ för granskning av sådan användning har varit föremål för utredningsarbete vid flera tillfällen. Tvångsmedelskommittén tog i sitt slutbetänkande Tvångsmedel – Anonymitet – Integritet (SOU 1984:54) upp frågan om det, vid sidan av s.k. slutdelgivning enligt 23 kap. 18 § rättegångsbalken, borde införas en särskild skyldighet att underrätta misstänkta personer om användningen av hemliga tvångsmedel. Även Buggningsutredningen tog upp frågor om underrättelseskyldighet och behovet av insyn vid tillämpningen av hemliga tvångsmedel i sitt betänkande Om buggning och andra hemliga tvångsmedel (SOU 1998:46). Säkerhetstjänstkommissionen berörde frågan om kontroll och tillsyn av säkerhetstjänsterna i betänkandet Rikets säkerhet och den personliga integriteten (SOU 2002:87). I promemorian Tvångsmedel för att förebygga eller förhindra allvarlig brottslighet (Ds 2005:21) föreslogs bl.a. att tvångsmedelsanvändningen skulle efterhandskontrolleras av ett särskilt övervakningsorgan vid sidan av den extraordinarie tillsyn som genomförs av Justitieombudsmannen och Justitiekanslern. Slutligen föreslogs i promemorian Hemliga tvångsmedel m.m. under en stärkt parlamentarisk kontroll (Ds 2005:53) att det skulle inrättas en särskild nämnd med uppgift att granska myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel m.m. Enligt förslaget skulle denna nämnd inrättas under regeringen och ha parlamentariska inslag.

En underrättelseskyldighet

Syftet med att lämna underrättelse till enskilda personer om att hemliga tvångsmedel har använts mot dem är detsamma som för den underrättelseskyldighet som är knuten till vissa andra tvångsmedel, bl.a. att den enskilde skall få möjlighet att bedöma vilket integritetsintrång som åtgärden har inneburit och att reagera mot vad han eller hon kan anse har varit en rättsstridig åtgärd. En skyldighet att lämna en sådan underrättelse kan även ha en återhållande verkan på användningen av hemliga tvångsmedel och bidra till att prövningen inför ett beslut sker på ett än mer noggrant sätt.

Som framgår av utredningens internationella utblick har andra länder, däribland samtliga övriga nordiska länder, i sin respektive nationella straffprocessrätt grundläggande bestämmelser om att det skall lämnas underrättelse till enskilda personer om att hemliga tvångsmedel har använts med avseende på dem. Av den internationella utblicken framgår dock också att det genomgående har ansetts nödvändigt att förena en sådan underrättelseskyldighet med betydande undantag, däribland möjligheter att skjuta upp eller underlåta en underrättelse för att inte skada den brottsutredande verksamheten. Begränsningarna i underrättelseskyldigheten synes ha motiverats av intresset att inte behöva röja den pågående brottsutredningen eller andra anknytande utredningar eller av intresset att inte behöva avslöja verksamhetens inriktning och arbetsmetoder överlag.

Vi anser mot denna bakgrund att den som har berörts av användningen av ett hemligt tvångsmedel så långt som möjligt bör underrättas om detta i efterhand. Genom en sådan underrättelse ges den enskilde möjlighet att bedöma det integritetsintrång som har skett och att bevaka sin rätt. Vi föreslår därför att det införs en skyldighet att i efterhand underrätta den som är eller har varit misstänkt för brott, och vissa andra personer som har kommit att beröras av användandet av hemliga tvångsmedel i en förundersökning, om tvångsmedelsanvändningen. Även den som har varit utsatt för användning av hemliga tvångsmedel enligt den föreslagna lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott bör så långt möjligt underrättas om åtgärden.

Frågan är herefter i vilken omfattning och vid vilken tidpunkt sådana underrättelser bör lämnas. Några remissinstanser har efterlyst en längre gående underrättelseskyldighet än den som utredningen har föreslagit. Andra har pekat på att underrättelseskyldigheten inte bör inträda så tidigt som utredningen har ansett.

Vi återkommer i avsnitten 5.3–5.5 till frågor om hur en underrättelse om användningen av hemliga tvångsmedel bör utformas.

Ett tillsynsorgan

Även om en underrättelse lämnas till den enskilde så är möjligheterna för honom eller henne att bedöma om åtgärden har varit rättsenlig eller inte mycket små. Så länge utredningen inte har lett till åtal har den enskilde ofta på grund av gällande sekretess inte möjlighet att ta närmare del av utredningsmaterialet. Innan en brottsmisstänkt person kan åtalas, har han eller hon en vidsträckt rätt till s.k. partsyn i utredningsmaterialet (jfr ovan avsnitt 4.1). Den som inte åtalas kan emellertid även efter åtals-tidpunkten, på grund av sekretess ha mycket begränsade möjligheter att ta del av utredningsmaterialet. Bestämmelserna om att den enskilde skall underrättas om tvångsmedelsanvändningen bör därför förenas med en möjlighet för den enskilde att kunna begära en kontroll av ett fristående och självständigt organ om huruvida tvångsmedelsanvändningen har varit lagenlig. Det är enligt vår mening också angeläget för allmänhetens förtroende för de brottsbekämpande myndigheterna att enskilda, när de inte har fått någon underrättelse, skall kunna få prövat om de har utsatts för en felaktig användning av hemliga tvångsmedel.

Vi anser alltså att ett system med underrättelser till enskilda om användningen av hemliga tvångsmedel bör kompletteras med inrättandet av ett fristående och självständigt organ till vilket de som har fått en underrättelse kan vända sig för att få kontrollerat om tvångsmedelsanvändningen har varit korrekt eller inte.

Det bör därför inrättas en nämnd med uppgift att utöva tillsyn över brottsbekämpande verksamhet som avser användning av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter och därmed sammanhängande verksamhet samt, såvitt avser Säkerhetspolisen även all behandling av personuppgifter, en verksamhet som på grund av stark sekretess är undandragen allmän insyn. Vi föreslår att den nya myndigheten ges namnet Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden.

Statens skadeståndsansvar

I 3 kap. 1 § skadeståndslagen (1972:207) föreskrivs att den som har arbetstagar i sin tjänst skall ersätta personskada eller sakskada som arbetstagar villar genom fel eller försummelse i tjänsten samt ren förmögenhetsskada som arbetstagar i tjänsten villar genom brott. I 3 kap. 2 § skadeståndslagen finns bestämmelser om det allmännas ansvar vid felaktig myndighetsutövning. Staten eller en kommun är skyldig att ersätta en enskild för personskada, sakskada eller ren förmögenhetsskada som den enskilde har vållats genom begångna fel eller försummelse vid myndighetsutövning för vars fullgörande staten eller kommunen svarar. Det allmänna är även skyldigt att ersätta en enskild för allvarlig kränkning genom brott som innefattar angrepp mot dennes person, frihet, frid eller ära, om brottet innefattar fel eller försummelse vid myndighetsutövning (jfr 2 kap. 3 § skadeståndslagen). Den enskilde har alltså rätt till ersättning för den kränkning som han eller hon drabbas av till följd av myndighetsutövning som innefattar olagligt brytande av post- eller telehemlighet eller intrång i förvar eller olovlig avlyssning. Det kan noteras att det inte krävs att någon döms för brottet. Det är tillräckligt att den skadeståndsgrundande handlingen objektivt sett utgör brott.

I ett särskilt fall svarar staten för skada oberoende av vållande. Enligt lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder har staten ett strikt skadeståndsansvar bl.a. i det fallet när den som har varit häktad på grund av misstanke om brott frikänns från ansvar för brottet. Ersättning kan lämnas för utgifter, förlorad arbetsförtjänst, intrång i näringsverksamhet och lidande.

En enskild tjänsteman som vid myndighetsutövning uppsåtligen eller av oaktsamhet har åsidosatt vad som gäller för hans eller hennes uppgift skall dömas för tjänstefel om gärningen inte är ringa. Är gärningen straffbelagd enligt någon annan bestämmelse skall dock den bestämmelsen tillämpas (20 kap. 1 § brottsbalken). Det innebär bl.a. att användning av hemlig teleavlyssning som sker uppsåtligen utan stöd av lag skall straffas enligt straffbestämmelsen om brytande av telehemlighet (4 kap. 8 § brottsbalken).

Den som vållar ren förmögenhetsskada genom brott skall ersätta skadan (2 kap. 2 § skadeståndslagen). För skada som en arbetstagar villar genom fel eller försummelse i tjänsten är han eller hon ansvarig endast i den mån synnerliga skäl föreligger med hänsyn till handlingens beskaffenhet, arbetstagarens ställning, den skadelidandes intresse och övriga omständigheter (4 kap. 1 § skadeståndslagen). Avsikten är att den skadelidande skall kunna rikta sitt skadeståndskrav mot skadevällarens arbetsgivare.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att hemliga tvångsmedel som beslutas och verkställs i laga ordning inte torde kunna grunda en rätt till skadestånd. Det gäller även om användningen av tvångsmedlet inte på något mer avgörande sätt har kunnat föra brottsutredningen framåt eller om det efter tvångsmedelsanvändningen skulle stå klart att den miss-

tänkte är oskyldig. *Svenska Helsingforskommittén för Mänskliga Rättigheter* har ansett att de gällande reglerna i skadeståndslagen är otillräckliga och förordar ett strikt skadeståndsansvar för felaktiga åtgärder medan *Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen* har menat att det kan finnas behov av en utvidgad rätt till skadestånd i sådana fall där användningen av hemliga tvångsmedel har varit obefogad eller oproportionerlig.

Vi anser dock inte att det finns anledning att utvidga statens skadeståndsansvar på detta område. Redan en tillämpning av skadeståndslagens regler innebär ett skadeståndsrättsligt skydd i fråga om användning av hemliga tvångsmedel som varit obefogad. Det intrång som den enskilde har utsatts för är, typiskt sett, inte sådant att det finns anledning att införa en mera långtgående rätt till skadestånd än vad som följer av skadeståndslagen.

4.3 Systemet med offentliga ombud

Regeringens bedömning: Det är inte nödvändigt att göra förändringar i systemet med offentliga ombud.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot utredningens bedömning. *Sveriges advokatsamfund* har dock ansett att det i framtiden kan bli aktuellt med åtgärder för att trygga rekryteringen av offentliga ombud. *Journalistförbundet* har menat att det kvarstår kritik beträffande korta inställetider för de offentliga ombuden, att de offentliga ombuden sällan överklagar domstolarnas tillståndsbeslut och att ansökningar om hemliga tvångsmedel ofta över tid hanteras av samma åklagare och samma domare. *Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen* har ifrågasatt om systemet med offentliga ombud bidrar till rättsäkerhet och har ansett att det bör bli föremål för vidare utredning.

Skälen för regeringens bedömning

Gällande reglering och ordning m.m.

År 2004 infördes systemet med offentliga ombud i samtliga ärenden om tillstånd till hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning, dvs. såväl ärenden enligt rättegångsbalken och lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning som ärenden enligt 1952 års tvångsmedelslag och 1991 års lag om särskild utlänningskontroll. Skälet för införandet var bl.a. att stärka enskildas rättsskydd genom att offentliga ombud bevakar deras integritetsintressen i ärenden om tillstånd till hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning. I fråga om ärenden om hemlig teleövervakning ansåg regeringen att behovet av offentliga ombud är mindre.

Det offentliga ombudet företräder inte någon särskild misstänkt eller någon annan särskild person som åtgärden kan komma att angå, utan

denne företräder enskildas intressen i allmänhet. Ombudet skall verka för att omständigheterna i ärendet blir så allsidigt belysta som möjligt och bevaka att domstolens beslut blir förenligt med lag och att ett tillstånd att använda de aktuella tvångsmedlen utformas på ett sådant sätt att enskildas integritet inte i onödan kränks. Det offentliga ombudet får överklaga ett domstolsbeslut om tillstånd att använda tvångsmedlen. Möjligheten att överklaga är inte begränsad till frågan om huruvida ett tillstånd bort ges eller inte utan kan avse att de särskilda föreskrifter som domstolen har meddelat inte anses tillräckliga som förutsättningar för tillståndet.

Regeringen förordnar för tre år i sänder personer som kan tjänstgöra som offentliga ombud. Under treårsperioden får vid behov ytterligare personer förordnas för återstående del av perioden. Ett offentligt ombud skall vara svensk medborgare och skall vara eller ha varit advokat eller ha varit ordinarie domare. Regeringen skall inhämta förslag på lämpliga kandidater från Sveriges advokatsamfund och Tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet. Det är domstolen som utser ett av de förordnade ombuden att uppträda i det enskilda tillståndsärendet.

Vid en enkätundersökning, som år 2005 genomfördes av Sveriges advokatsamfund och riktade sig till både verksamma och tidigare verksamma offentliga ombud, framkom att de flesta som svarat på enkäten ansåg att deras roll som offentliga ombud var meningsfull. De kritiska synpunkter som framfördes var att polisens och åklagarnas utredningsunderlag i vissa fall var bristfälliga och att ombuden bör ges längre förberedelsestid innan rätten håller sammanträde i ärendet.

Slutsatser om hur systemet med offentliga ombud fungerar

Av utredningen framgår att de offentliga ombuden numera normalt får tillräcklig förberedelsestid inför sammanträdena och får tillgång till det utredningsmaterial som sammanträdet skall avse. Vidare framgår att det väldigt sällan inträffar att sammanträden, på grund av att ärendet är så brådskande att ett dröjsmål allvarligt skulle riskera syftet med tvångsmedlet, behöver hållas och beslut fattas utan att ett offentligt ombud har varit närvarande eller annars fått tillfälle att yttra sig (något som annars är möjligt enligt 27 kap. 28 § rättegångsbalken). Till utredningen har det visserligen framförts synpunkter om att det ibland kan vara svårt för domstolarna att med kort varsel få tag i ett offentligt ombud till ett sammanträde för tillståndsprövning. Vi bedömer att den typen av problem bör kunna lösas genom förbättringar av bl.a. de rutiner som används, och att det därför inte är nödvändigt med några författningsändringar. Inte heller *Journalistförbundets* synpunkter om att de offentliga ombuden sällan överklagar domstolarnas tillståndsbeslut eller att ansökningar om hemliga tvångsmedel ofta hanteras av samma åklagare och samma domare är av sådant slag som påkallar författningsändringar.

En fråga som lyftes fram i den nyss nämnda enkätundersökningen var frågan om jäv för de offentliga ombuden. Den frågan behandlades också av Sveriges advokatsamfunds styrelse. Styrelsen konstaterade i ett brev den 4 november 2004 till de av regeringen förordnade offentliga ombud som är advokater att den omständigheten att ett offentligt ombud är förhindrat att åta sig ett uppdrag som offentlig försvarare på grund av jäv

medför att även övriga advokater på samma byrå eller i den gemensamma kontorsorganisationen måste anses förhindrade att åta sig uppdraget. Förhållandervis många advokater begärde därefter att bli entledigade från uppdraget som offentliga försvarare med angivande av jävsskäl. Vi kan emellertid nu konstatera att det sedan ganska lång tid tillbaka inte har kommit in några ytterligare ansökningar om entledigande på grund av jäv. Det verkar inte heller finnas några svårigheter med att rekrytera personer som offentliga ombud. *Sveriges advokatsamfund* har menat att det i framtiden kan bli aktuellt med åtgärder för att trygga rekryteringen av offentliga ombud. Vi kan dock konstatera att rekryteringsunderlaget för offentliga ombud nu snarare kommer att öka, eftersom ett stort antal ordinarie domare kommer att gå i pension inom de närmaste åren. Det finns därför inte anledning att nu göra några förändringar beträffande vilka personer som kan förordnas som offentliga ombud.

Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen har ifrågasatt om systemet med offentliga ombud bidrar till rättsäkerhet. För vår del konstaterar vi, liksom utredningen, att system med offentliga ombud är vanligt förekommande internationellt, bl.a. i de nordiska länderna där särskilda advokater förordnas att bevaka enskildas rätt. Enligt vår mening är det självklart att system av detta slag bidrar till en ökad rättsäkerhet.

Sammanfattningsvis bedömer vi att systemet med offentliga ombud i allt väsentligt fungerar väl och att några lagändringar inte behövs.

5 Underrättelse till enskild om användning av hemliga tvångsmedel

5.1 Vilka hemliga tvångsmedel skall omfattas?

Regeringens förslag: De nya bestämmelserna om underrättelse skall omfatta samtliga hemliga tvångsmedel utom postkontroll.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot utredningens förslag. *Sveriges advokatsamfund* har dock menat att underrättelseskyldigheten bör gälla även i fråga om postkontroll som inte har lett till något beslag.

Skälen för regeringens förslag: Som redovisats i avsnitt 4.1 består de hemliga tvångsmedlen av postkontroll, hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning.

Vi anser att skyldigheten att underrätta enskilda bör gälla vid hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning. Om lagförslaget om hemlig rumsavlyssning genomförs, bör även den som har utsatts för hemlig rumsavlyssning underrättas.

När det gäller postkontroll finns det anledning att skilja på två situationer.

I den ena situationen leder postkontrollen till ett beslag av försändelsen. I så fall skall redan enligt gällande bestämmelser avsändare och

mottagare underrättas om beslaget, så snart en sådan underrättelse inte är till men för utredningen (27 kap. 11 § rättegångsbalken). En underrättelse om själva postkontrollen fyller då uppenbarligen inget syfte.

I den andra situationen leder postkontrollen inte till ett beslag utan försändelsen vidarebefordras till mottagaren. *Sveriges advokatsamfund* har menat att i en sådan situation bör avsändaren och mottagaren av försändelsen underrättas om postkontrollen, eftersom postkontrollen har gjort det möjligt att på försändelsens omslag avläsa mottagaren och även avsändaren i de fall denne har angetts. Vi anser dock att detta är fråga om ett så begränsat integritetsintrång att det inte motiverar underrättelser till de berörda personerna. Det finns inte heller några andra tillräckliga skäl för att införa regler om underrättelse för denna situation.

Vi föreslår därför att de föreslagna reglerna om underrättelse inte alls skall gälla vid postkontroll.

I avsnitten 5.4 och 5.5 återkommer vi till frågan om en underrättelse avseende användning av hemliga tvångsmedel i vissa fall kan behöva skjutas upp och efter en längre tid även underlåtas med hänsyn till intresset av en effektiv brottsbekämpning.

5.2 Vilka personer skall underrättas om hemlig tvångsmedelsanvändning?

Regeringens förslag: Den som är eller har varit brottsmisstänkt och som har varit utsatt för ett hemligt tvångsmedel skall underrättas om tvångsmedelsanvändningen.

Vid hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning skall även innehavaren av den avlyssnade eller övervakade teleadressen, om denne är någon annan än den misstänkte, underrättas om åtgärden.

Vid hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning skall i motsvarande mån den som innehar den plats, där övervakningen eller avlyssningen har genomförts, underrättas om åtgärden. Om övervakningen eller avlyssningen har avsett en plats till vilken allmänheten har tillträde, skall det dock inte behöva lämnas någon underrättelse till innehavaren av platsen.

En underrättelse behöver inte lämnas till en brottsmisstänkt, om han eller hon i samband med förundersökningen eller på annat sätt redan har fått tillgång till motsvarande uppgifter genom förundersökningsprotokollet eller annat utredningsmaterial. Underrättelse behöver inte heller lämnas om den i annat fall är uppenbart utan betydelse.

Bestämmelserna om underrättelseskyldighet skall inte gälla i vissa särskilda fall (se vidare avsnitten 5.5–5.8).

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot kretsen av de personer som föreslås bli underrättade om tvångsmedelsanvändningen. *Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen* och *Svenska Helsingforskommittén för Mänskliga Rättigheter* har dock menat att kretsen bör utvidgas. *Tullverket* har efterfrågat en precisering av vem som är innehavare av en plats.

Justitieombudsmannen har befarat tillämpningsproblem när det gäller underrättelse till innehavare av andra platser än bostäder och även undrat om underrättelser i sådana fall fyller någon funktion. *Sveriges advokatsamfund* har menat att personer som genom förundersökningsprotokoll eller annat utredningsmaterial redan har fått del av de uppgifter en underrättelse skall innehålla ändå inte bör undantas från underrättelseskyldigheten.

Skälen för regeringens förslag

Den genomgång av andra länders rättsystem som utredningen har gjort uppvisar inte någon enhetlig bild av vilka personer som underrättas om att hemlig tvångsmedelsanvändning har skett. Från principiella utgångspunkter kan det framstå som naturligt att alla personer som har varit utsatta för hemlig avlyssning eller hemlig övervakning i efterhand underrättas om detta. En sådan ordning skulle dock innebära betydande problem och i många fall även motverka sitt syfte. Det är ofrånkomligt att för brottsutredningen helt ovidkommande personer i en del fall kan komma att beröras av en avlyssning eller övervakning. Åtskilliga av dessa kommer inte att kunna identifieras, i vart fall inte utan att stora utredningsresurser läggs ned på detta. En identifiering av de personer som kommit att bli övervakade eller avlyssnade skulle under alla förhållanden förutsätta att myndigheterna tar del av upptagningarna även i de delar som enligt nu gällande regler om överskottinformation skall förstöras. Beträffande sådana för brottsutredningen ovidkommande personer skulle en underrättelseskyldighet typiskt sett innebära att integritetsintrånget ökar och inte minskar.

Mot denna bakgrund är det nödvändigt med en viss begränsning av den krets av personer som skall omfattas av underrättelseskyldigheten.

Personer som är eller har varit misstänkta för brott

Personer som är eller har varit misstänkta för brott har normalt sett ett starkt intresse av att kunna få kännedom om att de har utsatts för ett hemligt tvångsmedel. Eftersom det är brottsmisstänka personer som hemliga tvångsmedel skall riktas mot, är det rimligt att utgå från att de har ett starkt intresse av att kunna kontrollera eller få kontrollerat om åtgärderna har varit korrekta eller inte och hur den information som har framkommit genom åtgärderna har använts.

När det gäller brottsmisstänkta personer som står inför åtal fyller den särskilda underrättelseskyldigheten dock i regel inte någon egentlig funktion. Innan åtal beslutas, skall nämligen den misstänkte i princip ha fått tillfälle att ta del av hela brottsutredningen (se 23 kap. 18 § rättegångsbalken och avsnitt 4.1 ovan). Om hemliga tvångsmedel har använts, kommer den misstänkte att kunna utläsa detta ur utredningsmaterialet. Utredningen har därför föreslagit att någon underrättelse inte skall behöva lämnas om den misstänkte enligt 23 kap. 18 § rättegångsbalken eller på annat sätt har fått del av uppgifterna. *Sveriges advokatsamfund* och *Svenska Helsingforskommittén för Mänskliga Rättigheter* har menat att personer som åtalas för brott inte generellt bör undantas från under-

rättelseskyldigheten, eftersom det inte är säkert att de brottsutredande myndigheterna alltid kommer att medge den åtalade full insyn i utredningsmaterialet. Förslaget innebär dock endast att en underrättelse inte behöver lämnas om en brottsmisstänkt med stöd av partsinsyn eller på något annat sätt har fått tillgång till de uppgifter som en underrättelse skulle innehålla. För det fall den brottsmisstänkte inte har fått tillgång till sådana uppgifter gäller underrättelseskyldigheten i förhållande till honom eller henne.

Innehavare av teleadress eller plats

Också den person vars telefon eller annan teleadress har avlyssnats utan att han eller hon har varit misstänkt kan ha ett starkt intresse av att få kännedom om tvångsmedelsanvändningen. Alla samtal till och från innehavarens teleadress har ju kunnat avlyssnas och detta trots att den person mot vilken avlyssningen riktats kanske bara har deltagit i ett fåtal av samtalen. Detta kan, i synnerhet när det är fråga om privattelefoner, innebära ett betydande intrång i den personliga integriteten. Innehavaren av teleadressen bör därför ha möjlighet att kontrollera eller få kontrollerat om verkställigheten och hanteringen av bl.a. överskottsinformation har varit författningsenlig. Vi föreslår alltså att personer som innehar en avlyssnad eller övervakad teleadress skall omfattas av underrättelseskyldigheten.

Hemlig kameraövervakning och även hemlig rumsavlyssning (enligt propositionen om hemlig rumsavlyssning) kan komma att avse platser som innehas av någon annan än den som åtgärden riktas mot. Den som vistas i en bostad eller en lokal, t.ex. en familjemedlem eller en arbetskollega, kommer då att drabbas av ett integritetsintrång, trots att övervakningen eller avlyssningen inte är riktad mot honom eller henne. Motsvarande integritetsintrång kan uppkomma vid övervakning eller avlyssning av andra utrymmen, t.ex. bilar eller gårdsutrymmen. Innehavaren av den övervakade eller avlyssnade platsen har därför, typiskt sett, ett klart intresse av att få kännedom om en genomförd kameraövervakning eller rumsavlyssning. Utredningen har mot den bakgrunden föreslagit att underrättelser skall lämnas även till innehavare av plats som har övervakats eller avlyssnats, dock inte innehavare av platser som är allmänt tillgängliga.

Justitieombudsmannen har befarat tillämpningsproblem när det gäller underrättelse till innehavare av andra platser än bostäder och även ifrågasatt om underrättelser i sådana fall fyller någon funktion. Vi kan konstatera att integritetsintresset för ägare eller innehavare av platser kan vara av skiftande slag. I enstaka fall kanske innehavaren av platsen inte har något eget integritetsintresse i saken, eftersom han eller hon inte själv uppehåller sig på platsen. Regleringen måste emellertid utgå från vilka integritetsintrång som, typiskt sett, kan ha förekommit. Vid övervakning eller avlyssning av bostäder och lokaler och liknande utrymmen kan man normalt utgå från att platsens innehavare eller någon denne närstående blir föremål för övervakningen eller avlyssningen. Det är då rimligt att innehavaren, i vart fall som huvudregel, i efterhand får en underrättelse om övervakningen eller avlyssningen. Ett tillkommande skäl för detta är

att det vid hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning i flertalet fall torde vara nödvändigt att montera in utrustning i innehavarens egendom. Vi bedömer inte heller att en ordning där innehavaren av platsen underrättas om övervakningen eller avlyssningen skulle leda till några mera påtagliga tillämpningsproblem. Vi ansluter oss därför i denna del till utredningens förslag. Det kan dock tilläggas att vi i det följande föreslår att en underrättelse inte skall behöva lämnas om den är uppenbart utan betydelse. En sådan bestämmelse kommer att ge ett visst utrymme för att underlåta en underrättelse i sådana fall som Justitieombudsmannen har berört, dvs. där det står klart att en underrättelse inte fyller någon funktion.

Tullverket har efterfrågat en precisering av vem som är innehavare av en plats. Enligt vår mening är det inte lämpligt med en sådan precisering i lag. Vilken eller vilka personer som är att betrakta som innehavare av en teaddress eller plats måste avgöras i den praktiska rättstillämpningen utifrån de faktiska omständigheterna i det enskilda fallet. Utgångspunkten bör vara det civilrättsliga besittningsbegreppet. Självklart kan innehavaren av en telefon eller en fastighet vara någon annan än abonnenten avseende teaddressen respektive ägaren av fastigheten. Som exempel kan nämnas att det normalt är den som hyr och bebor ett enfamiljshus som innehar detta, inte husets ägare. I fråga om en teaddress i form av en vanlig telefon är det normalt hyresgästen som är innehavare av teaddressen, även om abonnemanget har tecknats av husets ägare.

När det gäller allmänna transportmedel, t.ex. bussar, tåg och flygplan i allmän samfärd, finns det knappast något nämnvärt integritetsintresse för innehavaren av sådana transportmedel att bevaka. Detsamma gäller om avlyssningen eller övervakningen avser en allmän eller allmänt tillgänglig plats, t.ex. ett torg eller en kommunal park eller platser i naturen. Syftet med de nya bestämmelserna om underrättelser är att värna det som sägs eller görs i sådana utrymmen eller på sådana platser där den enskilde kan förvänta sig att andra personer inte kan höra eller iaktta det. Enligt vår mening bör därför underrättelser inte skickas till innehavare av offentliga byggnader, transportmedel i allmän samfärd eller andra allmänna eller på annat sätt allmänt tillgängliga platser.

Övriga personer som har berörts av tvångsmedelsanvändningen

Vi har ovan bedömt att den särskilda underrättelseskyldigheten bör omfatta dels personer som är eller har varit misstänkta för brott, dels innehavare av den teaddress eller plats som den hemliga avlyssningen eller övervakningen har avsett. *Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen* har menat att personkretsen bör vidgas så att den omfattar också andra personer som mer kontinuerligt utsätts för hemliga tvångsmedel. Personer som kan komma att mer varaktigt utsättas för hemliga tvångsmedel är emellertid typiskt sett just brottsmisstänkta personer som redan omfattas av den föreslagna underrättelseskyldigheten. Det kan visserligen inträffa att en mer långvarig avlyssning eller övervakning kan komma att omfatta t.ex. anhöriga eller kolleger till den brottsmisstänkte, vilka är ovidkommande för brottsutredningen. Av de skäl som vi angett ovan innebär emellertid en underrättelseskyldighet beträffande ovid-

kommande personer betydande praktiska problem. Den skulle också typiskt sett innebära att integritetskränkningen för dem skulle kunna öka. Även om det inte skulle innebära några större svårigheter för myndigheterna att t.ex. identifiera kollegerna till den misstänkte, så innebär såväl själva identifieringen som den granskning av kommunikationen eller bildupptagningen som måste föregå underrättelsen en ytterligare integritetskränkning för dessa personer. *Svenska Helsingforskommittén för Mänskliga Rättigheter* har ändå menat att just den och andra människorättsorganisationer alltid bör underrättas om de har kontaktat eller blivit kontaktade från en avlyssnad eller övervakad teaddress. Vidare menar kommittén att personer som trots allt är identifierade alltid skall underrättas. Men även i dessa fall skulle enligt vår mening integritetskränkningen typiskt sett öka och inte minska om myndigheterna skulle vara skyldiga att närmare granska just denna kommunikation fastän detta inte påkallas av brottsutredningen. Övervägande skäl talar därför för att inte ytterligare utvidga den personkrets som skall omfattas av underrättelseskyldigheten.

Fysiska och juridiska personer

I vårt land kan endast fysiska personer lagföras för brott. Underrättelseskyldigheten kan därför, såvitt gäller brottsmisstänkta, omfatta endast fysiska personer. Emellertid kan även juridiska personer vara innehavare av teadresser eller platser som avlyssnas eller övervakas. Inte sällan torde det då vara den juridiska personens ställföreträdare som drabbas av det integritetsintrång m.m. som typiskt sett drabbar innehavaren av den teaddress eller plats som det är fråga om. Vi anser därför att underrättelse bör skickas även till sådana innehavare av teadresser och platser som är juridiska personer.

Fall då underrättelse uppenbart saknar betydelse

Om underrättelseskyldigheten utformas som vi har föreslagit ovan, kommer den att innefatta fall där det är uppenbart att det inte behövs någon underrättelse om att ett hemligt tvångsmedel har använts.

Som vi tidigare berört är så fallet om en brottsmisstänkt person redan innan underrättelseskyldigheten har inträtt har fått kännedom om att tvångsmedlet har använts och de övriga uppgifter om denna användning som en underrättelse skall innehålla. Det tydligaste fallet är när han eller hon redan har fått del av uppgifterna enligt bestämmelserna i 23 kap. 18 § rättegångsbalken. En misstänkt kan även vid förhör ha fått konkret information om vilket tvångsmedel som har använts mot honom eller henne och när det har skett. Det kan också på andra sätt stå klart att den misstänkte redan känner väl till att tvångsmedlet har använts och när det skett.

Även när det gäller en person som innehar en teaddress eller plats som omfattas av avlyssning eller övervakning kan förhållandena vara sådana att det är uppenbart att någon särskild underrättelse inte behöver lämnas. Innehavaren har kanske bistått de brottsbekämpande myndigheterna, som målsägande eller av annan orsak. Ett exempel på en sådan situation är när

hemlig teleavlyssning avser en operatörs telefonautomat som används av den misstänkte. Att skicka en särskild underrättelse till operatören, som ju redan känner till avlyssningen genom sitt biträde vid verkställigheten av avlyssningen, fyller naturligtvis inget syfte.

Slutligen kan förhållandena vara sådana att det är uppenbart att innehavaren av en plats rimligen inte kan behöva underrättas, eftersom hans eller hennes integritetsintressen eller andra intressen inte kan anses ha kränkts eller påverkats på något vis eller endast i mycket begränsad utsträckning. Om övervakningen har avsett en trappuppgång i ett flerfamiljshus, som ägs av ett stort bostadsbolag, torde det som regel vara uppenbart att en underrättelse till bolaget inte har något värde från integritetssynpunkt.

Sammanfattningsvis anser vi att en underrättelse bör kunna underlåtas om en sådan med hänsyn till samtliga omständigheter är uppenbart utan betydelse.

5.3 Vad skall underrättelsen innehålla?

Regeringens förslag: En underrättelse skall innehålla uppgifter om vilket hemligt tvångsmedel som har använts, vilken teleadress eller plats som avlyssningen eller övervakningen har avsett samt under vilken tid tvångsmedlet har riktats mot eller berört den person som skall underrättas. Är eller har den person som skall underrättas varit misstänkt för brott som har föranlett eller som upptäckts i samband avlyssningen eller övervakningen, skall han eller hon dessutom upplysas om vilken brottsmisstanke det har varit fråga om. Den som inte har varit misstänkt för brott skall upplysas om detta.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot förslaget. *Tullverket* har menat att även personer som inte är misstänkta bör underrättas om vilken brottsmisstanke som har legat till grund för användandet av ett hemligt tvångsmedel, medan *Justitieombudsmannen* har ansett att den som underrättas utan att vara eller ha varit misstänkt för brott bör underrättas om just detta förhållande.

Skälen för regeringens förslag: När man tar ställning till vilka uppgifter som skall lämnas i en underrättelse, måste särskild hänsyn tas till i vilken utsträckning de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet riskerar att skadas av underrättelsen. Om det lämnas för många uppgifter, kommer det att bli möjligt för personer som ägnar sig åt organiserad eller annars kvalificerad brottslighet att använda sig av underrättelserna för att kartlägga polisens och de övriga brottsbekämpande myndigheternas verksamhetsinriktningar och arbetsmetoder. Redan en underrättelse som enbart anger vilket tvångsmedel som har använts samt tid och teleadress eller plats för avlyssningen eller övervakningen kommer att kunna ge kriminella kretsar som kan skada de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet. De kommer också att få kunskap om vilka andra av de teleadresser och platser som de använder som sannolikt inte har

blivit föremål för avlyssning eller övervakning. Även en på så sätt begränsad underrättelse kan således allvarligt skada brottsbekämpningen. I avsnitt 5.5 återkommer vi därför till frågan om vilka möjligheter det bör finnas att skjuta upp eller underlåta en sådan underrättelse.

Underrättelser bör enligt vad vi har föreslagit i föregående avsnitt lämnas till personer som är eller har varit misstänkta för brott samt till innehavare av den teaddress eller plats som avlyssningen eller övervakningen har avsett. Beträffande bägge dessa kategorier av personer bör en underrättelse innehålla uppgift om vilket hemligt tvångsmedel som har använts och vilken teaddress eller plats som åtgärden avsåg. Dessutom bör det anges under vilken tid tvångsmedlet har berört den som skall underrättas. Den underrättade får på så sätt möjlighet att bedöma graden av intrång i den personliga integriteten. Underrättelsen bör däremot inte innehålla uppgift om i vad mån tvångsmedlet har omfattat andra personer än den underrättade själv, eftersom detta skulle innebära både ett onödigt intrång i dessa övriga personers integritet och ökade möjligheter att kartlägga de brottsbekämpande myndigheternas arbetsmetoder. Av samma skäl bör innehavare av teadresser och platser som är föremål för avlyssning eller övervakning underrättas om under vilken tid avlyssningen eller övervakningen har pågått men inte om vilka misstänkta eller andra personer som har kommit att omfattas av avlyssningen eller övervakningen.

En underrättelse till den som har varit misstänkt för ett brott som har föranlett eller upptäckts vid avlyssningen eller övervakningen skall upplysa om vilken brottsmisstanke det har varit fråga om. Uppgift bör alltså lämnas såväl angående brottsmisstankar som har legat till grund för tillståndet att använda det hemliga tvångsmedlet som om sådana misstankar som uppkommer först därefter och som leder till att en ny förundersökning inleds. Vi delar däremot inte *Tullverkets* uppfattning att en icke brottsmisstänkt person skall underrättas om vilket brott som den brottsmisstänkte är misstänkt för. Däremot kan myndigheterna självfallet på begäran lämna ut sådan information om den inte omfattas av sekretess. Som *Justitieombudsmannen* har påpekat bör underrättelsen till en person som inte är eller har varit misstänkt för brott utformas så att detta förhållande framgår. Detta bör också anges uttryckligen i lagen.

5.4 När skall underrättelsen lämnas?

Regeringens förslag: En underrättelse om att hemliga tvångsmedel har använts skall normalt lämnas så snart det kan ske utan men för den brottsutredning i vilken tvångsmedlet har använts, dock senast inom en månad från det att förundersökningen avslutades.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot förslaget. *Rikspolisstyrelsen* har dock menat att tidsfristen på en månad är alltför snäv. *Sveriges advokatsamfund* har ansett att det bör övervägas att anknyta underrättelsetidpunkten till

tvångsmedelsanvändningens upphörande i stället för till förundersökningens avslutande.

Skälen för regeringens förslag: Vi anser att tidpunkten för underrättelsen som huvudregel bör vara densamma som tidpunkten för underrättelse om vissa andra tvångsmedel enligt rättegångsbalken, dvs. så snart det kan ske utan men för den brottsutredning i vilken tvångsmedlet har använts (se t.ex. 27 kap. 11 § rättegångsbalken). Det innebär att en underrättelse med få undantag kan lämnas tidigast när användandet av hemliga tvångsmedel har upphört. En underrättelse som lämnas tidigare än så skulle nästan alltid innebära att den fortsatta användningen av det hemliga tvångsmedlet i utredningen omöjliggjordes.

Om en brottsutredning inte leder till åtal och förundersökningen läggs ned, kan det ändå hända att brottsspaning fortsätter, riktad mot t.ex. någon som inte har varit aktuell i den tidigare förundersökningen. I sådana fall kan det inte uteslutas att en underrättelse skulle kunna vara till men för den fortsatta brottsutredningen. Det finns då anledning att dröja med underrättelsen till den som inte längre är misstänkt. Det bör dock sättas en tidsgräns, inom vilken, som huvudregel, underrättelsen alltid skall lämnas. Utredningen har föreslagit att denna gräns sätts till en månad efter det att den förundersökning där tvångsmedlet använts har avslutats, dock att underrättelsen skall kunna skjutas upp längre tid om det gäller sekretess för uppgifterna.

Sveriges advokatsamfund har invänt mot förslaget och menat att det finns en risk för att de brottsutredande myndigheterna underlåter att avsluta förundersökningen för att undgå kravet på underrättelseskyldighet. Samfundet har ansett att det i stället bör övervägas att anknyta underrättelseskyldigheten till den tidpunkt då tvångsmedelsanvändningen upphör. Enligt vår mening saknas det skäl att befara att myndigheterna kommer att missbruka reglerna om när förundersökning skall avslutas i syfte att kringgå underrättelseskyldigheten, särskilt som den hemliga tvångsmedelsanvändningen enligt vårt förslag kommer att omfattas av löpande tillsyn utförd av den fristående och självständiga Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten. Vi kan inte heller se några egentliga fördelar med att knyta underrättelseskyldigheten till den tidpunkt då tvångsmedelsanvändningen upphör. Det skulle i så fall ändå ofta bli nödvändigt att med hänsyn till rådande sekretess skjuta underrättelsen på framtiden.

Rikspolisstyrelsen har å sin sida menat att den föreslagna tidsfristen är alltför snäv. Även *Åklagarmyndigheten* har ansett att det kan vara svårt att redan en månad efter förundersökningens avslutande fullt ut förutse vilka konsekvenser som en meddelad underrättelse kan få för t.ex. andra brottsutredningar. Vi anser dock att det är nödvändigt med en klart angiven tidsfrist som utgångspunkt för en reglering. Det är dessutom nödvändigt att denna tidsfrist inte blir alltför lång. Vi ansluter oss därför till utredningens förslag i denna del. *Rikspolisstyrelsen* har påpekat att det inom den föreslagna tidsfristen inte alltid kommer att vara möjligt att beakta händelseutvecklingar på lägre sikt. Problem av det slaget torde emellertid som regel kunna hanteras med hjälp av de bestämmelser om att skjuta upp och underlåta underrättelser på grund av sekretess som vi föreslår i följande avsnitt.

Regeringens förslag: Om det gäller sekretess för en uppgift som skall ingå i en underrättelse, skall underrättelsen skjutas upp. Kan det på grund av sekretess inte lämnas någon underrättelse till den enskilde inom ett år från det att förundersökningen avslutades, får underrättelsen underlåtas.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot utredningens förslag. *Tullverket* har dock menat att regleringen och dess anknytning till sekretessbestämmelserna inte är lättillgänglig. *Sveriges advokatsamfund* har ansett att både Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden och, i förekommande fall, det offentliga ombudet bör informeras när en underrättelse har underlåtit. *Svenska Helsingforskommittén för Mänskliga Rättigheter* har ansett att den föreslagna ettårsfristen är alltför snäv och *Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen* har menat att underrättelseskyldigheten bör bestå till dess att allt utredningsmaterial har förstörts.

Skälen för regeringens förslag

Som vi redan har varit inne på i avsnitt 5.3 skulle den brottsbekämpande verksamheten skadas om underrättelser om hemlig tvångsmedelsanvändning utan undantag lämnas till brottsmisstänkta men även till andra personer. En underrättelse med de uppgifter som den innehåller kan göra det möjligt för kriminella personer att kartlägga de brottsbekämpande myndigheternas pågående och framtida åtgärder. Av utredningens genomgång framgår att detta har kommit att bli ett allt större problem i andra länder som har medfört att betydande undantag har införts i deras bestämmelser om underrättelseskyldighet. Det är enligt vår mening nödvändigt att bestämmelser om underrättelseskyldighet angående hemliga tvångsmedel också i vårt land förses med undantag som tillvaratar de sekretessintressen som finns i brottsbekämpningen.

Det är från rättssäkerhetssynpunkt av största vikt att undantagsbestämmelserna utformas så att de förutsätter en noggrann prövning i varje enskilt fall och att det i efterhand är möjligt att kontrollera om det har varit korrekt att göra undantaget. Utredningen har föreslagit att undantagen preciseras genom att de knyts direkt till befintliga sekretessbestämmelser. *Tullverket* har menat att en sådan reglering blir svår att tillägna sig. Vi anser för vår del att utredningens förslag är ändamålsenligt utformat. Sekretessbestämmelserna tillämpas redan i dag mer eller mindre dagligen av de brottsbekämpande myndigheterna och några tillkommande svårigheter att tillämpa dem i fråga om uppgifter i detta sammanhang kan inte förutses. Det finns för övrigt förfarandebestämmelser i rättegångsbalken som på ett likartat sätt hänför sig till sekretessbestämmelser (jfr 5 kap. 1 § rättegångsbalken).

I sekretesslagen (1980:100) finns det bestämmelser som syftar till att begränsa spridningen av information som innehåller av de brottsbekämpande myndigheterna. Hos dessa myndigheter gäller sekretess framför allt med hänsyn till rikets säkerhet och förhållandet till främmande makt, till intresset av att förebygga eller beivra brott och till skydd för enskilda personliga och ekonomiska förhållanden.

I 2 kap. finns bestämmelser om utrikes- och försvarssekretess. Sekretess gäller för uppgift som angår Sveriges förbindelser med annan stat eller i övrigt rör annan stat, mellanfolklig organisation, myndighet, medborgare eller juridisk person i annan stat eller statslös, om det kan antas att det stör Sveriges mellanfolkliga förbindelser eller på annat sätt skadar landet om uppgiften röjs (2 kap. 1 §). Bestämmelsen kan vara tillämplig vid polisoperationer av internationell karaktär. Vidare gäller sekretess för uppgift som angår verksamhet för att försvara landet eller planläggning eller annan förberedelse av sådan verksamhet eller som i övrigt rör totalförsvaret, om det kan antas att det skadar landets försvar eller på annat sätt vållar fara för rikets säkerhet om uppgiften röjs (2 kap. 2 §). Bestämmelsen har sin största betydelse i fråga om sådana uppgifter som avser det militära försvaret men har även betydelse på områden som ligger vid sidan om det militära försvaret. Uppgifterna måste dock på något sätt röra totalförsvaret för att sekretess skall gälla. Totalförsvaret är enligt lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap sådan verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Totalförsvaret består av både militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar). Till det civila försvaret räknas bl.a. befolkningsskyddet, försörjningsberedskapen och det psykologiska försvaret. Bestämmelserna i 2 kap. är, genom formuleringen "uppgift som angår", konstruerade så att de gäller för uppgifterna som sådana, oavsett hos vilken myndighet de förekommer och är således tillämpliga inom hela det allmänna verksamheten.

I 5 kap. sekretesslagen finns bestämmelser om sekretess med hänsyn främst till intresset att förebygga eller beivra brott. Om det kan antas att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas om uppgiften röjs, gäller sekretess bl.a. för uppgift som hänför sig till förundersökning i brottmål, angelägenhet, som avser användning av tvångsmedel i sådant mål eller i annan verksamhet för att förebygga brott, samt åklagarmyndighets, polismyndighets, Skatteverkets, Tullverkets eller Kustbevakningens verksamhet i övrigt för att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott (5 kap. 1 § första stycket). Vidare gäller sekretess för uppgift som hänför sig till sådan underrättelseverksamhet som avses i 3 § polisdatalagen (1998:622) eller som i annat fall hänför sig till Säkerhetspolisens verksamhet för att förebygga eller avslöja brott mot rikets säkerhet eller förebygga terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas (5 kap. 1 § andra stycket).

I 5 kap. 7 § sekretesslagen föreskrivs sekretess även i verksamhet som avser rättsligt samarbete på begäran av annan stat eller mellanfolklig domstol för uppgift som hänför sig till utredning enligt bestämmelserna

om förundersökning i brottmål, eller angelägenhet som angår tvångsmedel, om det kan antas att det har varit en förutsättning för den andra statens eller den mellanfolkliga domstolens begäran att uppgiften inte skulle röjas. Då det inom det straffrättsliga samarbetet anses vara en självklar utgångspunkt att känsliga uppgifter i en utländsk brottsutredning kan skyddas i den anmodade staten råder trots det raka skaderekvisitet en stark presumtion för sekretess (prop. 1999/2000:61 s. 209 och prop. 2003/04:7 s. 216). Bestämmelsen är emellertid endast tillämplig på sådana uppgifter som framkommer i ett ärende som har initierats av utländsk myndighet. Den är således tillämplig endast i ärenden om internationell rättslig hjälp men inte i svenska förundersökningar i brottmål. Vi återkommer i avsnitt 5.10 till frågor om underrättelser i ärenden om internationell rättslig hjälp.

Enligt 9 kap. 17 § första stycket sekretesslagen gäller som huvudregel sekretess för uppgift om enskilda personliga och ekonomiska förhållanden, bl.a. i utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål, i angelägenhet som avser användning av tvångsmedel i sådant mål och i annan verksamhet för att förebygga brott samt i polisens verksamhet i övrigt för att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott. Sekretessen gäller inte om det står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider skada eller men. Sekretessen hindrar inte att uppgifter lämnas till enskild i vissa särskilt angivna fall, bl.a. enligt vad som föreskrivs i säkerhetsskyddslagen (1996:627), lagen (1998:621) om misstankeregister och polisdatalagen (1998:622). Vidare finns det i 9 kap. 18 § sekretesslagen bestämmelser om att sekretessen enligt 9 kap. 17 § i vissa fall inte gäller. Som huvudregel är så fallet för uppgifter som lämnas till domstol med anledning av åtal.

Hur kan en underrättelse innebära att gällande sekretess eftersätts?

Särskilt i fråga om olika slag av organiserad brottslighet är de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet inte avgränsad till enstaka förundersökningar. Myndigheternas verksamhet är ständigt pågående och riktad mot främmande makter, kriminella nätverk, grupperingar och organisationer. Även om en underrättelse om att ett hemligt tvångsmedel har använts inte längre skulle skada en viss bestämd förundersökning, så skulle den fortsatta verksamheten, både i stort och med avseende på möjligheten att inleda framtida förundersökningar, skadas redan om den främmande maktens, nätverkets, grupperingens eller organisationens medlemmar mera allmänt upplystes om att och på vilket sätt myndigheterna intresserar sig för dem. Ytterligare skada skulle det naturligtvis innebära om personer som är aktiva i kriminalitet av detta slag mer i detalj underrättas om vilket brott de är eller har varit misstänkta för och vilka konkreta teleadresser och platser som de brottsbekämpande myndigheterna har avlyssnat och övervakat. En underrättelse skulle i situationer som dessa alltså innebära ett eftersättande av utrikes- och försvarssekretess eller sekretess till skydd för att fortsatt kunna förebygga och beivra brott.

En underrättelse skulle även kunna innebära att sekretess till skydd för enskild eftersätts. En underrättelse till innehavaren av en teleadress kan

röja för denne att teledressen har använts av en anhörig eller kollega som har varit misstänkt för t.ex. sexualbrott mot barn. En underrättelse kan även innebära att sekretesskyddet för brottsoffren, t.ex. barn som har utsatts för sexuella övergrepp, riskerar att urholkas.

Visserligen skulle inte alltid själva underrättelsen röja sekretessbelagda uppgifter. Underrättelsen skulle emellertid kunna få till följd att kriminella försöker få ut ytterligare uppgifter från myndigheterna och, när myndigheterna inte lämnar ut uppgifterna, med hot och andra medel ansetter informatörer och andra källor eller andra personer som befaras ha varit myndigheterna behjälpliga. Även säkerheten för poliser och andra tjänstemän som arbetar i skydd av en kvalificerad skyddsidentitet, och därmed också säkerheten för deras anhöriga, skulle på motsvarande sätt kunna äventyras genom en underrättelse.

En möjlighet att skjuta upp eller underlåta en underrättelse

Mot den i föregående avsnitt redovisade bakgrunden anser vi att någon underrättelse inte bör lämnas så länge som sekretess gäller för en uppgift. Underrättelsen bör därför skjutas upp så länge som det behövs för att sekretess enligt 2 kap. 1 och 2 §§, 5 kap. 1 § och 9 kap. 17 § sekretesslagen inte skall eftersättas.

Utredningen har föreslagit att även sekretess enligt 5 kap. 7 § sekretesslagen vid rättsligt samarbete på begäran av annan stat eller mellanfolklig domstol bör utgöra grund för att skjuta upp underrättelsen. Emellertid ger den bestämmelsen, som ovan har redovisats, inte något skydd för uppgifter i en svensk brottsutredning utan enbart för uppgifter i en utländsk brottsutredning i ärende i vilket en utländsk myndighet har begärt rättslig hjälp. Bestämmelsen blir därför inte relevant i det nu aktuella sammanhanget. Vi återkommer i avsnitt 5.10 till frågor om i vilken utsträckning underrättelser bör ske vid internationell rättslig hjälp och vilka sekretessregler som därvid gör sig gällande.

En annan fråga är vad som bör gälla när sekretess för en uppgift i en underrättelse gör sig gällande under längre tid. Utredningen har föreslagit att någon underrättelse inte skall lämnas om den på grund av sekretess inte har kunnat lämnas till den enskilde inom ett år från det att förundersökningen avslutades. *Svenska Helsingforskommittén för Mänskliga Rättigheter* har menat att denna tidsfrist är alltför snäv. Vi menar dock att en ordning, där underrättelsefrågan hålls öppen under flera år, skulle bli orimligt resurskrävande för de rättsvårdande myndigheterna. Det skulle bli nödvändigt att inom åklagarväsendet bygga upp en förhållandevis omfattande administration med fortlöpande prövningar av sekretessfrågorna. Värdet av en underrättelse torde dessutom avklinga ju längre tid som har förflutit. Tidsfristen får emellertid inte heller vara så kort att sekretessbehov som endast är temporära leder till att någon underrättelse aldrig lämnas. Vi anser därför att den föreslagna tidsgränsen om ett år är lämplig och ändamålsenlig. Bestämmelsen bör emellertid inte utformas så att det blir omöjligt att lämna en underrättelse efter denna tidpunkt. I stället bör det föreskrivas att underrättelsen efter det att tiden om ett år har löpt ut får underlåtas om sekretess fortfarande gäller. Kan det t.ex.

förutses att sekretessen kommer att bortfalla inom en snar framtid bör frågan om underrättelse hållas öppen.

I en del fall kommer det redan från början vara ganska klart att sekretessen kommer att bestå under längre tid. Någon möjlighet att redan från början besluta om att någon underrättelse inte behöver lämnas bör dock inte finnas. Som utredningen har anfört skulle det inte inge allmänt förtroende att direkt fatta ett sådant beslut, även om det i efterhand kan visa sig att det skulle ha varit riktigt. Under ettårsfristen bör således endast uppskjutande av underrättelsen komma i fråga. *Tullverket* har menat att underrättelseskyldigheten bör upphöra automatiskt när tiden om ett år har löpt ut. Vi anser dock att det skall ske en avslutande prövning av sekretessfrågan. *Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen* har menat att underrättelseskyldigheten bör bestå till dess att allt utredningsmaterial har förstörts. Vi anser att en sådan ordning inte är ändamålsenlig.

Sveriges advokatsamfund har ansett att såväl Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden som det offentliga ombudet skall informeras när en underrättelse underläts. Vad gäller nämnden gör vi ingen annan bedömning. Vi avser att reglera denna fråga i förordning. Vi ser däremot inte något skäl att föreslå bestämmelser om att det offentliga ombudet skall informeras om en underlåten underrättelse. Ett offentligt ombud företräder inte någon särskild person utan enskilda i allmänhet. Någon möjlighet till överklagande kommer inte att finnas. En underrättelse till det offentliga ombudet om underlåtna underrättelser skulle därför inte fylla någon egentlig funktion.

5.6 Undantag för Säkerhetspolisens brottsutredningar

Regeringens förslag: Underrättelseskyldigheten skall inte gälla för brottsutredningar inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde när det gäller utredningar om sabotagebrott, brott mot rikets säkerhet samt terroristbrott.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot förslaget. *Sveriges advokatsamfund* har dock menat att den föreslagna brottskatalogen är alltför vid och bör begränsas till brott hänförliga till terrorism, spionage och författningshotande verksamhet. *Journalistförbundet* har ansett att förslaget inte är godtagbart.

Skälen för regeringens förslag

Enligt vår mening bör en skyldighet att lämna underrättelse inte gälla på områden där den på grund av sekretess i stort sett alltid skulle behöva skjutas upp för att sedan underlåtas. En motsatt ordning skulle knappast vara förtroendeingivande och dessutom innebära administrativt merarbete som inte skulle fylla något egentligt syfte.

Mot den bakgrunden finns det anledning att överväga om användning-
 en av hemliga tvångsmedel på Säkerhetspolisens område bör omfattas av
 reglerna om underrättelseskyldighet.

Säkerhetspolisens verksamhetsområde

Säkerhetspolisens uppgift är att inom Rikspolisstyrelsen leda och bedriva polisverksamhet bl.a. för att förebygga och avslöja brott mot rikets säkerhet samt när det gäller terrorismbekämpning (2 § förordningen [2002:1050] med instruktion för Säkerhetspolisen). Inom Säkerhetspolisen finns särskilda enheter för kontraspionage, kontraterrorism och författningsskydd. Kontraspionageverksamheten skall förebygga och avslöja spioneri och olovlig underrättelseverksamhet. I verksamheten ingår att förebygga och utreda handel med produkter som kan användas för massförstörelsevapen. Kontraterrorismverksamheten skall bekämpa yttringar av internationell terrorism samt förebygga och avslöja flyktingspionage och annan förföljelse av utlänningar i Sverige från utländska regimer och organisationer som förknippas med politiskt motiverat våld. Författningsskyddsverksamheten skall förebygga och avslöja brott mot rikets inre säkerhet. Det handlar om olaglig verksamhet som syftar till att med våld, hot eller tvång ändra statsskicket, förmå beslutande organ eller myndigheter att fatta beslut i viss riktning eller att hindra den enskilde medborgaren att utöva sin grundlagsfästa fri- och rättigheter. Inom denna verksamhet förekommer även visst arbete som avser terrorismbekämpning.

I fråga om rikets inre och yttre säkerhet finns straffbestämmelser i 18 och 19 kap. brottsbalken. Vid misstanke om brott enligt 18 kap. 1 och 3–5 §§ samt 19 kap. 1–13 §§ brottsbalken skall brottsutredningen alltid utföras av Säkerhetspolisen eller under medverkan av Säkerhetspolisen.

Misstanke om allmänfarligt brott i 13 kap. brottsbalken kan utgöra hot mot rikets säkerhet. Vid misstanke om brott enligt 13 kap. 1–5 b och 7–8 §§ brottsbalken skall brottsutredningen efter särskilt beslut av Säkerhetspolisen hanteras av Säkerhetspolisen eller under medverkan av Säkerhetspolisen under förutsättning att fara har framkallats för rikets försvar eller landets säkerhet i övrigt eller om brottet har innefattat användning av våld, hot eller tvång för politiska syften.

Misstankar om andra brott enligt brottsbalken än de som omfattas av 13, 18 eller 19 kap. kan utredas av eller under medverkan av Säkerhetspolisen förutsatt att Säkerhetspolisen fattar särskilt beslut om det och att våld, hot eller tvång har använts för politiska syften eller det annars finns särskilda skäl.

Säkerhetspolisen utreder även misstankar om terroristbrott och brott avseende finansiering av särskilt allvarlig brottslighet. Enligt lagen (2003:148) om straff för terroristbrott kan den som begår vissa särskilt allvarliga brott dömas för terroristbrott om gärningen allvarligt kan skada en stat eller en mellanstatlig organisation och avsikten med gärningen är att injaga allvarlig fruktan hos en befolkning eller en befolkningsgrupp, otillbörligen tvinga offentliga organ eller en mellanstatlig organisation att vidta eller att avstå från att vidta en åtgärd, eller allvarligt destabilisera eller förstöra grundläggande politiska, konstitutionella, ekonomiska eller

sociala strukturer i en stat eller i en mellanstatlig organisation. Försök, förberedelse och stämpling till terroristbrott samt underlåtenhet att avslöja terroristbrott är också straffbart. I lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m. finns bestämmelser som gör det straffbart att samla in, tillhandahålla eller ta emot pengar eller andra tillgångar i syfte att dessa skall användas eller med vetskap om att de är avsedda att användas för att begå terroristbrott eller annan särskilt allvarlig brottslighet.

Behovet av ett undantag på Säkerhetspolisens område

Säkerhetspolisens verksamhetsområde är som framgår av redovisningen i föregående avsnitt genomgående av ett särskilt känsligt slag. Inom ramen för Säkerhetspolisens verksamhet pågår också regelmässigt långvariga utredningar som inte avgränsas av enskilda förundersökningar. Detta innebär att de föreslagna möjligheterna att skjuta upp underrättelser i ett år och att därefter underlåta underrättelserna skulle komma att tillämpas med ytterst få undantag. En underrättelseskyldighet på Säkerhetspolisens verksamhetsområde skulle således knappast tjäna något egentligt syfte. Den skulle även avsevärt försvåra Säkerhetspolisens deltagande i internationellt samarbete. Som utredningen har redovisat har flera tidigare utredningar kommit till likartade slutsatser. Bland annat framhöll Tvångsmedelskommittén att Säkerhetspolisens verksamhet skulle allvarligt försvåras om en underrättelseskyldighet omfattade de ärenden som förekommer där. Även Buggningsutredningen ansåg att en möjlighet till undantag från underrättelseskyldigheten skulle få en särskild betydelse i fråga om förundersökningar inom Säkerhetspolisens ansvarsområde, dvs. utredningar om brott som rör rikets säkerhet eller är av allmänfarlig natur (jfr avsnitt 4.2). Vi föreslår därför att Säkerhetspolisens verksamhetsområde avseende förundersökningar om sabotagebrott, brott mot rikets inre och yttre säkerhet samt terroristbrott undantas från underrättelseskyldigheten. Undantaget bör lämpligen anknyta till de straffbestämmelser som Säkerhetspolisens verksamhetsområde angår.

Bör undantag göras också på den öppna polisens område?

När det gäller den öppna polisens område har, som utredningen framhållit, den grova, organiserade och kvalificerade brottsligheten ökat väsentligt under senare år. Sådana förhållanden som, i enlighet med vad som redovisats i föregående avsnitt, under lång tid har gällt på Säkerhetspolisens område förekommer därför numera även på den öppna polisens område. Det förekommer även kopplingar mellan de båda områdena. Terroristorganisationer har kontakter och samarbete med annan grov kriminalitet. Kriminella motorcykelgäng och narkotikasyndikat uppträder organiserat och i nätverk. Brottslighet av detta slag bedrivs kontinuerligt. Det förhållandet att en enskild förundersökning avslutas behöver alltså inte innebära att brottsbekämpningens intresse för den brottsliga grupperingen kan röjas. Detta innebär att myndigheterna vid den tidpunkt en underrättelse aktualiseras kan ha svårt att överblicka de konsekvenser en

underrättelse kan ha i framtiden och vilka befintliga och framtida utredningar som kan komma att påverkas.

Frågan är om det kan finnas behov av ett undantag från underrättelseskyldigheten också på den öppna polisens verksamhetsområde. Vi anser dock att ett allmänt undantag från en underrättelseskyldighet endast bör göras på Säkerhetspolisens huvudsakliga verksamhetsområde. Visserligen har de senaste årens snabba utveckling av organiserad och kvalificerad brottslighet inneburit att även den öppna polisen och Tullverket har påtagliga behov av att under längre tid undvika att röja verksamhetsinriktning och arbetsmetoder. Det är emellertid på detta område inte möjligt att knyta an ett undantag från underrättelseskyldigheten till specifika straffbestämmelser så som det är beträffande Säkerhetspolisens huvudsakliga verksamhetsområde.

Vilka brott bör omfattas av ett undantag för Säkerhetspolisens verksamhet?

Ett undantag från underrättelseskyldigheten bör alltså enligt vår mening knyta an till vissa utpekade straffbestämmelser. En sådan s.k. brottskatalog bör i sin tur knyta an till Säkerhetspolisens verksamhetsområde och avse sabotagebrott, brott mot rikets inre och yttre säkerhet samt terroristbrott, dvs. sådana brott som omfattas av brottskatalogen i lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål.

Vi föreslår sålunda att någon underrättelseskyldighet inte skall gälla vid utredning som avser brott enligt 18 och 19 kap. brottsbalken (dvs. högmålsbrott och brott mot rikets säkerhet). Dessutom bör allmänfarliga brott enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken omfattas av undantaget från underrättelseskyldigheten, om brottet innefattar sabotage enligt 13 kap. 4 § brottsbalken. Också sabotage och grovt sabotage enligt 13 kap. 4 och 5 §§ brottsbalken bör omfattas av undantaget liksom brott som avses i 3 eller 4 kap. brottsbalken om brottet är av det slag som anges i 18 kap. 2 § eller 19 kap. 11 § samma balk. Detsamma gäller brott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

Utredningen har föreslagit att brottskatalogen även skall omfatta – till skillnad från brottskatalogen i 1952 års lag – brott enligt 3 § lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m.

Sveriges advokatsamfund har menat att den föreslagna brottskatalogen är alltför vid och att den inte bör vara mer omfattande än brottskatalogen i 1952 års lag. Syftet med den föreslagna brottskatalogen är emellertid att täcka den del av Säkerhetspolisens verksamhetsområde som avser brott mot rikets yttre och inre säkerhet samt terroristbrott, eftersom det på detta område regelmässigt torde föreligga sekretesshinder mot att lämna underrättelser. Mot den bakgrunden finns det inte anledning att särbehandla sådana brott som, trots att de ligger inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde, inte omfattas av 1952 års tvångsmedelslag, såsom brott enligt 3 § lagen om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m. Brottskatalogen bör alltså omfatta även sistnämnda brott.

Den föreslagna brottskatalogen omfattar således samtliga brott som tas upp i 1952 års lag. Det innebär att undantag från underrättelseskyldigheten kommer att gälla vid all tvångsmedelsanvändning enligt den lagen.

Journalistförbundet har framhållit att flera av straffbestämmelserna i 18 och 19 kap. brottsbalken är tryckfrihetsbrott enligt tryckfrihetsförordningens brottskatalog och att undantaget från underrättelseskyldigheten därför kommer att gälla även i fall då t.ex. hemlig teleavlyssning skulle riktas mot en tidningsredaktions eller journalists teaddress, något som förbundet inte anser vara godtagbart. Vi menar emellertid att det vid utredningar om brott av detta slag, dvs. brott mot rikets säkerhet m.m., gör sig gällande en lika stark sekretess vid Justitiekanslerns utredningar om olika slag av tryck- och yttrandefrihetsbrott som vid utredningar på Säkerhetspolisens område. Vi anser därför inte att det bör införas en längre gående underrättelseskyldighet i fråga om utredningar om tryck- och yttrandefrihetsbrott än den som föreslås gälla för andra förundersökningar.

5.7 Lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll

Regeringens bedömning: Underrättelseskyldigheten skall inte omfatta tvångsmedelsanvändning vid särskild utlänningskontroll.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft någon invändning mot att den särskilda underrättelseskyldigheten inte omfattar tvångsmedelsanvändning på detta område.

Skälen för regeringens förslag: Lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll medger användning av hemliga tvångsmedel i ett annat sammanhang än i en förundersökning i brottmål. Tvångsmedelsanvändning enligt 1991 års lag kan enbart avse utlännings som enligt ett redan fattat beslut skall utvisas av hänsyn till rikets säkerhet eller för att det kan befaras att han eller hon kommer att medverka till terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott eller försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott. Domstol får i sådana fall lämna tillstånd att använda tvångsmedel för att ta reda på om utlänningsen eller en organisation eller grupp, som utlänningsen tillhör eller verkar för, planlägger eller förbereder terroristbrott.

Eftersom lagen angår terroristbrott gör sig samma skäl gällande för att undanta tvångsmedelsanvändningen enligt denna lag från underrättelseskyldigheten som motiverat att sådana brott bör undantas från underrättelseskyldigheten vid förundersökningar i brottmål. Den som utsätts för en åtgärd enligt denna lag har inte heller rätt till sådan partsinsyn som gäller i brottmål. Någon underrättelse skulle i praktiken inte kunna lämnas så länge som den avlyssnade eller övervakade personen finns kvar i landet. Även efter en utvisning skulle det praktiskt taget aldrig vara möjligt att lämna några underrättelser. Vi anser därför att tvångsmedelsanvändning enligt 1991 års lag inte bör omfattas av bestämmelserna om underrättelse.

Regeringens förslag: Underrättelseskyldighet skall gälla för den öppna polisens användning av tvångsmedel enligt den föreslagna lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.

Utredningens förslag innebär att underrättelseskyldighet inte skall gälla i fråga om den föreslagna lagen.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller inte invänt mot utredningens förslag. *Sveriges advokatsamfund* har dock menat att även användning av hemliga tvångsmedel enligt den föreslagna lagen bör omfattas av underrättelseskyldigheten.

Skälen för regeringens förslag: Den föreslagna nya lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (prop. 2005/06:177) innebär att domstol kan lämna tillstånd till tvångsmedelsanvändning innan det finns förutsättningar att inleda en förundersökning. Tvångsmedelsanvändningen kommer alltså inte att syfta till att utreda begångna brott utan till att förhindra att vissa särskilt allvarliga brott över huvud taget begås (preventiv tvångsmedelsanvändning). Skulle tvångsmedelsanvändning enligt den föreslagna lagen leda fram till att misstankarna om brott konkretiseras, kan det finnas anledning att inleda en förundersökning om brottet. I sådana fall kommer eventuell fortsatt tvångsmedelsanvändning att omfattas av de bestämmelser om underrättelse som vi föreslår.

Men bör en underrättelse lämnas även i de fall en förundersökning inte inleds? Såsom *Sveriges advokatsamfund* har varit inne på kan skälen för en underrättelseskyldighet sägas väga lika tungt vid tvångsmedelsanvändning enligt den föreslagna lagen som vid en förundersökning i brottmål. Emellertid hör den brottslighet som den föreslagna lagen skall förhindra till den alldeles övervägande delen till Säkerhetspolisens verksamhetsområde som vi i föregående avsnitt har föreslagit skall undantas från underrättelseskyldigheten vid förundersökning. Till den del tvångsmedel enligt den föreslagna lagen används på Säkerhetspolisens område bör följaktligen någon underrättelseskyldighet inte gälla heller vid tvångsmedelsanvändning enligt den föreslagna lagen.

Tillstånd till tvångsmedelsanvändning skall enligt den föreslagna lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott även kunna meddelas om det med hänsyn till omständigheterna finns anledning att anta att en person kommer att utöva allvarlig brottslig verksamhet som innefattar mord, dråp, grov misshandel, människorov och olaga frihetsberövande. Detta är brott som den öppna polisen normalt skall bekämpa. Tvångsmedlen skall få användas för att förhindra dessa brott, om avsikten med brottet kan antas vara att förmå offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd. Ett exempel på en sådan situation är att en riksdagsledamot eller en journalist har utsatts för dödshot och det finns vissa konkreta omständigheter som talar för att hotet härrör från en viss person och att han eller hon kan komma

att realisera det. I dessa fall handlar det alltså om att polisen skall ha goda möjligheter att inom ramen för sin spanings- och underrättelseverksamhet i ett tidigt skede kunna förhindra att mycket allvarliga brott av detta systemhotande slag över huvud taget begås. Vi anser att det inte nu finns skäl att undanta den öppna polisens tvångsmedelsanvändning enligt den föreslagna lagen från underrättelseskyldigheten.

Hur bör då underrättelseskyldigheten vara utformad vid preventiv användning av hemliga tvångsmedel?

Enligt de föreslagna reglerna om underrättelse till enskild vid förundersökning skall den som har varit misstänkt för brott underrättas om tvångsmedelsanvändning som han eller hon har varit utsatt för. Vid preventiv tvångsmedelsanvändning förutsätts dock inte att något brott ännu har begåtts. Underrättelseskyldigheten bör därför gälla med avseende på personer som har utsatts för åtgärder enligt 1 § 6 i den föreslagna lagen. Därtill bör även innehavare av den avlyssnade eller övervakade teleadressen eller platsen underrättas om tvångsmedelsanvändningen.

De föreslagna reglerna om underrättelse vid förundersökning knyter an till tidpunkter vid eller efter förundersökningen. Även vid ärenden angående preventiva tvångsmedel bör en lösning väljas som knyter underrättelsen till en tidpunkt som är lätt att konstatera. Lämpligen bör tidpunkten för när underrättelsen skall lämnas knytas till när ärendet, i vilket det hemliga tvångsmedlet använts, har avslutats. Underrättelse bör således lämnas så snart det kan ske efter det att ärendet avslutats. Underrättelsen bör vid hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning samt hemlig kameraövervakning innehålla samma uppgifter som en underrättelse till enskild vid förundersökning. I stället för att den som har varit misstänkt för brott skall få uppgift om vilken brottsmisstanke som har legat till grund för avlyssningen eller övervakningen bör en uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för avlyssningen eller övervakningen lämnas till den som har varit utsatt för åtgärden enligt 1 § 6 i den föreslagna lagen.

På samma sätt som när underrättelse lämnas efter en förundersökning bör det finnas en möjlighet att skjuta upp och slutligen underlåta en underrättelse. Tiden när en underrättelse får underlåtas bör sättas till ett år från det att ärendet avslutades. Även motsvarande regler om att underrättelse i vissa fall inte behöver lämnas bör gälla i tillämpliga delar.

5.9 Vem skall underrätta enskilda om tvångsmedelsanvändningen?

Regeringens bedömning: Skyldigheten att underrätta enskilda om användning av hemliga tvångsmedel bör ligga på förundersökningsledaren, vilken enligt gällande ordning alltid är en åklagare. Även vid tvångsmedelsanvändning enligt den föreslagna lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott bör underrättelseskyldigheten ligga på åklagaren.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot utredningens bedömning och några av dem har framfört att det bör framgå av förordning att det ligger på åklagarna att svara för underrättelseskyldigheten. *Tullverket* har menat att beslut om att skjuta upp eller helt underlåta en underrättelse bör fattas av domstol.

Skälen för regeringens bedömning: De domstolar som lämnar tillstånd till användning av hemliga tvångsmedel har inte till uppgift att följa upp användningen av de hemliga tvångsmedlen och har inte heller den överblick över angränsande förundersökningar m.m. som behövs för att kunna göra den sekretessprövning som ingår i tillämpningen av underrättelseskyldigheten. Det är mot den bakgrunden mindre lämpligt att lägga underrättelseskyldigheten på domstolarna. Vi förordar i stället att skyldigheten läggs på förundersökningsledaren, dvs. i praktiken en åklagare. Det finns visserligen skäl som talar för att – såsom *Tullverket* har förordat – bedömningar av om en underrättelse skall skjutas på framtiden eller, i vissa fall, helt underlåtas, bör handhas av domstol. Övervägande skäl talar dock mot en sådan ordning. De åklagare som med vårt förslag kommer att ansvara för underrättelserna har den kompetens som behövs för att pröva frågor om uppskov och undantag. I sammanhanget bör också framhållas att enligt vårt förslag skall Säkerhets- och integritetsskyddsmyndens löpande granska hur underrättelseskyldigheten har tillämpats och att åklagarna – men inte domstolarna – kommer att omfattas av denna tillsyn. Vi anser alltså att förundersökningsledaren, som enligt gällande ordning alltid är en åklagare, bör underrätta enskilda om användningen av hemliga tvångsmedel och avser att föreskriva detta i förordning. Även när det gäller tvångsmedelsanvändning enligt den föreslagna lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott bör underrättelseskyldigheten ligga på den åklagare som handlägger ärendet i vilket tvångsmedlet använts. Detsamma bör gälla i fråga om tvångsmedelsanvändning inom ramen för internationell rättslig hjälp i brottmål (se nästa avsnitt). Vi avser att i förordning föreskriva att underrättelseskyldigheten skall handhas på nu angivet sätt.

5.10 Särskilda bestämmelser för internationell rättslig hjälp i brottmål

Regeringens förslag: Bestämmelserna om underrättelse till enskild skall tillämpas när hemliga tvångsmedel används inom ramen för internationell rättslig hjälp i brottmål under förutsättning att det finns ett svenskt tvångsmedelsbeslut och att den faktiska avlyssningen eller övervakningen sker i Sverige. För att anpassa underrättelseförfarandet till de förhållanden som gäller vid internationell rättslig hjälp skall särskilda bestämmelser tas in i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål.

Utredningens förslag innehåller inte särskilda bestämmelser i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot utredningens förslag. *Rikspolisstyrelsen* har dock menat att den föreslagna ordningen kan leda till tillämpningssvårigheter när svenska myndigheter biträder en myndighet i en annan stat, eftersom den svenska åklagaren inte har tillgång till den utländska utredningen. För Sveriges internationella trovärdighet krävs det därför tydliga bestämmelser om att uppgifter kan hemlighållas. *Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten* har angett att underrättelseskylldigheten inte bör omfatta de fall då svenska myndigheter verkställer hemliga tvångsmedel på begäran av en annan stat.

Skälen för regeringens förslag

Bestämmelser om svenska åklagares och domstolars internationella samarbete i brottsutredningar och brottmålsrättegångar finns i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål. Svenska myndigheter kan lämna rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning och med hemlig kameraövervakning. Om lagförslaget om hemlig rumsavlyssning antas, kommer rättslig hjälp även att kunna lämnas med det tvångsmedlet.

Rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning får under vissa förutsättningar verkställas genom omedelbar överföring från Sverige till den ansökande staten av telemeddelanden eller uppgifter om telemeddelanden. I dessa fall genomförs avlyssningen eller övervakningen utomlands och någon upptagning eller uppteckning görs inte i Sverige.

I förhållande till medlemsstater i Europeiska unionen samt Island och Norge kan rättslig hjälp också lämnas med åtgärder som avser tekniskt bistånd med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning samt tillstånd till gränsöverskridande hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning. Förutsättningarna för och förfarandet i samband med sådana åtgärder regleras uteslutande i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. När tekniskt bistånd lämnas genomförs avlyssningen eller övervakningen i den ansökande staten, i enlighet med ett tvångsmedelsbeslut som har meddelats där, och den anmodade staten lämnar endast teknisk hjälp för att möjliggöra åtgärden. Tillstånd till gränsöverskridande hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning innebär att den anmodade staten ger den ansökande staten tillstånd att, utan något bistånd från den anmodade staten, verkställa ett beslut om hemliga tele-tvångsmedel som har meddelats i den ansökande staten. Ett sådant tillstånd kan bli aktuellt när mobil- eller satellittelefoner används.

Svenska myndigheter kan begära rättslig hjälp med motsvarande åtgärder utomlands.

Vilka förutsättningar bör gälla för underrättelseskylldigheten?

Frågan är i vilka fall svenska myndigheter bör vara skyldiga att underätta enskilda om användning av hemliga tvångsmedel inom ramen för internationell rättslig hjälp.

Vi anser att utgångspunkten bör vara att hemlig tvångsmedelsanvändning inom ramen för internationell rättslig hjälp i brottmål skall omfattas av de föreslagna bestämmelserna om underrättelse. Hänsyn måste dock tas till de internationella förhållanden som gör sig gällande i dessa fall.

Det internationella straffrättsliga samarbetet bygger på principen att de processuella förutsättningarna och förfarandena för de åtgärder som den rättsliga hjälpen avser skall följa lagen i den stat där åtgärden vidtas. Detta återspeglas också i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. Lagen bygger dessutom på en grundläggande likhetsprincip som innebär att förutsättningarna och formerna för svensk rättslig hjälp så långt möjligt bör motsvara vad som gäller för en svensk förundersökning eller rättegång. Reglerna om underrättelse vid användning av hemliga tvångsmedel bör därför tillämpas också när åtgärden sker i Sverige som rättslig hjälp till en annan stat. Reglerna om underrättelseskyldighet bör dock anpassas till de förhållanden som gäller vid internationell rättslig hjälp. Det är också viktigt att kunna beakta den andra statens behov av sekretess. Vi återkommer till dessa frågor i det följande.

Motsvarande principer gäller när hemliga tvångsmedel genomförs utomlands. De åtgärder som vidtas i en annan stat med anledning av en svensk ansökan om rättslig hjälp sker således i enlighet med de villkor och förfaranden som gäller i den andra staten. Den principen bör tillämpas också i fråga om underrättelser vid verkställighet av hemliga tvångsmedel. Att införa svenska regler om sådana underrättelser i dessa fall skulle inte vara förenligt med den grundläggande systematik som staterna har kommit överens om och förväntar sig gälla för det internationella straffrättsliga samarbetet. Underrättelseskyldigheten bör mot denna bakgrund endast omfatta fall när själva avlyssningen eller övervakningen sker i Sverige. Ytterligare en förutsättning bör vara att det är fråga om ett svenskt tvångsmedelsbeslut som har fattats enligt rättegångsbalken, lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning eller lagen om hemlig rumsavlyssning (enligt propositionen om hemlig rumsavlyssning). Den fortsatta redogörelsen bygger på detta synsätt.

Den tillsyn som vi föreslår att Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden skall utöva – och som vi kommer att behandla närmare i avsnitt 6 – bör dock omfatta svenska myndigheters samtliga åtgärder i ärenden om internationell rättslig hjälp med användning av hemliga tvångsmedel.

Rättslig hjälp i Sverige med hemliga tvångsmedel på utländsk begäran

Vid rättslig hjälp i Sverige med hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning eller hemlig kameraövervakning krävs det alltid att ett svenskt beslut om användning av det aktuella tvångsmedlet meddelas enligt reglerna i rättegångsbalken eller i särskilda tvångsmedelslagar. De regler om underrättelse till enskilda, som vi har föreslagit ovan, skall införas i rättegångsbalken och i särskilda tvångsmedelslagar. Reglerna blir direkt tillämpliga enligt 2 kap. 1 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. Detsamma kommer att gälla i fråga om hemlig rumsavlyssning, om förslaget om detta tvångsmedel genomförs.

När det gäller rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning kan emellertid, såsom nämnts ovan, åtgärden genomföras

genom omedelbar överföring från Sverige till den ansökande staten av telemeddelanden eller uppgifter om sådana meddelanden (4 kap. 25 a § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål). Avlyssningen eller övervakningen sker i dessa fall i den andra staten och uppteckningar eller upptagningar får inte göras i Sverige. Eftersom tvångsmedlen genomförs utomlands, bör bestämmelserna om underrättelse inte omfatta de nämnda åtgärderna.

Vid rättslig hjälp i form av tekniskt bistånd med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning (4 kap. 25 b §) eller svenskt tillstånd till gränsöverskridande hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning (4 kap. 26 a och 26 b §§) fattas det inte något svenskt tvångsmedelsbeslut enligt rättegångsbalken och avlyssningen eller övervakningen sker utomlands. Av de skäl som har angetts ovan bör bestämmelserna om underrättelse inte tillämpas även i dessa fall.

Sammanfattningsvis bör bestämmelserna om underrättelseskyldighet omfatta rättslig hjälp i Sverige med (1) hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning när uppteckning eller upptagning av avlyssningen eller övervakningen sker i Sverige, (2) hemlig kameraövervakning och (3) hemlig rumsavlyssning (enligt propositionen om hemlig rumsavlyssning). Som nämnts ovan måste dock reglerna om underrättelseskyldighet anpassas till de särskilda förhållanden som gäller vid internationell rättslig hjälp.

Rättslig hjälp i Sverige lämnas i en utländsk brottsutredning som svenska myndigheter av förklarliga skäl har begränsad insyn i och saknar kontroll över. Bestämmelserna bör utformas så att det blir praktiskt möjligt för en svensk myndighet att bedöma när underrättelseskyldigheten inträder och i vad mån underrättelsen skall skjutas upp och får underlåtas. En lösning som knyter underrättelsen till en tidpunkt som är lätt att konstatera bör väljas. Lämpligen bör tidpunkten för underrättelsen kopplas till den åtgärd som vidtas i Sverige. Underrättelse bör således lämnas så snart det kan ske efter det att åtgärden avslutats. På liknande sätt som för inhemska ärenden bör det finnas en möjlighet att underlåta underrättelse sedan en viss tid har förflutit. Den tiden bör sättas till ett år från det att åtgärden avslutats. Den åklagare som handlägger ärendet om rättslig hjälp bör således göra en kontroll av om en underrättelse med beaktande av tillämpliga sekretessregler kan lämnas efter det att åtgärden har avslutats. Om en underrättelse inte kan lämnas bör åklagaren, senast i samband med att ettårsfristen löper ut, göra ytterligare sådan kontroll. Vi avser att i förordning lämna närmare föreskrifter om denna åklagarnas nya uppgift.

När det gäller undantagen från underrättelseskyldigheten krävs en viss anpassning av reglerna. Utöver vad vi föreslår skall gälla för inhemska ärenden bör det nämligen även vara möjligt att skjuta upp en underrättelse med hänvisning till sekretess som gäller i ett ärende om rättslig hjälp (se vidare nedan). Därutöver bör underrättelse inte lämnas om de brott som den utländska utredningen avser motsvarar de brott för vilka underrättelseskyldighet helt undantas (se avsnitt 5.6).

När det slutligen gäller tillämpningen av bestämmelserna om att underrättelse i vissa fall inte behöver lämnas (27 kap. 31 § tredje stycket rättegångsbalken) kan svenska myndigheter inte förväntas göra någon bedömning av frågan om underrättelsen uppenbart saknar betydelse. De bör

inte heller ha någon skyldighet att utreda om den aktuella personen redan har fått del av uppgifterna på annat sätt. En underrättelse behöver dock naturligtvis inte lämnas om det ändå framkommer att uppgifterna har kommit personen till del.

Den särskilda regleringen av underrättelseskyldigheten i dessa fall bör tas in i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål.

Utländsk rättslig hjälp med hemliga tvångsmedel på svensk begäran

När en svensk åklagare ansöker om rättslig hjälp utomlands med en utländsk motsvarighet till de svenska hemliga tvångsmedlen ställer inte lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål upp något krav på att det skall finnas ett svenskt tvångsmedelsbeslut. Ett sådant krav kan dock ställas av den anmodade staten och måste då uppfyllas (3 kap. 1 §). Det kan också följa av en bindande internationell överenskommelse. För att kunna tillmötesgå sådana krav får en svensk domstol pröva frågan om att tillåta åtgärden (4 kap. 26 och 28 §§ samt i prop. 2005/06:178 föreslagna 28 b §). Den tillståndsprövning som då görs följer reglerna i 27 kap. rättegångsbalken respektive den aktuella speciallagstiftningen. Frågan är då i vilken omfattning den föreslagna underrättelseskyldigheten i rättegångsbalken och övriga lagar bör tillämpas i dessa fall.

Som ovan har framgått förekommer det inte alltid ett svenskt tillståndsbeslut när en utländsk myndighet lämnar Sverige rättslig hjälp. De föreslagna bestämmelserna om underrättelse till enskilda förutsätter emellertid att det finns ett sådant beslut. Således bör någon underrättelse inte lämnas i de fall då ett sådant beslut inte har meddelats. Om ett svenskt tillståndsbeslut har lämnats, bör det för en underrättelseskyldighet vidare förutsättas att avlyssningen eller övervakningen sker i Sverige. När det är fråga om rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning som sker på svensk begäran i en annan stat och som verkställs genom omedelbar överföring, dvs. på ett sätt som motsvarar reglerna i 4 kap. 25 a § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål, får avlyssningen eller övervakningen anses ske i Sverige. Underrättelse bör därför i dessa fall lämnas enligt de föreslagna bestämmelserna i rättegångsbalken. Sker det däremot inte någon omedelbar överföring, kommer åtgärden att genomföras utomlands enligt den statens lag och oavsett om det finns något svenskt tvångsmedelsbeslut eller inte bör någon underrättelseskyldighet inte finnas i dessa fall. Att det här är fråga om åtgärder som vidtas i en svensk förundersökning bör alltså inte föranleda en annan bedömning. Detsamma gäller vid utländska motsvarigheter till hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning och underrättelseskyldigheten bör inte heller omfatta utländska åtgärder av detta slag på svensk begäran. Uttryckliga undantag från underrättelseskyldigheten bör därför för dessa fall införas i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål.

För de åtgärder som i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål betecknas tekniskt bistånd med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning respektive tillstånd till gränsöverskridande hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning krävs det ett tvångsmedelsbeslut i den ansökande staten. När svenska myndigheter begär tillstånd till en

sådan åtgärd meddelas beslut av domstol med stöd av bestämmelserna i 4 kap. 26 eller 26 c § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål. Av dessa bestämmelser följer att bestämmelserna i 27 kap. rättegångsbalken skall tillämpas. I dessa fall sker också avlyssningen eller övervakningen i Sverige. Underrättelseskyldigheten bör därför gälla i dessa fall och bestämmelserna om underrättelser i rättegångsbalken bör vara direkt tillämpliga.

Hur kan andra staters behov av sekretess beaktas?

Det är av stor vikt att bestämmelserna om underrättelse utformas så att de inte åsidosätter den sekretess som kan gälla i den stat med vilken svenska myndigheter samarbetar. Det skulle skada svenska myndigheters framtida möjligheter att få rättslig hjälp av andra stater.

I avsnitt 5.5. har vi, beträffande svenska förundersökningar, föreslagit att någon underrättelse inte skall lämnas så länge som sekretess gäller för en uppgift. Underrättelsen skall därför kunna skjutas upp så länge som det behövs för att sekretess enligt 2 kap. 1 och 2 §§, 5 kap. 1 § och 9 kap. 17 § sekretesslagen inte skall eftersättas. I fall då en svensk myndighet inom ramen för en svensk förundersökning begär rättslig hjälp av en utländsk myndighet med ett hemligt tvångsmedel och en underrättelse om detta eller utlämnande av uppgifter i övrigt skulle skada de svenska myndigheternas framtida möjligheter att erhålla rättslig hjälp av andra stater får skaderekvisitet i 5 kap. 1 § sekretesslagen anses uppfyllt. När bestämmelserna om underrättelse aktualiseras, kan det därför vara nödvändigt att skjuta upp – och slutligen underlåta – en underrättelse med hänsyn till behovet av sekretess för uppgifter som rör det bistånd som lämnats av de utländska myndigheterna.

När utländska myndigheter begär hjälp av svenska myndigheter, kommer det inte att inledas någon svensk förundersökning utan ansökan kommer att handläggas som ett ärende om rättslig hjälp. Som redovisats i avsnitt 5.5 gäller sekretess i verksamhet som avser rättsligt samarbete på begäran av annan stat eller mellanfolklig domstol för uppgift som hänför sig till utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål, eller angelägenhet som angår tvångsmedel, om det kan antas att det har varit en förutsättning för den andra statens eller den mellanfolkliga domstolens begäran att uppgiften inte skulle röjas (5 kap. 7 § sekretesslagen). Den bestämmelsen bör kunna tillämpas när det gäller att avgöra om en underrättelse i ett ärende om rättslig hjälp skall skjutas upp eller om den får underlåtas. Bestämmelser om detta bör tas in i lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål.

6.1 Ett tillsynsorgan för en rättssäker brottsbekämpning

Regeringens förslag: Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden skall utöva tillsyn över brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter och därmed sammanhängande verksamhet. Nämnden skall även utöva tillsyn över Säkerhetspolisens personuppgiftsbehandling.

Utredningens förslag överensstämmer i allt väsentligt med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft någon invändning mot förslaget. *Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten* har dock uttalat att det kan finnas en risk för att tillsynen kommer att avse även domstolarnas tillståndsbeslut. *Ekobrottsmyndigheten* och *Datainspektionen* har, i likhet med *Försvarets radioanstalt* och *Försvarets underrättelsenämnd*, efterlyst tydliggöranden av hur den nya tillsynen av brottsbekämpande verksamhet förhåller sig till andra tillsynsorgans och verksamheters uppgifter. *Rikspolisstyrelsen* och *Säkerhetspolisen* har menat att tillsyn av pågående ärenden riskerar att påverka berörda tjänstemäns beslutsfattande.

Skälen för regeringens förslag: Enligt vår mening bör Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsynsområde avse viss brottsbekämpande verksamhet, nämligen den del av verksamheten som avser eller sammanhänger med användningen av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter. Detta bör framgå av lag. Vi anser att det inte är ändamålsenligt att i lagen uttryckligen ange vilka myndigheter som bedriver denna typ av brottsbekämpande verksamhet eller vilka hemliga tvångsmedel som skall omfattas av tillsynen. En betydande fördel med detta är att tillsynen kommer att omfatta dels alla de myndigheter som vid varje tid ägnar sig åt sådan brottsbekämpande verksamhet, dels alla de nya eller till sitt tillämpningsområde utvidgade hemliga tvångsmedel som kan komma att införas i framtiden.

Tillsynsområdet bör alltså omfatta all användning av hemliga tvångsmedel.

En särskild fråga är i vilken utsträckning nämnden bör utöva tillsyn även över användningen av särskilda spaningsmetoder inom brottsbekämpningen som inte utgör hemliga tvångsmedel. Vi anser att nämndens tillsyn för närvarande bör vara förbehållen sådan verksamhet som bedrivs med användning av kvalificerade skyddsidentiteter enligt lagen (2006:939) om kvalificerade skyddsidentiteter. Visserligen kan även enklare utformade täckidentiteter komma till användning i det brottsbekämpande arbetet, men endast kvalificerade skyddsidentiteter kan med stöd av särskilda författningsbestämmelser understödjas med körkort, pass och andra statliga identitetshandlingar och registreringar i folkbokföringen.

Tillsynen bör som ovan nämnts inte bara omfatta tvångsmedelsåtgärderna eller användningen av kvalificerade skyddsidentiteter i snäv mening. Nämnden bör också utöva tillsyn över verksamhet som samman-

hänger med användningen av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter, t.ex. hanteringen av eventuell överskottsinformation och fullgörandet av underrättelseskyldigheten gentemot enskilda.

Tillsynsområdet bör inte omfatta domstolarnas verksamhet eller rättstillämpning, eftersom detta skulle strida mot den dömande maktens grundlagsfästa självständighet (11 kap. 2 § regeringsformen). *Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten* har menat att granskningen i praktiken ändå kan komma att avse domstolarnas beslut. Vi delar inte denna farhåga. Nämnden kommer, med vårt förslag, inte att i något avseende kunna ompröva eller överpröva domstolarnas tillståndsbeslut eller granska domstolarnas verksamhet eller rättstillämpning. En annan sak är att nämnden måste kunna ha synpunkter på de åtgärder som de brottsbekämpande myndigheterna har eller inte har vidtagit i en brottsutredning, oavsett om åtgärderna sedan har kommit att prövas av en domstol.

Nämnden bör därför inte heller vara skyldig att vidta några särskilda åtgärder om den uppmärksammar att en domstol har förfarit felaktigt. Om en ledamot av nämnden eller en tjänsteman vid nämndens kansli blir varse att en domare i ett tillståndsärende har gjort sig skyldig till tjänstefel bör dock givetvis ledamoten eller tjänstemannen, såsom enskild person, vara oförhindrad att anmäla förhållandet till Åklagarmyndigheten. En åklagare kan då ta ställning till om en förundersökning skall inledas eller inte. Det bör däremot inte ingå i nämndens uppgifter att anmäla förhållanden av detta slag till Åklagarmyndigheten.

Att domstolarna inte står under nämndens tillsyn bör dock naturligtvis inte utgöra hinder för nämnden att liksom andra tillsynsorgan m.fl. hämta in uppgifter från domstolarna för att med bl.a. dessa som utgångspunkt i efterhand granska hur de brottsbekämpande myndigheterna har använt de hemliga tvångsmedlen.

Förhållandet till andra myndigheter

Flera remissinstanser har efterlyst ett förtydligande av hur Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn kommer att förhålla sig till andra tillsynsorgans tillsyn. Det skall framhållas att nämnden genom sin löpande tillsyn i den av stark sekretess kringgärdade verksamheten inte bör överlappa utan komplettera andra myndigheter, främst Justitiekanslern, Åklagarmyndigheten och Datainspektionen, med uppgifter på det aktuella området. Som vi anger i avsnitt 6.6 avser vi att i förordning reglera frågor om nämndens samråd med och anmälningar till andra myndigheter.

Försvarmakten, *Försvarets radioanstalt* och *Försvarets underrättelsenämnd* har framhållit att Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn inte bör avse försvarsunderrättelsemyndigheters verksamhet. Vi har ingen annan uppfattning. Sedan år 1976 är det Försvarets underrättelsenämnd som har den författningsreglerade uppgiften att följa underrättelsetjänsten inom Försvarmakten och de övriga myndigheter som enligt förordningen (2000:131) om försvarsunderrättelseverksamhet bedriver försvarsunderrättelseverksamhet, däribland Försvarets radioanstalt (1 § förordningen [1988:552] med instruktion för Försvarets underrättelsenämnd). Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn skall således inte avse försvarsunderrättelsemyndigheters verksamhet.

Utredningens förslag innebär att även pågående ärenden skall kunna omfattas av Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn. *Rikspolisstyrelsen* och *Säkerhetspolisen* har invänt mot detta och menat att en tillsyn av pågående brottsutredningar och andra ärenden kan riskera att påverka berörda tjänstemäns beslutsfattande. Det handlar dels om att tjänstemän kan komma att fatta andra beslut än de egentligen tänkt sig men också om att en tillsyn av pågående ärenden kan uppfattas som ett godkännande av planerade åtgärder.

För vår del kan vi inte se några sådana risker.

För det första får naturligtvis inte nämnden utöva någon otillbörlig påverkan på myndigheternas och deras tjänstemäns beslutsfattande. Förvaltningsmyndigheternas självständiga myndighetsutövning är grundlagsfäst och ingen myndighet, inte heller riksdagen eller kommuns beslutande organ, får bestämma, hur en förvaltningsmyndighet i ett särskilt fall skall besluta i ärende som rör myndighetsutövning mot enskild eller mot kommun eller som rör tillämpning av lag (11 kap. 7 § regeringsformen). Enbart det förhållandet att berörda tjänstemän känner till att deras åtgärder med avseende på hemliga tvångsmedel m.m. kan bli föremål för tillsynsåtgärder kan inte anses innebära någon otillbörlig påverkan som kan medföra att felaktiga beslut fattas.

Vidare är nämndens uppgift avgränsad till tillsyn och kontroll i efterhand. Planerade åtgärder, alltså åtgärder som ännu inte har vidtagits, kan naturligtvis inte bli föremål för granskning och nämndens verksamhet kan således inte såsom remissinstanserna har befarat med fog uppfattas som ett godkännande av framtida åtgärder. Även om tillsynen omfattar pågående ärenden får den självklart inte bedrivas på ett sätt som hindrar verksamheten.

Sammanfattningsvis kan vi inte förorda ett system som medger tillsyn och kontroll av åtgärder endast när de ärenden de företagits inom är avslutade. En sådan ordning skulle inte inge förtroende eller vara ändamålsenlig. Har åtgärder i ett öppet ärende företagits på ett felaktigt sätt är det naturligtvis angeläget att detta påtalas så snart som möjligt och inte först vid den senare tidpunkt när det aktuella ärendet är avslutat. Det kan i sammanhanget framhållas att ärenden, särskilt på Säkerhetspolisens område men även i fråga om den öppna polisens utredningar avseende kvalificerad brottslighet, kan pågå under betydande tid.

Registernämndens nuvarande uppgifter

Utredningen har föreslagit att Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden skall överta Registernämndens samtliga nuvarande uppgifter, dvs. att utöva tillsyn över Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter, att besluta om utlämnande av registeruppgifter vid registerkontroll och att handlägga ärenden om kvalificerade skyddsidentiteter, samt att Registernämnden skall upphöra. Vi ansluter oss till förslaget. Att Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden skall utöva tillsyn över Säkerhetspolisens personuppgiftsbehandling bör framgå av lag. Vi avser att i förordning reglera Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens närmare organisation

6.2 Nämndens ställning, organisation och sammansättning

Regeringens förslag: Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden skall inrättas under regeringen. Antalet ledamöter skall vara högst tio. Ordföranden och vice ordföranden skall vara eller ha varit ordinarie domare eller ha annan motsvarande juridisk erfarenhet. Övriga ledamöter skall utses bland sådana personer som föreslagits av partigrupperna i riksdagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot förslaget. *Ekobrottsmyndigheten*, *Sveriges advokatsamfund*, *Journalistförbundet* och *Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen* har dock menat att tillsynsorganet bör inrättas under riksdagen så att den parlamentariska kontrollen stärks. *Försvarets underrättelsenämnd* har ansett att det inte skall krävas att nämndens ordförande och vice ordförande skall vara jurister medan *Sveriges domareförbund* har menat att dessa befattningar skall vara förbehållna jurister som är eller har varit ordinarie domare. *Svenska Helsingforskommittén för Mänskliga Rättigheter* har betonat att nämnden måste besitta tillräcklig kompetens för att t.ex. kunna göra från myndigheterna oberoende analyser.

Skälen för regeringens förslag: Vi har föreslagit att det inrättas en Säkerhets- och integritetsskyddsnämnd som skall utöva tillsyn över brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter och därmed sammanhängande verksamhet samt all Säkerhetspolisens personuppgiftsbehandling, en verksamhet som på grund av stark sekretess är undandragen allmän insyn. Syftet med tillsynen bör särskilt vara att säkerställa att denna verksamhet bedrivs i enlighet med lag eller annan författning. Nämnden bör vara fristående och självständig i förhållande till de myndigheter vars verksamhet tillsynen avser.

Svenska myndigheter har vid en internationell jämförelse betydande självständighet i förhållande till regeringen. Varken statsråd eller departement deltar i utövandet av myndigheternas verksamheter. Syftet med vårt förslag är inte att stärka själva den parlamentariska kontrollen. En sådan kontroll kan enbart utövas av riksdagen. Meningen med vårt förslag är att inrätta ett organ för löpande rättslig kontroll och liksom andra sådana organ bör, enligt vår mening, detta organ inrättas under regeringen. Vi föreslår därför att Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden inrättas under regeringen. Nämndens inrättande och verksamhet bör dock läggas fast i lag. Bestämmelser i lag är motiverade av att nämndens tillsyn avser brottsbekämpande verksamhet i vilken används hemliga tvångsmedel och andra befogenheter som förutsätter stöd i lag. Därtill är ett syfte med den nya tillsynen att stärka enskildas tillgång till nationellt

rättsmedel vad gäller hemliga tvångsmedel och Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter (se avsnitt 4.1).

Ytterligare ett skäl för att nämndens inrättande och verksamhet bör läggas fast i lag är att riksdagen under lång tid har påfordrat ett stärkande av kontrollen över den hemliga tvångsmedelsanvändningen och regeringen har till riksdagen uttalat avsikten att införa en förstärkt granskning av sådan verksamhet (prop. 2005/06:149, 2005/06:177 och 2005/06:178).

I fråga om nämndens sammansättning anser vi dock att den bör ges en stark parlamentarisk anknytning. Ett organ av detta särskilda slag bör nämligen vara utformat så att dess ledamöter kan sägas representera allmänheten och garantera en medborgerlig insyn i verksamheten. Denna medborgerliga insyn åstadkommes bäst genom att de folkvalda i riksdagen, via partigrupperna, lämnar förslag till ledamöter i nämnden. Vi anser därför att antalet ledamöter bör bestämmas så att det speglar de partigrupper som för närvarande och under överblickbar tid finns i riksdagen. Med hänsyn till nämndens starka parlamentariska anknytning delar vi utredningens uppfattning att även nämndens sammansättning bör framgå av lag.

Nämndens tillsynsuppgift kommer alltså att vara av rättsligt slag. Det är därför nödvändigt att det bland nämndens ledamöter finns personer med kvalificerad juridisk kompetens. Utredningen har föreslagit att nämndens ordförande och vice ordförande skall vara eller ha varit ordinarie domare eller ha annan liknande erfarenhet. *Försvarets underrättelsenämnd* har invänt mot detta och menat att det inte bör krävas att ordföranden och vice ordföranden är jurister. Vi anser för vår del att den av utredningen förordade ordningen är det bästa sättet att garantera att nämndens rättsliga prövningar håller en hög kvalitet. *Sveriges domareförbund* har ansett att befattningarna skall förbehållas jurister som är eller har varit ordinarie domare. Vi delar uppfattningen att så normalt bör vara fallet men anser att även andra jurister med motsvarande kvalifikationer inte bör vara uteslutna. Exempelvis bör jurister som har genomgått domarutbildning men inte har tjänstgjort som svensk ordinarie domare kunna komma i fråga om de har innehaft befattningar som t.ex. justitiekansler, riksåklagare eller domare i europeiska eller andra internationella domstolar. Vi föreslår att det särskilda kompetenskravet för ordföranden och vice ordföranden bör komma till uttryck i lagen.

Det är givet att det också måste ställas höga krav på kompetens på övriga ledamöter med avseende på bakgrund och erfarenheter. I lagen bör därför också anges att ledamöterna i nämnden skall vara med hänsyn till omdömesförmåga, självständighet, laglydnad och övriga omständigheter lämpliga för uppdraget.

Nämnden kommer att behöva biträde av ett kansli för att kunna fullgöra sin tillsynsuppgift. Vi avser att meddela föreskrifter om kansliet och dess uppgifter i förordning. Vi kommer då att behandla frågan om nämndens behov av olika kompetenser. Det är en fråga som har uppmärksamats av remissinstanser.

Regeringens förslag: Nämnden skall utöva fortlöpande tillsyn genom inspektioner och andra undersökningar.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Som vi varit inne på i avsnitt 5 är det av verksamhetsmässiga skäl nödvändigt att ett system med underrättelse till enskilda om användningen av hemliga tvångsmedel förenas med betydande undantag. Om man, som vi föreslår, undantar Säkerhetspolisens huvudsakliga verksamhetsområde från underrättelseskyldigheten, är det emellertid nödvändigt att Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden självmant inom ramen för sin tillsyn gör inspektioner och andra undersökningar för att kontrollera den hemliga tvångsmedelsanvändningen hos Säkerhetspolisen. Också utanför Säkerhetspolisens område är det nödvändigt att nämnden agerar på eget initiativ, eftersom beslut om att skjuta upp eller underlåta en underrättelse om ett hemligt tvångsmedel inte kommer att kunna överklagas och den som utsätts för eller i övrigt berörs av tvångsmedlet i praktiken inte heller har någon möjlighet att överklaga tvångsmedlet som sådant. Nämnden bör kontrollera såväl att förutsättningarna för tvångsmedelsanvändningen är uppfyllda, t.ex. att domstols tillstånd har inhämtats, som att genomförandet har skett lagligt och att eventuell överskottsinformation har hanterats korrekt.

Också vid tillsynen över användningen av kvalificerade skyddsidentiteter bör nämnden ha möjlighet att företa inspektioner och genomföra olika slag av undersökningar.

Vi föreslår att det i lagen slås fast att nämndens tillsynsarbete skall utövas på det angivna sättet, dvs. genom inspektioner och andra undersökningar.

6.4 Särskild kontroll på begäran av enskild

Regeringens förslag: Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden skall vara skyldig att på begäran av en enskild person kontrollera om denne har utsatts för ett hemligt tvångsmedel eller, i fråga om Säkerhetspolisen, personuppgiftsbehandling i strid med författningar.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot förslaget. *Tullverket*, *Datainspektionen*, *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* och *Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen* har efterlyst tydligare förfaranderegler i lag, bl.a. om när nämnden skall ta upp en begäran till behandling och om huruvida nämndens utlåtanden skall kunna överklagas. *Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten* har ifrågasatt om nämndens kontroll blir tillfredsställande om kontrollen inte omfattar domstolarnas tillståndsbeslut.

Skälen för regeringens förslag: Enligt vår mening är det inte tillräckligt att enskilda som har utsatts för hemliga tvångsmedel får en underrättelse om det. Underrättelsen kommer vanligen inte att kunna förenas med så omfattande information till den enskilde om omständigheterna bakom tvångsmedelsanvändningen att han eller hon kommer att kunna dra slutsatser om huruvida tvångsmedelsanvändningen har varit i alla delar lagligen grundad. Det är därför nödvändigt att den enskilde på begäran genom ett fristående och självständigt organ kan få utrett om användningen skett lagenligt eller inte.

Det bör mot den bakgrunden skapas en möjlighet för den enskilde att vända sig till Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden för att få utrett vad som har föranlett tvångsmedelsanvändningen. Nämnden bör på begäran av den enskilde vara skyldig att kontrollera om han eller hon har utsatts för hemliga tvångsmedel eller, i fråga om Säkerhetspolisen, personuppgiftsbehandling i strid med författningar. En sådan utredning bör kunna ske utan hinder av den sekretess som kan föreligga. En annan sak är att sekretessskäl kan medföra att utredningens resultat helt eller delvis inte kan lämnas ut till den enskilde. Till nämnden bör också den som tror sig ha varit utsatt för en hemlig tvångsmedelsanvändning, men inte fått någon underrättelse om det, kunna vända sig för att få kontrollerat om en sådan användning i så fall har gått rätt till. På samma sätt bör nämnden, på enskilds begäran, kunna kontrollera huruvida den enskilde har utsatts för olaglig personuppgiftsbehandling på Säkerhetspolisens ansvarsområde.

Vi föreslår att den enskildes rätt att – på sätt som nyss har angetts – få kontrollerat om han eller hon har utsatts för användning av hemliga tvångsmedel, eller såvitt avser Säkerhetspolisen personuppgiftsbehandling, i enlighet med gällande författningar anges i lagen.

6.5 Nämndens befogenheter

Regeringens förslag: Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden skall ha full rätt till insyn i diarium, register och andra databaser och arkiv hos de förvaltningsmyndigheter som tillsynen avser. Nämndens insyns rätt skall motsvaras av en uppgiftsskyldighet för de förvaltningsmyndigheter som tillsynen avser. Även domstolar och förvaltningsmyndigheter som inte omfattas av tillsynen skall vara skyldiga att på begäran lämna information till nämnden. Sekretess skall således inte hindra nämndens tillsyn.

Regeringens bedömning: Nämnden bör inte ha några befogenheter att hålla förhör med eller på likartat sätt infordra upplysningar från enskilda tjänstemän vid de förvaltningsmyndigheter som tillsynen avser.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer delvis med regeringens. Enligt utredningens förslag skall dock även personal vid enskilda organ som biträder de myndigheter som tillsynen avser, t.ex. personal hos operatörer, vara uppgiftsskyldiga gentemot nämnden.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot förslaget. *Försvarsmakten* har menat att nämnden inte bör ha en full rätt till insyn i *Försvarsmaktens* verksamhet. *Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen* har ifrågasatt om förslaget ger nämnden rätt att ta del av samtliga beslut i ärenden som avser användning av hemliga tvångsmedel. *Post- och telestyrelsen* har anmärkt att det i lagen om elektronisk kommunikation kan behöva göras undantag från operatörernas tystnadsplikt i förhållande till nämnden. *Svenska Helsingforskommittén för Mänskliga Rättigheter* har påpekat att nämnden inte bör kunna få höra enskilda tjänstemän på ett sätt som strider mot principen om att inte behöva vittna mot sig själv.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: För att Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden skall kunna fullgöra sina uppgifter är det nödvändigt att den får tillgång till de handlingar och uppgifter som kan klarlägga de förhållanden som nämnden skall undersöka. Det innebär att nämnden måste få full insyn i den aktuella verksamhetens diaries, register och andra databaser och arkiv samt rätt att inspektera och på andra sätt undersöka verksamheten. Denna rätt måste omfatta såväl avslutad som pågående verksamhet (jfr avsnitt 6.1). Vidare krävs att nämnden kan få in uppgifter från de myndigheter vars verksamhet omfattas av tillsynen. Dessa myndigheter bör därför vara skyldiga att på begäran lämna uppgifter till nämnden. Men också domstolar och förvaltningsmyndigheter som inte omfattas av nämndens tillsyn, men som har information som kan behövas i nämndens verksamhet bör vara skyldiga att på begäran lämna uppgifter till nämnden. Uppgiftsskyldigheten kommer att ha sekretessbrytande effekt, dvs. den skall gälla utan hinder av att sekretess kan gälla för uppgifterna (se nedan avsnitt 6.8). Denna biträdes- och uppgiftsskyldighet bör framgå direkt av lagen.

Försvarsmakten har ansett att nämnden inte bör ha full rätt till insyn i *Försvarsmaktens* verksamhet. Som framgår av avsnitt 6.2 innebär dock vårt förslag inte att nämnden skall bedriva någon tillsyn av *Försvarsmaktens* verksamhet. *Försvarsmakten* kommer emellertid att, i likhet med alla myndigheter, vara skyldig att på begäran lämna uppgifter till nämnden om *Försvarsmakten* har bistått eller på annat sätt har berörts av den nu aktuella verksamheten.

Uppgiftsskyldigheten bör gälla även domstolarna. Sålunda bör nämnden ha rätt att utan hinder av sekretess ta del av uppgifter i domstolarnas ärenden. Nämnden bör således ha en oinskränkt rätt att erhålla information om samtliga beslut i ärenden som avser hemliga tvångsmedel. Det finns därför inte grund för *Svenska avdelningens av Internationella Juristkommissionen* farhåga att nämnden inte kommer att kunna ta del av samtliga beslut i ärenden som avser användning av hemliga tvångsmedel.

Som vi har berört i avsnitt 6.1 bör Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden komplettera och inte överlappa andra tillsynsorgan och myndigheter. Nämnden bör inte ha befogenheter att hålla förhör med eller på likartat sätt infordra upplysningar från enskilda tjänstemän vid de myndigheter som tillsynen avser. Åtgärder som har karaktär av brottsutredning skall sålunda utföras av de brottsutredande myndigheterna. För att kunna fullgöra sina tillsynsuppgifter är det dock nödvändigt att nämnden vid behov kan ha direkt och personlig kontakt med tjänstemän vid de myndigheter som tillsynen avser.

Nämnden måste också kunna kontakta tjänstemän på andra myndigheter och anställda vid enskilda organ, t.ex. personer som har medverkat vid verkställandet av hemliga tvångsmedel. Skulle emellertid tystnadsplikt gälla för uppgifterna hos de enskilda organen, bör dock nämnden inte ges befogenheter att kunna kräva in uppgifterna av organen. Något sådant undantag från operatörers och dess personals tystnadsplikt i förhållande till nämnden som *Post- och telestyrelsen* har aktualiserat är således inte påkallat. Inte heller bör nämnden, på det sätt *Svenska Helsingforskommittén för Mänskliga Rättigheter* har avrått från, ges några befogenheter att hålla förhör med enskilda tjänstemän vid de myndigheter som tillsynen avser. I sådana fall kan det dock finnas anledning för nämnden att överlämna sin utredning till någon annan myndighet. Den frågan berör vi i påföljande avsnitt.

6.6 Nämndens uttalanden och underrättelser

Regeringens förslag: Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden får uttala sig om konstaterade förhållanden och sin uppfattning om behov av verksamhetsförändringar och skall verka för att brister i författningar avhjälpas. Till den myndighet vars verksamhet tillsynen avser får nämnden uttala sin uppfattning om behov av förändringar i myndighetens verksamhet. När det gäller behov av ändringar i lag eller annan författning bör nämnden uttala sig till regeringen. Efter en sådan kontroll som skall ske på begäran av en enskild skall nämnden underrätta den enskilde om att kontrollen har utförts.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot förslaget. *Svenska Helsingforskommittén för Mänskliga Rättigheter* har efterfrågat vilket besked den enskilde kan få av nämnden och inom vilken tidsram det kan lämnas. *Justitieombudsmannen* och *Justitiekanslern* har menat att förhållanden som kan utgöra brott inte bör anmälas till dem som extraordinarie tillsynsorgan utan till någon ordinarie myndighet, såsom Åklagarmyndigheten. *Ekobrottsmyndigheten* har efterlyst klarlägganden av hur Justitiekanslern skall handlägga sådana utredningar om skadeståndsskyldighet som nämnden överlämnar och om bl.a. kanslern skall vara bunden av de bedömningar som nämnden gör.

Skälen för regeringens förslag: Vårt förslag innebär att Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden inte kommer att ha några sådana särskilda befogenheter som Justitiekanslern, Åklagarmyndigheten eller Datainspektionen har. Nämnden skall utöva tillsyn över brottsbekämpande verksamhet i vissa avseenden och tillsynen skall kunna utmynnas i uttalanden till regeringen, till granskad myndighet eller till en enskild, i det senare fallet både om den enskilde har begärt en särskild kontroll men även då nämnden har granskat ett förhållande på eget initiativ.

I en del fall kan iakttagelser som nämnden gör komma att aktualisera frågor om författningsändringar eller ändringar i instruktioner av olika slag till myndigheter. I sådant fall bör det ankomma på nämnden att

uppmärksamma regeringen på frågan. Registernämnden skall idag enligt förordningen (2006:1076) med instruktion för Registernämnden avlämna en årlig redovisning för sin verksamhet till regeringen. Den nya nämnden bör i en motsvarande förordning åläggas att göra detsamma. Genom en sådan redovisning får regeringen också ett ännu bättre underlag för sin årliga skrivelse till riksdagen om den hemliga tvångsmedelsanvändningen.

I sina uttalanden till den granskade myndigheten bör nämnden också kunna påtala behov av förändringar i myndighetens verksamhet inbegripet myndighetens egna författningar.

Beträffande enskilda bör nämndens utredning normalt utmyнна i ett besked till den enskilde om huruvida det har förekommit någon olaglig tvångsmedelsanvändning som berört honom eller henne. Om nämnden efter sin utredning kan konstatera att ingen tvångsmedelsanvändning har förekommit eller att tvångsmedelsanvändning visserligen förekommit men skett lagenligt, bör den enskilde få det svaret av nämnden att inget otillbörligt har skett. Om nämnden i stället kommer fram till att tvångsmedelsanvändning har skett i strid med regelsystemen, bör den enskilde i normalfallet upplysas om det och få del av de uppgifter rörande tvångsmedelsanvändningen som kan lämnas med hänsyn till gällande sekretess.

På likartat sätt bör nämnden vanligen kunna lämna besked om huruvida den enskilde har utsatts för olaglig personuppgiftsbehandling på Säkerhetspolisens ansvarsområde.

Svenska Helsingforskommittén för Mänskliga Rättigheter har efterfrågat inom vilken tidsfrist den enskilde skall få ett besked om den företagna kontrollen. Vi anser att ett sådant besked alltid bör lämnas så snart nämnden har utfört sin kontroll.

Som vi redan varit inne på bör Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden bedriva löpande tillsyn av verksamhet som kringgärdas av stark sekretess men inte ha några befogenheter att förhöra tjänstemän eller på likartat sätt infordra upplysningar från dem och inte heller ha någon befogenhet att vid konstaterade felaktigheter i verksamheten besluta om rättelser av olika slag. Nämndens avgöranden bör således inte vara bindande för de granskade myndigheterna. I stället bör nämnden anmäla sina iakttagelser och överlämna relevanta delar av det som har framkommit i tillsyns- eller kontrollärendet till den myndighet som ansvarar för den fråga som är aktuell. Har nämnden funnit förhållanden som kan innebära att en tjänsteman vid den myndighet som tillsynen avser har begått ett brott, bör således nämnden anmäla detta till Åklagarmyndigheten. Kan de uppgifter nämnden har erhållit innebära att staten är skadeståndsskyldig gentemot enskild, bör nämnden anmäla detta till den myndighet som enligt förordningen (1995:1301) om handläggning av skadeståndsanspråk mot staten skall handlägga ett sådant ärende. Om nämnden påträffar förhållanden som enligt nämndens bedömning kan innebära att personuppgiftsbehandling har skett utan stöd i lag, bör den anmäla detta till Datainspektionen. Eventuella andra missförhållanden bör på motsvarande sätt anmälas till annan behörig myndighet.

Mot den nu angivna bakgrunden bör det i lagen slås fast att nämnden får uttala sig om konstaterade förhållanden och sin uppfattning om behov av förändringar av verksamheten, att den skall verka för att brister i för-

fattningar avhjälpas samt att den skall underrätta den enskilde om att en kontroll har gjorts. Prop. 2006/07:133

Vi avser att i förordning reglera frågor om nämndens anmälningar till Justitiekanslern, Åklagarmyndigheten och Datainspektionen och andra myndigheter samt om förfarandet vid dessa myndigheters handläggning av sådana anmälningar.

6.7 Nämndens avgöranden skall inte kunna överklagas

Regeringens förslag: Nämndens avgöranden i tillsynsärenden skall inte kunna överklagas.

Utredningens förslag innehöll ingen uttrycklig bestämmelse om att nämndens avgöranden inte får överklagas.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser har inte tagit upp frågan. *Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen* har dock ansett att det behöver klargöras om nämndens prövning bör utmynna i beslut som kan överklagas.

Skälen för regeringens förslag: Nämndens avgöranden i form av uttalanden och anmälningar kommer, som vi har varit inne på i föregående avsnitt, inte att vara bindande för mottagaren, vare sig det är fråga om en myndighet eller en enskild. Detta innebär, när det gäller kontrollärenden på begäran av enskilda, att det står den enskilde fritt att av nämnden begära nya kontroller. Detta innebär också att det inte finns anledning att göra nämndens avgöranden överklagbara i sådana fall. Att nämndens avgöranden inte kan överklagas bör, såsom *Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen* har uttalat, framgå uttryckligen av lag.

6.8 Sekretess hos nämnden

Regeringens förslag: Sekretess skall gälla för uppgifter som nämnden tar emot från myndigheter i samma omfattning som sekretess gäller hos de myndigheterna.

Även uppgifter som nämnden tar emot från enskilda skall omfattas av sekretess. Rör uppgiften den enskilde själv eller någon honom eller henne närstående eller annan enskild, skall den sekretess gälla som skulle ha gällt hos den myndighet som ärendet får anses avse. I övrigt skall sekretess gälla i den mån det kan antas att riket skulle lida betydande men eller att verksamhet för att förebygga eller beivra brott allvarligt skulle skadas om uppgiften röjs.

Om nämnden tar emot uppgifter från en utländsk myndighet eller en mellanfolklig organisation, skall uppgifterna omfattas av sekretess hos nämnden i samma utsträckning som uppgifterna skulle ha varit sekretessbelagda hos den myndighet som ärendet får anses avse.

Regeringens bedömning: Någon ändring i regleringen av meddelarfriheten bör inte göras.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser, däribland *Justitieombudsmannen* och *Justitiekanslern* har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot utredningens förslag. *Sveriges advokatsamfund* har dock menat att den föreslagna ordningen kan innebära att regeringens redovisningar till riksdagen om användningen av hemliga tvångsmedel blir bristfälliga. *Tullverket* har ansett att den föreslagna sammanhållande sekretessbestämmelsen är svår att tillämpa.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsynsuppgift avser brottsbekämpande verksamhet som är omgärdad av stark sekretess, närmare bestämt verksamhet som avser användning av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter och därmed sammanhängande verksamhet. Nämnden skall på detta område bedriva tillsyn och de operativa myndigheternas uppgiftsskyldighet gentemot nämnden skall vara utan undantag. Vid sin tillsyn kommer nämnden inte bara att kunna ta emot uppgifter från de myndigheter som tillsynen avser utan även från andra myndigheter. Även enskilda kommer genom anmälningar eller i enskilda kontrollärenden att kunna lämna nämnden uppgifter. Slutligen kommer nämnden även att kunna ta emot uppgifter från utländska myndigheter och organisationer.

Primär sekretess hos nämnden

Bestämmelserna i sekretesslagen gäller normalt inte hos samtliga myndigheter utan har vanligen utformats med ett avgränsat tillämpningsområde och gäller för vissa angivna uppgifter i en viss typ av ärenden, i en viss typ av verksamhet eller hos en viss myndighet. Sådan sekretess som ges direkt i sekretessbestämmelserna utgör s.k. primär sekretess. Om en sekretessbelagd uppgift lämnas utanför det primära tillämpningsområdet, följer inte sekretessen med uppgiften, om det inte finns någon särskild regel om överföring av sekretess. Sådan sekretess som upprätthålls med tillämpning av en sådan överföringsbestämmelse utgör s.k. sekundär sekretess (se påföljande avsnitt).

Det finns sekretessbestämmelser som kan bli primärt tillämpliga på uppgifter hos nämnden. Det gäller bland annat utrikes- och försvarssekretess (2 kap. 1 och 2 §§ sekretesslagen), sekretess till skydd för den brottsförebyggande och brottsbekämpande verksamheten (5 kap. 1 §) samt sekretess till skydd för uppgift hänförlig till ärende om kvalificerad skyddsidentitet (5 kap. 10 § första stycket). Dessa sekretessbestämmelser är nämligen primärt tillämpliga oavsett hos vilken myndighet en uppgift finns. Däremot skulle t.ex. bestämmelsen till skydd för enskildas intressen (9 kap. 17 §) inte bli primärt tillämplig hos nämnden. Detta beror på att bestämmelsen i sin helhet är utformad så att den är primärt tillämplig endast i viss utpekad verksamhet e.d.

Det skall också noteras att sekretess gäller hos alla myndigheter för uppgift som rör enskilds hälsa eller sexualliv, såsom uppgifter om sjuk-

domar, missbruk, sexuell läggning, könsbyte, sexualbrott eller annan liknande uppgift, om det måste antas att den enskilde eller någon närstående till den enskilde kommer att lida betydande men om uppgiften röjs. Sekretessen skall dock inte tillämpas om någon annan sekretessbestämmelse som ger ett starkare skydd för uppgiften är tillämplig hos myndigheten. Om en uppgift som omfattas av denna sekretess omfattas av sekretess även enligt en annan paragraf i sekretesslagen och uppgiften enligt en bestämmelse i denna paragraf får lämnas till en annan myndighet eller till en enskild, skall den bestämmelsen gälla (7 kap. 1 §).

Vidare gäller sekretess hos alla myndigheter för uppgift om enskilds bostadsadress eller annan jämförbar uppgift som kan lämna upplysning om var den enskilde bor stadigvarande eller tillfälligt, enskilds telefonnummer, e-postadress eller annan jämförbar uppgift som kan användas för att komma i kontakt med den enskilde och för motsvarande uppgifter om anhöriga till den enskilde, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon honom eller henne närstående kan komma att utsättas för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs. Denna sekretess tillämpas inte, om någon annan sekretessbestämmelse som ger ett starkare skydd för uppgiften är tillämplig hos myndigheten (7 kap. 1 a §).

Sekretess gäller slutligen också hos alla myndigheter för uppgift om kopplingen mellan de fingerade personuppgifter som en enskild har medgivande att använda enligt lagen (1991:483) om fingerade personuppgifter och den enskildes verkliga personuppgifter, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom eller henne närstående lider men (7 kap. 1 b §).

Sekundär sekretess hos nämnden

Om nämnden skulle ta emot en uppgift av en myndighet och det inte finns någon bestämmelse om primär sekretess som är tillämplig på uppgiften hos nämnden, krävs det – för att uppgiften skall vara sekretesskyddad hos nämnden – att det finns en bestämmelse om överförande av sekretess. En sådan bestämmelse finns i 13 kap. 1 § sekretesslagen. Om en myndighet i verksamhet, som avser bl.a. tillsyn, från annan myndighet får en uppgift som är sekretessbelagd där, gäller sålunda sekretessen också hos den mottagande myndigheten. Detta innebär att sekretess hos de granskade myndigheterna, liksom hos andra myndigheter, kan upprätthållas hos nämnden genom sekundär sekretess. En sekretessbestämmelse som är primärt tillämplig hos en myndighet skall emellertid tillämpas i stället för sekundär sekretess även om den primära sekretessbestämmelsen ger ett svagare skydd än den sekundära sekretessen, dock med undantag för sekretess enligt 7 kap. 1 eller 1 a § sekretesslagen (13 kap. 6 § första stycket sekretesslagen). Vidare gäller att sekundär sekretess inte tillämpas på uppgift som upptagits i beslut hos den mottagande myndigheten (13 kap. 6 § andra stycket sekretesslagen).

Myndigheternas uppgiftsskyldighet

Sekretess hindrar inte att myndigheter lämnar uppgift till andra myndigheter, om uppgiftsskyldigheten följer av lag eller förordning (14 kap. 1 §

sekretesslagen). Sekretess hindrar inte heller i andra fall att uppgift lämnas till en myndighet om uppgiften behövs hos den senare myndigheten för tillsyn över den myndighet där uppgiften förekommer (14 kap. 2 § första stycket 3). Syftet med denna bestämmelse är att möjliggöra för befattningshavare att, utan hinder av föreliggande sekretess, lämna Justitieombudsmannen, Justitiekanslern och andra myndigheter som utövar tillsyn över myndigheten uppgifter i större utsträckning än vad tillsynsmyndigheten har begärt. Således får en befattningshavare, på eget initiativ, lämna dessa tillsynsmyndigheter hemliga uppgifter t.ex. i anslutning till en anmälan om missförhållanden inom förvaltningen. Vi har i avsnitt 6.5 föreslagit att en uppgiftsskyldighet skall gälla för berörda myndigheter och andra offentliga organ samt att denna uppgiftsskyldighet bör komma till uttryck i den nya lagen om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet. Med stöd av de ovan nämnda bestämmelserna i 14 kap. sekretesslagen kommer uppgifter att kunna lämnas till nämnden för dess tillsyn utan hinder av sekretess.

En ny sekretessbestämmelse

Utredningen har föreslagit att det i sekretesslagen införs en ny sammanhållen paragraf som uttömmande reglerar vilken sekretess som skall gälla i nämndens tillsynsverksamhet och att paragrafen tas in i 11 kap. sekretesslagen med hänsyn till nämndens föreslagna tillsynsuppgifter och starka parlamentariska anknytning. Vi anser att paragrafen bör utformas på sätt som anges i det följande.

Uppgifter från andra myndigheter

I paragrafen bör till en början tas in en bestämmelse om att sekretess alltid skall följa med uppgift som lämnas till nämnden av en myndighet. Vi anser att uppgifter som nämnden tar emot från en annan myndighet inte bör kunna få ett svagare skydd hos nämnden än hos myndigheten.

Uppgifter från enskilda

Uppgifter som nämnden tar emot från enskilda kommer som ovan nämnts i vissa fall att omfattas av bestämmelser om primär sekretess. I andra fall kommer dock inte någon bestämmelse om primär sekretess att vara tillämplig. Så är t.ex. fallet beträffande sekretess till skydd för enskildas intressen enligt 9 kap. 17 § sekretesslagen. För att sådan sekretess skall kunna tillämpas av nämnden krävs att sekretessen överförs genom en särskild bestämmelse. Beträffande uppgifter som nämnden tar emot från en enskild, finns det dock inte någon sekretess att överföra. Handlingar som lämnas in till nämnden från enskilda kan innehålla uppgifter som är känsliga för den enskilde själv eller för någon annan person.

För att uppgifter som nämnden tar emot från enskild skall omfattas av sekretess till skydd för den enskilde behövs alltså särskilda regler om detta. Sådana regler finns redan i dag i bestämmelserna om sekretess hos Justitieombudsmannen och Justitiekanslern (11 kap. 4 § sekretesslagen). Utformningen av en sekretessregel till skydd för enskildas personliga

förhållanden i fråga om uppgift som nämnden tar emot av enskild bör dock, med hänsyn till de känsliga uppgifter som det kan vara fråga om, göras utan en sådan begränsning som gäller hos Justitieombudsmannen och Justitiekanslern, dvs. att det skall kunna antas att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider betydande men om uppgiften röjs. En annan sak är att det kan framgå av en anmälan eller på annat sätt att den enskilde själv vill att hans eller hennes fall skall bli känt för allmänheten. Den enskilde har kanske själv sett till att uppgifterna har publicerats i media. Detta innebär dock inget annat än att nämnden vid en sekretessprövning kan komma fram till att det inte innebär någon skada att lämna ut den redan spridda uppgiften.

Vi föreslår således att det införs en bestämmelse om att det för uppgift som har tagits emot från enskild skall gälla sekretess till skydd för enskilds personliga förhållanden i den mån uppgiften skulle ha varit sekretessbelagd hos den myndighet som ärendet får anses avse.

I fråga om utrikes- och försvarssekretess samt sekretess till skydd för den brottsbekämpande verksamheten för uppgift som har lämnats av enskild bör en begränsad sekretess gälla av samma slag som den sekretess som för närvarande, dock endast för utrikes- och försvarssekretessen, gäller hos Justitieombudsmannen och Justitiekanslern. Skälet för att det inte skall gälla en starkare sekretess till skydd för den brottsbekämpande verksamheten för uppgift som har lämnats av den enskilde är att de uppgifter som den enskilde lämnar i en anmälan e.d. – vare sig de härrör från en myndighet eller inte – redan är spridda utanför den sekretesskyddade verksamheten eftersom uppgifterna kommer från en enskild och inte från en myndighet. Det är då viktigt för det allmänna förtroendet för nämnden att den relativt generöst kan offentliggöra vilka förhållanden som enskilda har anmält till den. Vi anser alltså att det bör införas bestämmelser om att det för uppgift som har tagits emot från enskild skall gälla sekretess dels enligt 2 kap. sekretesslagen i den mån det kan antas att riket lider betydande men om uppgiften röjs, dels sekretess enligt 5 kap. samma lag i den mån det kan antas att verksamhet för att förebygga eller beivra brott allvarligt motverkas om uppgiften röjs.

Uppgifter från utländsk myndighet eller mellanfolklig organisation

Inte heller när nämnden i sin tillsynsverksamhet tar emot uppgifter från en utländsk myndighet eller mellanfolklig organisation finns det någon svensk sekretess att överföra till nämnden. I viss mån skulle t.ex. bestämmelserna om utrikes- och försvarssekretess kunna vara tillämpliga (2 kap. 1 och 2 §§ sekretesslagen). Men exempelvis bestämmelserna om sekretess avseende rättsligt samarbete (5 kap. 7 §) eller till skydd för enskildas intressen (9 kap. 17 §) gäller inte i den tillsynsverksamhet som nämnden enligt vårt förslag skall bedriva. För att uppgifter som har tagits emot av en utländsk myndighet eller mellanfolklig organisation skall omfattas av sekretess hos nämnden behövs alltså nya särskilda regler om detta. Det bör därför i den nya paragrafen tas in en sådan bestämmelse. Den bör lämpligen utformas på motsvarande sätt som bestämmelsen om sekretess för uppgift som har tagits emot från enskild i vad gäller skydd för enskilds personliga förhållanden. Således bör sekretess gälla för upp-

gifter som har tagits emot från utländsk myndighet eller mellanfolklig organisation i den mån uppgifterna skulle ha varit sekretessbelagda hos den myndighet som nämndens ärende får anses avse.

Medför bestämmelserna några oavsedda problem?

Tullverket har ansett att de föreslagna sekretessbestämmelserna är svåra att tillämpa då de bl.a. hänvisar till andra bestämmelser i sekretesslagen och till den myndighet som ett visst ärende får anses avse. Som framgått ovan är dock de föreslagna sekretessbestämmelserna utformade efter mönster av andra befintliga sekretessbestämmelser. Bestämmelserna torde därför inte vara svårare att tillämpa än exempelvis de sekretessbestämmelser som gäller för Justitieombudsmannen och Justitiekanslern (11 kap. 4 § sekretesslagen).

Sveriges advokatsamfund har menat att de föreslagna sekretessbestämmelserna kan innebära att regeringens redovisningar till riksdagen om användningen av hemliga tvångsmedel blir bristfälliga. Vi vill med anledning av det understryka att de föreslagna sekretessbestämmelserna inte innebär att sådana uppgifter som brukar ingå i regeringens skrivelser till riksdagen om den hemliga tvångsmedelsanvändningen kommer att omfattas av någon ny starkare sekretess. Såväl regeringens som riksdagens möjligheter till information kommer alltså att förbli oförändrade. Det bör också framhållas att sekretess aldrig hindrar att uppgift lämnas till regeringen eller riksdagen (14 kap. 1 § sekretesslagen). Riksdagen kan således utan hinder av sekretess ta in vilka uppgifter som helst av såväl de granskade myndigheterna som av den granskande nämnden. Enligt vår mening finns det därför inte någon grund för samfundets farhågor.

Meddelarfriheten

Med meddelarfrihet avses rätten att lämna uppgift i vilket ämne som helst för publicering i de medier som tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen omfattar (se 1 kap. 1 § tredje stycket tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen).

Meddelarfriheten är dock inte oinskränkt. Den ger till en början inte någon rätt att uppsåtligen för offentliggörande lämna ut en allmän handling som omfattas av sekretess (7 kap. 3 § första stycket 2 tryckfrihetsförordningen och 5 kap. 3 § första stycket 2 yttrandefrihetsgrundlagen).

Det är inte heller tillåtet att åsidosätta tystnadsplikt i de fall som anges antingen i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen eller i 16 kap. 1 § sekretesslagen. Tystnadsplikten har således företräde framför meddelarfriheten på vissa områden. Detta gäller bland annat för uppgifter i förundersökning, om de avser kvarhållande av försändelse på beföringsföretag (dvs. postkontroll), hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning eller hemlig kameraövervakning på grund av beslut av domstol, undersökningsledare eller åklagare (16 kap. 1 § första stycket 3 sekretesslagen). För uppgifter som omfattas av försvarssekretess är meddelarfriheten starkt begränsad. De fall där denna tystnadsplikt har företräde framför meddelarfriheten anges direkt i tryckfrihetsförordningen

eller yttrandefrihetsgrundlagen (se 7 kap. 3 § första stycket 1 och 4 § 1–8 tryckfrihetsförordningen, 5 kap. 1 § första stycket och 3 § första stycket 1 yttrandefrihetsgrundlagen).

Uppgifter som rör nämndens tillsynsärenden kan komma att angå känsliga delar av brottsbekämpningen. De kommer även att kunna angå sådant som är starkt integritetskänsligt för enskilda. Ett röjande av sådana uppgifter skulle i enskilda fall kunna leda till allvarlig skada för den operativa verksamheten, fara för rikets säkerhet, störningar för landets mellanfolkliga förbindelser eller annan skada för landet eller enskilda personer. Vi anser därför, liksom utredningen, att den tystnadsplikt som följer av den sekretess som gäller i nämndens ärenden bör ha företräde framför meddelarfriheten. Vårt förslag ovan till en sammanhållen sekretessreglering för nämndens tillsynsverksamhet innebär dock inte att något helt nytt sekretesskydd skapas utan regleringen innebär att sekretessregler som redan är tillämpliga på uppgifter hos de operativa myndigheterna och andra myndigheter görs tillämpliga också på uppgifter hos nämnden. De föreslagna sekretessbestämmelserna för nämndens tillsynsverksamhet ger därför inte anledning till några ändringar i regleringen av meddelarfriheten.

7 Ikraftträdande m.m.

Regeringens förslag: Den nya lagen om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet och övriga nya och ändrade bestämmelser skall träda i kraft den 1 januari 2008.

Nämndens tillsyn på eget initiativ får även omfatta verksamhet som har förekommit före ikraftträdandet. Nämndens särskilda kontroller på begäran av enskild skall, om detta begärs, omfatta också verksamhet som har förekommit före ikraftträdandet.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag innebär dock inte att nämnden skall vara uttryckligen skyldig att på begäran av enskild kontrollera förhållanden före ikraftträdandet.

Remissinstanserna har inte uttalat sig i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: Lagförslagen bör träda i kraft så snart som möjligt. Med hänsyn till den tid som fordras för riksdagsbeslut och för tillskapandet av den nya nämnden bör lagen träda i kraft den 1 januari 2008.

När nämnden utövar tillsyn på eget initiativ, bör tillsynen i grunden angå verksamhet som har bedrivits efter ikraftträdandet. Men om sådan verksamhet har en uppkomst i eller andra kopplingar till tiden före ikraftträdandet, t.ex. tvångsmedelsanvändning som inletts före men som pågår efter ikraftträdandet, bör tillsynen i behövlig mån kunna avse även verksamheten före ikraftträdandet.

Enligt vår mening bör nämnden alltid vara skyldig att företa en kontroll på begäran av en enskild och bör således utan någon begränsning kunna

granska också sådan verksamhet som har ägt rum före ikraftträdandet och som omfattas av begäran.

En särskild fråga är om de föreslagna bestämmelserna om underrättelse om hemlig tvångsmedelsanvändning i någon utsträckning bör omfatta sådan tvångsmedelsanvändning som har skett före ikraftträdandet. Enligt vår mening är det knappast praktiskt möjligt att tillämpa bestämmelserna på sådan tvångsmedelsanvändning som vid tidpunkten för ikraftträdandet redan har avslutats. I övergångsbestämmelserna bör därför anges att underrättelse inte skall lämnas beträffande sådan tvångsmedelsanvändning som har avslutats före ikraftträdandet. Däremot bör underrättelse lämnas i fråga om tvångsmedelsanvändning som pågår den 1 januari 2008.

8 Ekonomiska konsekvenser

Regeringens bedömning: De kostnadsökningar som förslaget kan komma att medföra för de brottsbekämpande myndigheterna kan finansieras inom de befintliga ramarna för rättsväsendet.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser har inte haft något att invända mot bedömningen. *Rikspolisstyrelsen* har dock menat att polisväsendet bör kompenseras för den ökade arbetsbelastning som den nya tillsynen kommer att innebära. *Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten* har ansett att särskilda medel måste anvisas för åklagarnas nya arbetsuppgift. *Svenska Helsingforskommittén för Mänskliga Rättigheter* har ansett att såväl den nya underrättelseskyldigheten som Säkerhets- och integritetsskydds nämndens verksamhet bör utvärderas efter tre år.

Skälen för regeringens bedömning: Kostnaderna för tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna om underrättelseskyldighet vid användning av hemliga tvångsmedel kan grovt beräknas till nio miljoner kronor. Det rör sig huvudsakligen om merkostnader för personal vid Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten.

Det arbete som kommer att krävas av de brottsbekämpande myndigheterna för att möjliggöra Säkerhets- och integritetsskydds nämndens tillsyn kommer inte att vara av någon större omfattning.

I och med inrättandet av Säkerhets- och integritetsskydds nämnden skall Registernämnden läggas ner. De kostnader som Säkerhetspolisen haft för Registernämnden skall bidra till inrättandet av Säkerhets- och integritetsskydds nämnden.

Inrättandet av Säkerhets- och integritetsskydds nämnden bedöms innebära en total kostnad om upp till motsvarande 12 miljoner kronor per år samt en engångskostnad om upp till 1,5 miljoner kronor i samband med att myndigheten inrättas. Vi gör sammantaget den bedömningen att de kostnadsökningar som förslaget kommer att medföra kan finansieras inom befintliga anslag för rättsväsendet. Regeringen avser att återkomma

med förslag till anslagsnivåer och tillhörande finansiering i budgetpropositionen för 2008.

Prop. 2006/07:133

I likhet med *Svenska Helsingforskommittén för Mänskliga Rättigheter* anser vi att den nu föreslagna ordningen bör utvärderas, när den har varit i kraft några år.

9 Författningskommentar

9.1 Förslaget till lag om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet

1 §

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (nämnden) skall utöva tillsyn över brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter och därmed sammanhängande verksamhet.

Nämnden skall även utöva tillsyn över Säkerhetspolisens behandling av uppgifter enligt polisdatalagen (1998:622), särskilt med avseende på 5 § den lagen.

Tillsynen skall särskilt syfta till att säkerställa att verksamheten enligt första och andra styckena bedrivs i enlighet med lag eller annan författning.

I paragrafens *första stycke* anges att det skall finnas en nämnd med namnet Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. *Lagrådet* har förklarat sig inte ha något att erinra mot att nämnden namnges i paragrafen men har tillagt att det kunnat övervägas om inte paragrafen i stället bort inledas med orden ”Den myndighet regeringen bestämmer” och ordet ”nämnden” härefter i lagen och övriga lagar utbyts mot ”tillsynsmyndigheten”. *Lagrådets* synpunkt i denna del har inte beaktats. Eftersom det – på skäl som har redovisats i avsnitt 6.2 – har ansetts att Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden bör inrättas genom lag, har det också ansetts naturligt att namnge nämnden direkt i lagen. I övrigt har paragrafen utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Nämnden skall utöva tillsyn över brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter och därmed sammanhängande verksamhet. Det handlar för det första om verksamhet där hemliga tvångsmedel, såsom hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning, används. För det andra omfattas användningen av kvalificerade skyddsidentiteter enligt lagen (2006:939) om kvalificerade skyddsidentiteter av tillsynen. Att tillsynen även avser med tvångsmedelsanvändningen ”sammanhängande verksamhet” innebär att både själva avlyssningen eller övervakningen och den vidare hanteringen av upptagningarna, såsom hur överskottsinformation används eller förstörs, liksom fullgörandet av reglerna om underrättelseskyldighet, omfattas av tillsynen. Även den brottsbekämpande verksamhet som föregår och ligger till grund för ansökan om tvångsmedlet omfattas.

I fråga om brottsbekämpande myndigheters användning av kvalificerade skyddsidentiteter omfattar tillsynen att skyddsidentiteten används endast för de syften som den beslutats för men även att de arbetsmetoder som kommer till användning är lagenliga och används med iakttagande av behovs- och proportionalitetsprinciperna.

Tillsynen är avgränsad till ”brottsbekämpande myndigheters” användning av metoderna. Det innebär att domstolarnas handläggning av och beslut i ärenden om tillstånd till användning av hemliga tvångsmedel inte omfattas av nämndens tillsyn. De brottsbekämpande myndigheterna är för närvarande Rikspolisstyrelsen, Säkerhetspolisen, polismyndigheterna, Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten samt även Tullverket, Kustbevakningen och Skatteverket (skattebrottsenheterna). Hemliga tvångsmedel kan användas av Säkerhetspolisen, den öppna polisen och Tullverket. Kvalificerade skyddsidentiteter kan för närvarande användas av Säkerhetspolisen och den öppna polisen.

Tillsynsområdet är inte avgränsat med angivande av gällande lagar om hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter. Det beror dels på att tillsynen även omfattar fall då användning av metoderna sker helt eller delvis otillåtet, dels på att tillsynen skall kunna omfatta eventuella nya tvångsmedel som införs. Tillsynsområdets omfattning har behandlats i avsnitt 6.1.

Andra stycket innebär att uppgiften att utöva tillsyn över Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter förläggs till Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. Denna uppgift har hittills, enligt 1 § tredje stycket förordningen (2006:1075) med instruktion för Registernämnden, åvilat Registernämnden. Frågan har behandlats i avsnitt 6.1.

I *tredje stycket* anges syftet med nämndens tillsyn, nämligen att brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter och därmed sammanhängande verksamhet bedrivs i enlighet med lag eller annan författning. Det handlar om att tillse att metoderna är tillåtna i författning och att föreskrivna tillstånd har inhämtats men även om att användningen sker med iakttagande av principerna om behov och proportionalitet. Nämndens tillsyn syftar även till att Säkerhetspolisens personuppgiftsbehandling sker i enlighet med lag eller annan författning. Frågan har behandlats i avsnitt 6.2.

2 §

Nämnden skall utöva sin tillsyn genom inspektioner och andra undersökningar.

Nämnden får uttala sig om konstaterade förhållanden och sin uppfattning om behov av förändringar i verksamheten och skall verka för att brister i lag eller annan författning avhjälps.

I paragrafen finns grundläggande bestämmelser om hur Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden skall bedriva sin tillsynsverksamhet.

Av det *första stycket*, som har motiverats i avsnitt 6.3, framgår att nämndens löpande tillsyn skall genomföras i form av inspektioner eller andra slag av undersökningar. Undersökningarna får utformas efter omständigheterna i det enskilda tillsynsärendet och kan alltså vara av olika art och omfattning. Vid utövandet av tillsynen avgör nämnden i vad mån en anmälan från en enskild, som inte utgör en sådan begäran som avses i

3 §, bör föranleda en undersökning. En begäran enligt 3 § av en enskild skall alltid föranleda en kontroll från nämndens sida i ett särskilt kontrollärende (se vidare kommentaren till 3 §) men kan också föranleda att nämnden på eget initiativ företar en mera omfattande inspektion eller undersökning.

Andra stycket innehåller bestämmelser om vad nämndens tillsyn kan utmyнна i. Bestämmelserna har behandlats i avsnitt 6.6. Nämnden får uttala sig om förhållanden som den har konstaterat vid en inspektion eller annan undersökning. Den får även uttala sin uppfattning om vilka behov det finns av förändringar i den verksamhet som tillsynen avser. Den får vidare verka för att brister avhjälps i lag eller annan författning, t.ex. regeringens förordningar eller myndigheternas föreskrifter. Ett uttalande kan riktas till den myndighet vars verksamhet ett tillsynsärende avsett. När det gäller behovet av ändringar i lag eller förordning bör nämnden uttala sig till regeringen. Regeringen avser att i förordning meddela föreskrifter om nämndens skyldighet att i vissa fall överlämna vad som framkommit vid tillsynen till andra myndigheter.

3 §

Nämnden är skyldig att på begäran av en enskild kontrollera om han eller hon har utsatts för sådana tvångsmedel eller varit föremål för sådan personuppgiftsbehandling som avses i 1 § och om användningen av tvångsmedel och därmed sammanhängande verksamhet eller behandlingen av personuppgifter har skett i enlighet med lag eller annan författning. Nämnden skall underrätta den enskilde om att kontrollen har utförts.

Enligt paragrafen, som har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag, är nämnden skyldig att på begäran av en enskild kontrollera tvångsmedelsanvändning och därmed sammanhängande verksamhet eller personuppgiftsbehandling som avser honom eller henne. En sådan begäran kan framställas av envar, oavsett dennes medborgarskap eller hemvist. Även juridiska personer kan framställa en sådan begäran, med en förfrågan om huruvida hemligt tvångsmedel har riktats mot en teaddress eller plats som den juridiska personen innehar. Nämnden är i dessa fall alltid skyldig att företa den kontroll som behövs och skall alltid underrätta den enskilde om att kontrollen har utförts. Vilka uppgifter som i övrigt kan lämnas beror på vilken sekretess som gör sig gällande i det enskilda fallet. Motiven till bestämmelserna har angetts i avsnitten 6.4 och 6.6.

4 §

Nämnden har rätt att av förvaltningsmyndigheter som omfattas av tillsynen få de uppgifter och det biträde som nämnden begär. Även domstolar samt de förvaltningsmyndigheter som inte omfattas av tillsynen är skyldiga att lämna nämnden de uppgifter som den begär.

I paragrafen, som har motiverats i avsnitt 6.5 och utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag, föreskrivs en uppgifts- och biträdesskyldighet för de myndigheter som omfattas av Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn. Myndigheterna är skyldiga att lämna de uppgifter och det biträde som nämnden begär. Nämnden skall givetvis inte begära uppgif-

ter om annat än sådant som är relevant för nämndens tillsyn (dvs. användningen av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter och därmed sammanhängande verksamhet samt Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter). Nämnden avgör själv om en uppgift är relevant för tillsynens utövande. Myndigheterna är skyldiga att lämna de begärda uppgifterna även om det förutsätter efterforskning från myndigheternas sida. Vidare föreskrivs att myndigheter som omfattas av tillsynen är skyldiga att biträda nämnden. Sådant biträde kan bestå i att myndigheterna gör lokaler, arkiv, register och andra databaser som omfattas av ett tillsynsärende tillgängliga för nämnden. Rent utredningsarbete förutsätts dock utföras av nämnden och dess kansli.

Också domstolar och förvaltningsmyndigheter som inte omfattas av tillsynen är skyldiga att på begäran lämna nämnden upplysningar. Är det t.ex. fråga om en hemlig teleavlyssning är således även den domstol som har beslutat om avlyssningen skyldig att lämna upplysningar. Domstolen har dock aldrig en sådan biträdesskyldighet som de myndigheter som omfattas av tillsynen har.

Som en följd av den uppgiftsskyldighet som föreskrivs i paragrafen kan begärda uppgifter lämnas till nämnden utan hinder av den sekretess som annars gäller (jfr 14 kap. 1 och 2 §§ sekretesslagen [1980:100]).

Uppgifts- och biträdesskyldigheten åvilar myndigheterna som sådana, inte enskilda tjänstemän. Nämnden har därför inga befogenheter att förhöra eller på likartat sätt infordra uppgifter från tjänstemän vid de myndigheter som nämndens tillsyn avser eller övriga myndigheter. Det är dock i praktiken nödvändigt att nämnden vid behov har direkt och personlig kontakt med tjänstemän som har ansvarsuppgifter på det område som tillsynen avser för att nämnden på så sätt skall kunna få in de uppgifter som krävs i tillsynsverksamheten. Det får förutsättas att sådana kontakter sker i samförstånd med myndigheten. Skulle nämnden t.ex. få reda på att personer har deltagit i olovlig avlyssning bör nämnden överlämna relevanta delar av det som har framkommit vid tillsynen till åklagare för handläggning.

Enligt den föreslagna 11 kap. 6 § sekretesslagen kommer sekretessskyddet för uppgift som nämnden har erhållit av annan myndighet att gälla i samma utsträckning hos nämnden som hos myndigheten.

5 §

Nämnden skall ha högst tio ledamöter.

Ledamöterna skall utses av regeringen för en bestämd tid, högst fyra år. De skall med hänsyn till omdömesförmåga, självständighet, laglydnad och övriga omständigheter vara lämpliga för uppdraget. Ordföranden och vice ordföranden skall vara eller ha varit ordinarie domare eller ha annan motsvarande juridisk erfarenhet. Övriga ledamöter skall utses bland sådana personer som har föreslagits av parti-grupperna i riksdagen.

Paragrafen behandlar Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens sammansättning, hur ledamöterna utses och vilka kvalifikationer de skall ha. Av 11 kap. 9 § tredje stycket regeringsformen framgår att ledamöterna i nämnden skall vara svenska medborgare. Bestämmelserna har motiverats i avsnitt 6.2.

Nämndens avgöranden får inte överklagas.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens avgöranden skall utmyнна i uttalanden enligt 2 § andra stycket eller underrättelser enligt 3 §. Nämndens uttalanden om konstaterade förhållanden eller om behovet av förändringar i verksamheten är inte bindande för den myndighet som tillsynen avsett och inte heller för annan myndighet som nämnden överlämnat sin utredning till eller för enskild som berörts. Det har därför ansetts att nämndens avgöranden i ärenden enligt 2 och 3 §§ inte bör kunna överklagas. Frågan har behandlats i avsnitt 6.7.

Övergångsbestämmelsen

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008. Sådan kontroll som avses i 3 § skall på begäran av en enskild omfatta även förhållanden före ikraftträdandet.

Lagen träder i kraft den 1 januari 2008. Det är alltså från denna tidpunkt som nämnden skall utöva sin verksamhet. Det är naturligt att nämnden därvid inriktar sin verksamhet på sådan användning av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter som sker efter ikraftträdandet. Det finns emellertid inte något som hindrar att nämnden granskar även äldre förhållanden. I några fall är det särskilt naturligt att så sker. Exempelvis är det naturligt att nämnden vid en granskning av den tvångsmedelsanvändning som pågick vid lagens ikraftträdande även granskar om förutsättningarna för tvångsmedelsanvändning var uppfyllda när åtgärderna inleddes. Och även om tvångsmedelsanvändningen har avslutats före ikraftträdandet, kan nämnden givetvis ha anledning att bl.a. kontrollera de brottsbekämpande myndigheternas användning av överskottsinformation. Vid en sådan granskning har nämnden också möjlighet att granska tvångsmedelsanvändningen som genererat överskottsinformationen. Det ankommer i dessa avseenden på nämnden att avgöra i vilken utsträckning den ser skäl att ta upp äldre förhållanden till granskning.

Vid sådana kontroller som sker på enskilds begäran (jfr 3 §), är nämnden, om det begärs, skyldig att granska även äldre förhållanden.

Frågor om ikraftträdande och övergångsbestämmelser har behandlats i avsnitt 7.

9.2 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

27 kap.

31 §

Den som är eller har varit misstänkt för brott skall, om inte annat följer av 33 §, underrättas om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning som han eller hon har utsatts för. Om avlyssningen eller övervakningen har avsett en teleadress som innehas av någon annan än den misstänkte skall, om inte annat följer av 33 §, även innehavaren underrättas.

En underrättelse skall lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att förundersökningen avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan enligt 23 kap. 18 § eller på annat sätt har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas, om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om underrättelseskyldighet till enskild i fråga om användningen av hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning vid förundersökningar i brottmål.

Enligt *första stycket* skall den som är eller har varit misstänkt för brott underrättas om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning som han eller hon har utsatts för. En underrättelse skall även lämnas till innehavaren av den teleadress som har avlyssnats eller övervakats, om denne är någon annan än den misstänkte. Skyldigheten att underrätta innehavaren av en teleadress gäller även när denne är en juridisk person. Om det vid en hemlig teleavlyssning eller en hemlig teleövervakning framkommer brottsmisstankar som föranleder att förundersökning inleds även mot en annan person än den som tillståndet till avlyssningen eller övervakningen avser, skall även den andra personen underrättas om tvångsmedelsanvändningen om han eller hon också har utsatts för avlyssningen. Om en domstol exempelvis meddelar tillstånd till hemlig teleavlyssning mot A och det vid avlyssningen av ett samtal mellan A och B uppstår brottsmisstankar även mot B, och som föranleder att en förundersökning inleds även mot B, skall alltså både A och B underrättas om den avlyssning som de har utsatts för. Om det vid samtalet mellan A och B även uppkommer brottsmisstankar mot C skall dock någon underrättelse till C inte lämnas eftersom C inte har utsatts för den hemliga teleavlyssningen. Frågan har behandlats i avsnitt 5.2.

Enligt *andra stycket* skall en underrättelse lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen. Med "utredningen" avses förundersökningen mot den misstänkte. För att underrättelsefrågan inte skall kunna anstå under alltför lång tid föreskrivs att underrättelseskyldigheten alltid inträder senast en månad efter det att förundersökningen har avslutats, t.ex. genom beslut att förundersökningen skall läggas ner eller att åtal skall eller inte skall väckas. Frågan har behandlats i avsnitt 5.4.

En underrättelse behöver dock enligt *tredje stycket* inte lämnas om den misstänkte redan har fått del av eller tillgång till samtliga de uppgifter som skall ingå i en underrättelse genom reglerna om misstänkts och åtalads rätt till insyn i förundersökningsmaterialet (23 kap. 18 § rättegångsbalken) eller på annat sätt, t.ex. genom att han eller hon har fått del av uppgifterna vid ett förhör. Det är inte heller nödvändigt att lämna någon underrättelse om det med hänsyn till omständigheterna är uppenbart att en underrättelse är utan betydelse. Så kan vara fallet om en innehavare av en avlyssnad teleadress är en målsägande som bistår de brottsbekämpande myndigheterna. Ett annat fall då en underrättelse också är uppenbart obehövligen är om avlyssningen avser en telefonautomat som innehas av en operatör som medverkat till verkställigheten av avlyssningen. Frågan har behandlats i avsnitt 5.2.

I förundersökningskungörelsen (1947:948) kommer det att tas in bestämmelser om att det är förundersökningsledaren som ansvarar för att underrättelse lämnas. Frågan om vem som skall svara för underrättelserna har behandlats i avsnitt 5.9.

32 §

En underrättelse enligt 31 § skall innehålla uppgift om vilket tvångsmedel som har använts, vilken teleadress avlyssningen eller övervakningen har avsett och när den har skett. Den som är eller har varit misstänkt för brott skall få uppgift om vilken brottsmisstanke som har legat till grund för avlyssningen eller övervakningen eller som avlyssningen eller övervakningen har föranlett. Den som inte är eller har varit misstänkt för brott skall få uppgift om detta.

I paragrafen, som är ny, anges vad en underrättelse till enskild om användning av hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning skall innehålla. Frågan har behandlats i avsnitt 5.3.

Till en början skall det anges vilket av de hemliga tvångsmedlen som har använts. Det skall vidare upplysas om vilken teleadress som har avlyssnats eller övervakats. Det skall också anges under vilken tid tvångsmedlet har använts mot den underrättade personen. Detta innebär att för en och samma avlyssning eller övervakning så kommer innehavaren av teleadressen att underrättas om hela den tid avlyssningen eller övervakningen har pågått medan en misstänkt, som inte är innehavare av teleadressen, kommer att underrättas om den tid han eller hon blev föremål för åtgärden. Normalt får det anses tillräckligt att ange under vilka dagar som tvångsmedlet har riktats mot personen i fråga. Har verkställigheten av tvångsmedlet pågått endast under en mycket kort tid kan det vara lämpligt att i stället ange tiden i timmar eller minuter. Underrättelsen skall dock inte innehålla uppgift om i vad mån tvångsmedlet omfattat andra personer än den underrättade själv. Slutligen skall en person som är eller har varit misstänkt för brott underrättas om vilken brottsmisstanke som har legat till grund för avlyssningen eller övervakningen eller som avlyssningen eller övervakningen har föranlett medan den som inte är eller har varit misstänkt för brott skall upplysas om detta förhållande.

33 §

Om det gäller sekretess enligt 2 kap. 1 eller 2 §, 5 kap. 1 § eller 9 kap. 17 § sekretesslagen (1980:100) för uppgifter som avses i 32 §, skall en underrättelse enligt 31 § skjutas upp till dess att sekretess inte längre gäller.

Har det på grund av sekretess enligt första stycket inte kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att förundersökningen avslutades, får underrättelsen underlåtas.

En underrättelse enligt 31 § skall inte lämnas, om förundersökningen angår

- 1. brott som avses i 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,*
- 2. brott som avses i 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,*

3. brott som avses i 18 kap. 1, 3, 4, 5 eller 6 § eller 19 kap. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12 eller 13 § brottsbalken,

4. brott som avses i 3 eller 4 kap. brottsbalken, om brottet är av det slag som anges i 18 kap. 2 § eller 19 kap. 11 § samma balk,

5. brott som avses i 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott eller 3 § lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m., eller

6. försök, förberedelse eller stämpling till brott som anges i 1–5 eller underlåtenhet att avslöja sådant brott, om gärningen är belagd med straff.

Paragrafen, som är ny, anger de situationer då en underrättelse enligt 31 § antingen skall skjutas på framtiden eller helt underlåtas.

Enligt *första stycket* skall en underrättelse till enskild om användning av hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning skjutas upp under den tid det råder sekretess av ett visst slag. Skulle underrättelsen röja förhållanden som omfattas av utrikes- eller försvarssekretess (2 kap. 1 och 2 §§ sekretesslagen) eller sekretess till skydd för den brottsförebyggande och brottsbekämpande verksamheten (5 kap. 1 §) eller för enskildas intressen (9 kap. 17 §) skall underrättelse alltså skjutas upp. Det kan handla om att en underrättelse i fråga om den aktuella förundersökningen skulle röja åtgärder av betydelse för andra utredningar.

Underrättelsen skall skjutas upp i sin helhet även om det gäller sekretess enbart för vissa av de uppgifter som skall lämnas enligt 32 §. Förundersökningsledaren, som är den som ansvarar för att en underrättelse lämnas, skall återkommande pröva om det fortfarande föreligger sekretess för uppgift eller om underrättelse skall lämnas. Frågan måste dessutom tas upp till prövning om det framkommer nya omständigheter som ger anledning att ompröva sekretessfrågan. Det ligger i sakens natur att prövningarna dokumenteras.

Om det har gått ett år från det att förundersökningen avslutades utan att någon underrättelse har kunnat lämnas, får enligt *andra stycket* underrättelsen underlåtas. Någon underrättelse behöver alltså inte lämnas och bevakningen av sekretessfrågan kan upphöra. För det fall en avslutad förundersökning återupptas inom nämnda ettårsfrist skall underrättelseskyldigheten tillämpas efter förhållandena i den återupptagna förundersökningen. Bestämmelserna har motiverats i avsnitt 5.5.

Det *tredje stycket* innehåller ett undantag för underrättelseskyldigheten i fråga om utredningar om sabotagebrott, brott mot rikets inre och yttre säkerhet samt terroristbrott. Frågan har behandlats i avsnitt 5.6. Bestämmelsen har i lagrådsremissen utformats på ett något annorlunda sätt. *Lagrådet* har påpekat att brottskatalogen är avsedd att överensstämma med brottskatalogen i lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottsmål och att den därför bör kompletteras med de bestämmelser om vissa högmålsbrott och om försöksbrott m.m. som finns i 1952 års lag. Lagtexten har utformats i enlighet med Lagrådets synpunkter.

Övergångsbestämmelsen

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008. Underrättelse behöver dock inte lämnas beträffande hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning som har avslutats före ikraftträdandet.

Bestämmelsen har motiverats i avsnitt 7.

9.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning

8 §

Den som är eller har varit misstänkt för brott skall underrättas om hemlig kameraövervakning som han eller hon har utsatts för. Om övervakningen har avsett en plats som innehas av någon annan än den misstänkte, skall även innehavaren underrättas. I fråga om sådan underrättelse, tidpunkten för underrättelsen och undantag från underrättelseskyldigheten tillämpas 27 kap. 31 § andra och tredje styckena, 32 och 33 §§ rättegångsbalken. Underrättelsen skall även innehålla uppgift om platsen för åtgärden.

Vad som sägs i första stycket om underrättelse till innehavare av den övervakade platsen gäller inte om allmänheten har tillträde till platsen.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om underrättelseskyldighet vid hemlig kameraövervakning.

Av första stycket framgår att det vid hemlig kameraövervakning gäller samma skyldighet att underrätta enskilda som vid exempelvis hemlig teleavlyssning. Kretsen av dem som skall underrättas har dock angetts på ett något annorlunda sätt. Förutom personer som är eller har varit misstänkta för brott omfattar underrättelseskyldigheten även innehavare av övervakade platser. I fråga om sådan underrättelse, tidpunkten för underrättelsen och undantag från underrättelseskyldigheten är genom hänvisningar bestämmelserna i 27 kap. 31 § andra och tredje styckena, 32 och 33 §§ rättegångsbalken tillämpliga också vid hemlig kameraövervakning. I förevarande paragraf klargörs att underrättelsen i stället för uppgift om teledress skall innehålla uppgift om platsen för åtgärden.

Enligt andra stycket gäller inte underrättelseskyldighet i fråga om innehavare av platser till vilka allmänheten har tillträde. Med platser till vilka allmänheten har tillträde avses varje plats, utom- eller inomhus, som är upplåten för eller annars frekventeras av allmänheten. Som exempel på platser till vilka allmänheten har tillträde kan nämnas gator, torg och parker liksom för allmänheten tillgängliga delar av flygplatser och andra trafikområden, väntsalor, restauranger, affärer, biografier, idrottsområden, bad- och campingplatser, kyrkogårdar samt tåg och andra allmänna kommunikationsmedel. Även skog och mark till vilka allmänheten har tillträde på grund av allemansrätten är platser till vilka allmänheten har tillträde.

Allmänheten kan ha tillträde till en plats eller ett område endast under vissa tider, t.ex. under dagtid men inte under kvällar, nätter eller helger. I sådana fall aktualiseras underrättelseskyldigheten endast under sådan tid

då allmänheten inte har haft tillträde till den plats som övervakningen avser. Prop. 2006/07:133

Bestämmelserna har motiverats i avsnitten 5.1 till 5.6.

Övergångsbestämmelsen

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008. Underrättelse enligt 31 § behöver dock inte lämnas beträffande hemlig kameraövervakning som har avslutats före ikraftträdandet.

Bestämmelsen har motiverats i avsnitt 7.

9.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:000) om hemlig rumsavlyssning

15 §

Den som är eller har varit misstänkt för brott skall underrättas om hemlig rumsavlyssning som han eller hon har utsatts för. Om avlyssningen har avsett en plats som innehas av någon annan än den misstänkte, skall även innehavaren underrättas. I fråga om sådan underrättelse, tidpunkten för underrättelsen och undantag från underrättelseskyldigheten tillämpas 27 kap. 31 § andra och tredje styckena, 32 och 33 §§ rättegångsbalken. Underrättelsen skall även innehålla uppgift om platsen för åtgärden.

Vad som sägs i första stycket om underrättelse till innehavare av den avlyssnade platsen gäller inte om allmänheten har tillträde till platsen.

Paragrafen är ny.

I *första stycket* finns bestämmelser om underrättelse till enskild efter hemlig rumsavlyssning (enligt propositionen 2005/06:178 om hemlig rumsavlyssning). Förutom personer som är eller har varit brottsmisstänkta omfattar underrättelseskyldigheten innehavare av avlyssnade platser. I fråga om sådan underrättelse, tidpunkten för underrättelsen och undantag från underrättelseskyldigheten är genom en hänvisning bestämmelserna i 27 kap. 31 § andra och tredje styckena, 32 och 33 §§ rättegångsbalken tillämpliga också vid hemlig rumsavlyssning. I förevarande paragraf klargörs att underrättelsen i stället för uppgift om teleadress skall innehålla uppgift om platsen för åtgärden.

Enligt *andra stycket* gäller inte underrättelseskyldighet i fråga om innehavare av platser till vilka allmänheten har tillträde (se kommentaren till 8 § förslaget till lag om ändring i lagen [1995:1506] om hemlig kameraövervakning).

Bestämmelserna har motiverats i avsnitten 5.1 till 5.6.

11 kap.

6 §

Hos Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden i dess tillsyn enligt lagen (2007:000) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet gäller sekretess endast enligt andra– fjärde styckena.

Om nämnden i verksamhet, som avses i första stycket, från en myndighet får en uppgift som är sekretessbelagd där, gäller sekretessen också hos nämnden.

Om nämnden i verksamhet, som avses i första stycket, får en uppgift från en enskild, gäller

1. sekretess enligt 2 kap. i den mån det kan antas att riket lider betydande men om uppgiften röjs,

2. sekretess enligt 5 kap. i den mån det kan antas att verksamhet för att förebygga eller beivra brott allvarligt motverkas om uppgiften röjs,

3. sekretess till skydd för enskilds personliga förhållanden i den mån uppgiften skulle ha varit sekretessbelagd hos den myndighet som ärendet får anses avse.

Om nämnden i verksamhet, som avses i första stycket, får en uppgift från en utländsk myndighet eller mellanfolklig organisation, gäller sekretess i den mån uppgiften skulle ha varit sekretessbelagd hos den myndighet som ärendet får anses avse.

Paragrafen, som är ny och har motiverats i avsnitt 6.8, föreskriver vilken sekretess som skall gälla för uppgift hos Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden i dess tillsynsverksamhet enligt lagen (2007:000) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet.

I *första stycket* anges att paragrafen endast gäller i tillsynsverksamheten och inte i annan verksamhet vid nämnden, t.ex. personaladministration, samt att paragrafen uttömmande reglerar i vad mån sekretess gäller i tillsynsverksamheten. Om en uppgift som nämnden har fått inte kan hänföras till tillsynsverksamheten, kan andra bestämmelser om sekretess vara tillämpliga.

I fråga om uppgift som nämnden har fått av en myndighet föreskrivs i *andra stycket* att den sekretess som gäller vid myndigheten överförs till nämnden (s.k. sekundär sekretess). Något undantag av det slag som finns i 13 kap. 6 § gäller inte i detta fall, varför en svagare primär sekretessbestämmelse aldrig kan gälla framför en starkare sekundär sekretessbestämmelse. Vid valet mellan två sekretessbestämmelser, vare sig de är primära eller sekundära, gäller allmänt att den strängaste bestämmelsen skall tillämpas. Sekretess kan överföras från myndigheter som omfattas av tillsynen men gäller också uppgifter från andra myndigheter som har betydelse för verksamheten.

Tredje stycket innehåller en bestämmelse om sekretess till skydd för uppgifter som nämnden i sin tillsynsverksamhet har fått från en enskild. Uppgifterna kan lämnas inom ramen för nämndens löpande tillsyn eller i ett särskilt kontrollärende på begäran av enskild.

Utrikes- och försvarssekretess enligt 2 kap. gäller för sådan uppgift, dock endast i den mån det kan antas att riket lider betydande men om uppgiften röjs (punkten 1).

Även sekretess enligt 5 kap. med hänsyn främst till intresset av att förebygga eller beivra brott gäller för uppgift som nämnden har fått från en enskild, men endast om det kan antas att sådan verksamhet allvarligt motverkas om uppgiften röjs (punkten 2).

När det gäller sekretess till skydd för uppgift om enskildas personliga förhållanden som lämnas av enskilda gäller dock sekretess utan någon särskild begränsning i fråga om skaderekvisitet (punkten 3). Sådana uppgifter kan röra en enskild person, som nämnden har fått uppgiften från, eller t.ex. en anhörig till denne. Sekretess gäller under förutsättning att uppgiften skulle ha varit sekretessbelagd om den funnits hos myndighet som det aktuella tillsynsärendet får anses avse. Kan inte uppgifterna hänföras till någon sådan myndighet, är uppgifterna således offentliga.

Slutligen finns i *ffjärde stycket* en bestämmelse om sekretess för uppgift som nämnden har fått direkt från en utländsk myndighet eller en mellanfolklig organisation. Även i detta fall gäller sekretess under förutsättning att uppgiften skulle ha varit sekretessbelagd om den funnits hos myndighet som det aktuella tillsynsärendet får anses avse. Kan uppgifterna inte hänföras till någon sådan myndighet är de således offentliga. Det skall dock understrykas att om nämnden får uppgifter från svenska myndigheter, enskilda, utländska myndigheter och mellanfolkliga organisationer utanför sin tillsynsverksamhet så är t.ex. bestämmelserna om utrikes- och försvarssekretess (2 kap. 1 och 2 §§) direkt tillämpliga på uppgifterna.

9.6 Förslaget till lag om ändring i säkerhetskyddslagen (1996:627)

23 §

Om det finns synnerliga skäl, får utlämnandet omfatta även andra uppgifter än sådana som avses i 21 och 22 §§.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden beslutar i varje enskilt fall om utlämnande av uppgifter enligt denna paragraf.

I paragrafens *andra stycke* har Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ersatt Registrernämnden. Frågan har behandlats i avsnitt 6.1.

9.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål

4 kap.

25 §

En ansökan om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning av någon som befinner sig i Sverige handläggs av åklagare. Av ansökan skall det framgå under vilken tid åtgärden önskas och sådana uppgifter som behövs för att åtgärden skall kunna genomföras. Åklagaren skall genast pröva om det finns förutsättningar för åtgärden och i sådant fall ansöka om rättens tillstånd till åtgärden.

Upptagningar och uppteckningar behöver inte granskas enligt 27 kap. 24 § rättegångsbalken. Upptagningar och uppteckningar får bevaras efter det att ärendet om rättslig hjälp har avslutats och återredovisning skett enligt 2 kap. 17 § endast om detta är tillåtet enligt 27 kap. 24 § rättegångsbalken.

I fråga om underrättelse till enskild enligt 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken skall bestämmelserna i 27 kap. 31 § andra stycket och 33 § andra och tredje styckena samma balk inte tillämpas. Underrättelse skall lämnas så snart det kan ske efter det att åtgärden enligt första stycket har avslutats. Underrättelsen skall, utöver vad som följer av 27 kap. 33 § första stycket rättegångsbalken, skjutas upp om sekretess gäller enligt 5 kap. 7 § sekretesslagen (1980:100). Om det på grund av sekretess inte har kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att åtgärden avslutades, får underrättelsen underlåtas. Underrättelse skall inte lämnas om utredningen gäller brott som motsvarar brott som anges i 27 kap. 33 § tredje stycket rättegångsbalken.

Paragrafen avser rättslig hjälp i Sverige med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning på begäran av en annan stat. Enligt första stycket krävs alltid rättens tillstånd till åtgärden. Av 2 kap. 1 § följer att bestämmelserna i 27 kap. rättegångsbalken skall tillämpas.

I ett nytt *tredje stycke* anpassas de bestämmelser om underrättelse som införs i 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken, och som gäller också i dessa fall, till de förhållanden som gäller i det internationella rättsliga samarbetet. Skälen för detta har behandlats i avsnitt 5.10.

Med hänsyn till att det här är fråga om en utländsk brottsutredning skall i fråga om tidpunkten för underrättelse bestämmelserna i 27 kap. 31 § andra stycket rättegångsbalken inte tillämpas. I stället knyts underrättelseskyldigheten till den tidpunkt då den hemliga teleavlyssningen eller hemliga teleövervakningen avslutades. Underrättelsens innehåll följer bestämmelserna i 27 kap. 32 § rättegångsbalken.

De undantag från underrättelseskyldigheten som gäller enligt 27 kap. 31 § tredje stycket och 33 § första stycket rättegångsbalken skall tillämpas även i dessa fall. Utöver de sekretessbestämmelser som omnämns i sistnämnda lagrum skall även sekretess enligt 5 kap. 7 § sekretesslagen medföra att underrättelsen skjuts upp. I likhet med vad som gäller i inhemska ärenden skall en ettårsfrist tillämpas. Om någon underrättelse på grund av sekretess inte har kunnat lämnas inom denna frist får underrättelsen underlåtas. I fråga om rättslig hjälp skall tiden dock räknas från det att avlyssningen eller övervakningen avslutades, vilket ersätter bestämmelserna i 27 kap. 33 § andra stycket rättegångsbalken. Det är inte möjligt för svenska myndigheter att göra en sekretessprövning utan att kontakta den utländska myndighet som har begärt åtgärden. En sådan sekretessprövning bör göras dels i samband med att åtgärden avslutas, dels i samband med att ettårsfristen löper ut. Därutöver bör svenska myndigheter företa en ny prövning när de får sådan information från den utländska myndigheten som ger anledning till omprövning av sekretessfrågan.

Underrättelse skall inte lämnas om den utländska brottsutredningen avser brott som motsvarar brott som anges i 27 kap. 33 § tredje stycket rättegångsbalken. Detta föreskrivs särskilt i förevarande paragraf.

Enligt 25 a § skall underrättelse inte heller lämnas när den rättsliga hjälpen verkställs genom omedelbar överföring av teledokument eller uppgifter om teledokument. Vid tekniskt bistånd som lämnas med stöd av 25 b § fattas inte något svenskt tvångsmedelsbeslut enligt 27 kap. rättegångsbalken och bestämmelserna om underrättelse blir därmed inte tillämpliga.

25 a §

Rättens beslut enligt 25 § att tillåta hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning får verkställas genom omedelbar överföring av teledokument eller uppgifter om teledokument till den ansökande staten, om det kan ske under betryggande former. Verkställighet genom omedelbar överföring får endast ske i förhållande till en stat som är medlem i Europeiska unionen eller till Island eller Norge. Åklagaren prövar om förutsättningar för omedelbar överföring finns. Om omedelbar överföring av teledokument sker, får upptagning eller uppteckning inte göras i Sverige *och bestämmelserna i 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken skall inte tillämpas.*

De bestämmelser om underrättelse som införs i 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken skall tillämpas endast när teleavlyssningen eller teleövervakningen faktiskt sker i Sverige, se avsnitt 5.10. I ett tillägg till paragrafen undantas de fall då rättslig hjälp med en sådan åtgärd verkställs genom omedelbar överföring av teledokument eller uppgifter om teledokument till den ansökande staten. I den situationen får avlyssningen eller övervakningen anses ske i den ansökande staten. Av detta följer att inte heller bestämmelserna i 25 § skall tillämpas.

26 §

Åklagare får ansöka hos en utländsk myndighet om rättslig hjälp eller tekniskt bistånd med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning av någon som befinner sig i en annan stat eller i Sverige.

Om den andra staten kräver att ansökan först skall prövas av domstol i Sverige, får rätten på begäran av svensk åklagare pröva frågan om att tillåta den hemliga teleavlyssningen eller hemliga teleövervakningen som ansökan enligt första stycket avser.

Av ansökan enligt första stycket skall det framgå under vilken tid åtgärden önskas och sådana uppgifter som behövs för att åtgärden skall kunna genomföras. Om den andra staten kräver ett tillstånd enligt andra stycket, skall ansökan innehålla en bekräftelse på att ett sådant tillstånd har meddelats. Befinner sig den person som åtgärden avser inte i den stat där rättslig hjälp eller tekniskt bistånd söks, skall det av ansökan framgå att ett sådant tillstånd som avses i 26 c § har lämnats av den stat där personen finns.

Om tillstånd lämnas enligt andra stycket, skall bestämmelserna om underrättelse till enskild i 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken tillämpas endast när upptagning eller uppteckning av avlyssningen eller övervakningen sker i Sverige.

Enligt paragrafen får svensk domstol lämna tillstånd till hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning utomlands om den anmodade staten begär ett sådant beslut. Därvid skall reglerna i 27 kap. rättegångsbalken tillämpas. De bestämmelser om underrättelse som införs i 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken skall dock endast tillämpas när det finns ett svenskt domstolsbeslut och när avlyssningen eller övervakningen sker i Sverige. Frågan har behandlats i avsnitt 5.10.

Särskilda bestämmelser om underrättelse till enskild finns i ett nytt *fjärde stycke*. Av bestämmelserna följer att ingen svensk underrättelse skall lämnas i fall då avlyssningen eller övervakningen sker utomlands, oavsett om det finns ett svenskt domstolsbeslut eller inte. En svensk underrättelse skall inte heller lämnas när det inte finns något svenskt tillståndsbeslut, eftersom ett sådant beslut inte har begärts av den anmodade staten, och det oavsett hur den utländska tvångsmedelsåtgärden verkställs. I det fallet sker åtgärden enbart med stöd av det tvångsmedelsbeslut som meddelas i den anmodade staten.

Däremot skall underrättelse lämnas om svensk domstol har lämnat tillstånd till tvångsmedelsanvändningen enligt andra stycket och åtgärden sker här i landet. Detta omfattar fall då utländsk rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning genomförs genom omedelbar överföring till Sverige av telemeddelanden eller uppgifter om telemeddelanden. Det omfattar även utländsk rättslig hjälp i form av tekniskt bistånd med en sådan åtgärd. I båda dessa fall sker upptagning eller uppteckning av avlyssningen eller övervakningen rent faktiskt här i landet och bestämmelserna om underrättelse i 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken gäller fullt ut.

28 §

Om hemlig kameraövervakning skall äga rum av någon som befinner sig i en annan stat och den andra staten kräver att ansökan först skall prövas av domstol i Sverige, får tingsrätten på begäran av svensk åklagare besluta att tillåta kameraövervakningen.

Underrättelse enligt 8 § lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning skall inte lämnas.

När svensk domstol på den anmodade statens begäran lämnar tillstånd till hemlig kameraövervakning utomlands skall bestämmelserna i lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning tillämpas. De nya bestämmelserna om underrättelse i 8 § den lagen skall dock inte tillämpas i detta fall. Detta framgår av ett nytt *andra stycke* i paragrafen. Frågan har behandlats i avsnitt 5.10.

9.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:000) om
ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig
hjälp i brottmål

Prop. 2006/07:133

4 kap.

27 §

En ansökan om hemlig kameraövervakning av någon som befinner sig i Sverige handläggs av åklagare. Åklagaren skall genast pröva om det finns förutsättningar för åtgärden och i sådant fall ansöka om rättsens tillstånd.

Upptagningar behöver inte granskas enligt 7 § första stycket lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning.

Upptagningar får bevaras efter det att ärendet om rättslig hjälp har avslutats och återredovisning har skett enligt 2 kap. 17 § endast om detta är tillåtet enligt 7 § andra stycket lagen om hemlig kameraövervakning.

I fråga om underrättelse till enskild enligt 8 § lagen om hemlig kameraövervakning skall bestämmelserna i 4 kap. 25 § tredje stycket denna lag tillämpas.

Paragrafen, som är utformad enligt det förslag som har lämnats i prop. 2005/06:178, innehåller bestämmelser om rättslig hjälp i Sverige med hemlig kameraövervakning. Rättsens tillstånd krävs och reglerna i lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning skall tillämpas. Det gäller även de bestämmelser om underrättelse som införs i 8 § lagen om hemlig kameraövervakning och som skall tillämpas även i dessa fall. Genom ett nytt fjärde stycke har reglerna om underrättelseskyldighet anpassats på samma sätt som i fråga om rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning enligt 4 kap. 25 §, se kommentaren till den paragrafen. De tvångsmedelsåtgärder som här är aktuella genomförs dock alltid i Sverige och det behövs därmed inte något undantag av det slag som införs i 4 kap. 25 a §. Frågorna har redovisats i avsnitt 5.10.

28 a §

En ansökan om hemlig rumsavlyssning av någon som befinner sig i Sverige handläggs av åklagare. Åklagaren skall genast pröva om det finns förutsättningar för åtgärden och i sådant fall ansöka om rättsens tillstånd.

Upptagningar och uppteckningar behöver inte granskas enligt 13 § första stycket lagen (2007:000) om hemlig rumsavlyssning.

Upptagningar och uppteckningar får bevaras efter det att ärendet om rättslig hjälp har avslutats och återredovisning skett enligt 2 kap. 17 § endast om detta är tillåtet enligt 13 § lagen om hemlig rumsavlyssning.

I fråga om underrättelse till enskild enligt 15 § lagen om hemlig rumsavlyssning skall bestämmelserna i 4 kap. 25 § tredje stycket denna lag tillämpas.

Paragrafen, som bygger på ett förslag i prop. 2005/06:178, innehåller bestämmelser om rättslig hjälp i Sverige med hemlig rumsavlyssning. Rättsens tillstånd krävs och reglerna i lagen om hemlig rumsavlyssning skall tillämpas. De bestämmelser om underrättelse som införs i 15 §

lagen om hemlig rumsavlyssning och som skall tillämpas även i dessa fall anpassas genom ett nytt *tredje stycke* till de förhållanden som gäller i det internationella rättsliga samarbetet. Det är fråga om samma ändringar som de som görs i fråga om rättslig hjälp med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning enligt 4 kap. 25 §, se kommentaren till den paragrafen. Eftersom det här alltid är fråga om en tvångsmedelsåtgärd som genomförs i Sverige, behövs det inte något undantag från underrättelseskyldigheten för åtgärder som sker utomlands (jfr 4 kap. 25 a §). Frågorna har behandlats i avsnitt 5.10.

28 b §

Om hemlig rumsavlyssning skall äga rum av någon som befinner sig i en annan stat och den andra staten kräver att ansökan först skall prövas av domstol i Sverige, får rätten på begäran av svensk åklagare besluta att tillåta rumsavlyssningen.

Underrättelse enligt 15 § lagen (2007:000) om hemlig rumsavlyssning skall inte lämnas.

När en svensk domstol på den anmodade statens begäran lämnar tillstånd till hemlig rumsavlyssning utomlands, skall bestämmelserna i lagen om hemlig rumsavlyssning tillämpas. Underrättelse enligt 15 § i den lagen skall dock inte lämnas när åtgärden genomförs utomlands, se avsnitt 5.10. Ett uttryckligt undantag från bestämmelserna om underrättelse har därför införts i ett nytt *andra stycke* i förevarande paragraf.

9.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:000) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

16 §

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § 6 skall underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett en teleadress eller en plats som innehas av någon annan, skall även denne underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en sådan plats till vilken allmänheten har tillträde inte underrättas.

Underrättelsen skall lämnas så snart det kan ske efter det att det ärende i vilket åtgärden vidtogs avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

Paragrafen är ny.

I *första stycket* finns bestämmelser om underrättelse till enskild efter hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning i preventivt syfte (enligt propositionen 2005/06:177 om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott). Den som har utsatts för åtgärder enligt 1 § 6 i den föreslagna lagen är således en person mot vem det har meddelats tillstånd till hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning eller hemlig kameraövervakning eftersom det med hänsyn till omständigheterna har funnits anledning att anta att personen kommer att

utöva brottslig verksamhet som innefattar mord, dråp, grov misshandel, människorov eller olaga frihetsberövande enligt 3 kap. 1, 2 eller 6 § eller 4 kap. 1 § eller 2 § första stycket brottsbalken i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd. Dessutom omfattar underrättelseskyldigheten innehavare av avlyssnade eller övervakade teleadresser och platser (se andra meningen).

Såsom framgår av tredje meningen behöver det – vid hemlig kameraövervakning – inte lämnas någon underrättelse till innehavare av platser till vilka allmänheten har tillträde. Det överensstämmer med vad som föreslås gälla enligt 8 § lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning.

Med hänsyn till att det här inte är fråga om en förundersökning skall inte bestämmelserna i 27 kap. 31 § rättegångsbalken om tidpunkten för underrättelsen tillämpas. I stället knyts – enligt *andra stycket* – underrättelseskyldigheten till den tidpunkt då ärendet, i vilket den hemliga tvångsmedelsanvändningen skedde, avslutades. Med ”ärendet” avses den del av en utredning som avser en viss person som har utsatts för tvångsmedelsåtgärden. Underrättelsen skall alltså lämnas så snart det kan ske efter det att ärendet avseende en viss person har avslutats, dvs. när det inte längre finns skäl för de brottsbekämpande myndigheterna att i aktuellt sammanhang vidta några ytterligare åtgärder mot personen.

En underrättelse behöver enligt *tredje stycket* inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till samtliga de uppgifter som skall ingå i en underrättelse. Det är inte heller nödvändigt att lämna någon underrättelse om det med hänsyn till omständigheterna är uppenbart att en underrättelse är utan betydelse. Så kan vara fallet om avlyssningen avser en telefonautomat som innehas av en operatör som har medverkat till verkställigheten av avlyssningen.

Bestämmelserna har motiverats i avsnitt 5.8.

17 §

En underrättelse enligt 16 § skall innehålla uppgift om vilket tvångsmedel som har använts och uppgift om tiden för åtgärden. Vid hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning skall underrättelsen även innehålla uppgift om vilken teleadress som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning skall underrättelsen även innehålla uppgift om platsen för åtgärden. Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § 6 skall få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt skall få uppgift om detta.

I paragrafen, som är ny, anges vad en underrättelse till enskild om användning av hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning, eller hemlig kameraövervakning skall innehålla.

Till en början skall det anges vilket av de hemliga tvångsmedlen som har använts. Det skall också anges under vilken tid tvångsmedlet har använts mot den underrättade personen. Detta innebär att för en och samma avlyssning eller övervakning skall innehavaren av teleadressen underrättas om hela den tid avlyssningen eller övervakningen har pågått medan

den som har varit utsatt för åtgärd enligt 1 § 6 utan att vara innehavare av teleadressen, skall underrättas om den tid han eller hon blev föremål för åtgärden. Normalt får det anses tillräckligt att ange under vilka dagar som tvångsmedlet har riktats mot personen i fråga. Har verkställigheten av tvångsmedlet pågått endast under en mycket kort tid, kan det vara lämpligt att i stället ange tiden i timmar eller minuter. Vid hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning skall det vidare upplysas om vilken teleadress som har avlyssnats eller övervakats. Vid hemlig kameraövervakning skall platsen för åtgärden anges. Slutligen skall den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § 6 underrättas om vilken misstanke som har legat till grund för avlyssningen eller övervakningen medan den som inte är eller har varit misstänkt skall upplysas om detta förhållande.

Bestämmelserna har motiverats i avsnitt 5.8.

18 §

Om det gäller sekretess enligt 2 kap. 1 eller 2 §, 5 kap. 1 § eller 9 kap. 17 § sekretesslagen (1980:100) för uppgifter som avses i 17 §, skall en underrättelse enligt 16 § skjutas upp till dess att sekretess inte längre gäller.

Har det på grund av sekretess enligt första stycket inte kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att det ärende i vilket åtgärden vidtogs avslutades, får underrättelsen underlåtas.

Paragrafen, som är ny, anger de situationer då en underrättelse enligt 16 § antingen skall skjutas på framtiden eller helt underlåtas.

Enligt *första stycket* skall en underrättelse till enskild om användning av hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning eller hemlig kameraövervakning skjutas upp under den tid det råder sekretess av ett visst slag. Skulle underrättelsen röja förhållanden som omfattas av utrikes- eller försvarssekretess (2 kap. 1 och 2 §§ sekretesslagen) eller sekretess till skydd för den brottsförebyggande och brottsbekämpande verksamheten (5 kap. 1 §) eller för enskildas intressen (9 kap. 17 §) skall underrättelse alltså skjutas upp. Det kan handla om att en underrättelse i fråga om det aktuella ärendet skulle röja åtgärder av betydelse för andra utredningar.

Underrättelsen skall skjutas upp i sin helhet även om det gäller sekretess enbart för vissa av de uppgifter som skall lämnas enligt 17 §. Åklagaren, som är den som ansvarar för att en underrättelse lämnas, skall återkommande pröva om det fortfarande föreligger sekretess för uppgift eller om underrättelse skall lämnas. Frågan måste dessutom tas upp till prövning om det framkommer nya omständigheter som ger anledning att ompröva sekretessfrågan. Det ligger i sakens natur att prövningarna dokumenteras.

Om det har gått ett år från det att ärendet, i vilket det hemliga tvångsmedlet användes, avslutades utan att någon underrättelse har kunnat lämnas, får enligt *andra stycket* underrättelsen underlåtas och bevakningen av sekretessfrågan kan alltså upphöra.

Bestämmelserna har motiverats i avsnitt 5.8.

Sammanfattning av betänkandet Ytterligare rätts- säkerhetsgarantier vid användandet av hemliga tvångsmedel, m.m. (SOU 2006:98)

Inledning

Mitt uppdrag har varit att överväga ytterligare garantier för enskildas rättssäkerhet vid användning av hemliga tvångsmedel i brottsbekämpande verksamhet. Uppdraget har omfattat att utforma en skyldighet att underrätta brottsmisstänkta personer men även andra enskilda som har avlyssnats eller övervakats med hemliga tvångsmedel. Vidare har uppdraget angått att undersöka om det behövs förbättringar av det gällande systemet med offentliga ombud som bevakar enskildas integritetsintressen i domstolarnas ärenden om tillstånd till hemliga tvångsmedel. Jag har även behövt göra överväganden angående en nämnd med uppgift att följa och granska den verksamhet vid vilken det förekommer användning av hemliga tvångsmedel m.m.

Särskild underrättelseskyldighet om användandet av hemliga tvångsmedel i brottsutredningar

Jag föreslår att det skall införas en särskild skyldighet att underrätta enskilda personer som har påtagligt berörts av sådan verkställighet av hemliga tvångsmedel som sker i brottsutredningar.

Brottsmisstänkta personer mot vilken ett hemligt tvångsmedel har använts skall omfattas av den särskilda underrättelseskyldigheten. Den skall dock inte gälla brottsmisstänkta som åtalas för brottet eftersom de som åtalas redan har en vidsträckt rätt till s.k. partsinsyn i allt utredningsmaterial, inbegripet all användning av hemliga tvångsmedel.

Vid hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning skall även innehavaren av den avlyssnade eller övervakade teleadressen, om denne är någon annan än den misstänkte, underrättas om åtgärden. Beträffande hemlig kameraövervakning, och det förslag om hemlig rumsavlyssning som har förelagts riksdagen, skall den person som innehar den plats mot vilken övervakningen eller avlyssningen har använts underrättas om åtgärden. Undantag skall dock gälla för platser till vilka allmänheten har tillträde.

En underrättelse skall ange vilket hemligt tvångsmedel som har använts samt innehålla uppgift om vilken teleadress eller plats som avlyssningen eller övervakningen har avsett och vilken tid som tvångsmedlet omfattade den som underrättelsen avser. Har den underrättade varit misstänkt för brott, och har det legat till grund för avlyssningen eller övervakningen, skall han eller hon även upplysas om vad brottsmisstanken avsett.

En särskild underrättelse skall som huvudregel lämnas så snart det kan ske utan skada för den brottsutredning i vilken tvångsmedlet har använts, dock senast inom en månad från det att förundersökningen avslutades.

Om det gäller sekretess för en uppgift i en underrättelse skall denna skjutas upp till dess sekretessen inte längre gör sig gällande. Sekretess kan gälla för att brottsbekämpningen inte skall saboteras men sekretess kan även angå enskildas förhållanden.

Kan en underrättelse på grund av sekretess inte lämnas till den enskilde inom ett år från det att förundersökningen avslutats skall den underlåtas.

Ett oberoende organ med uppgift att löpande granska användningen av hemliga tvångsmedel skall då underrättas om underlåtelsen.

Den särskilda underrättelseskyldigheten skall inte omfatta Säkerhetspolisens verksamhetsområde såvitt gäller utredningar om allmänfarliga brott, brott mot rikets inre och yttre säkerhet samt terroristbrott. Även på detta område skall dock ett oberoende organ löpande granska att användningen av hemliga tvångsmedel går rätt till.

Varje person skall ha rätt att begära att det oberoende organet kontrollerar om han eller hon har varit föremål för ett hemligt tvångsmedel i strid med gällande författningar. Organet skall efter en kontroll avge yttrande till den enskilde i frågan om det har förekommit användning av hemliga tvångsmedel som det enligt gällande regler finns möjlighet att upplysa om.

Skulle organet finna att det kan misstänkas att en tjänsteman gjort sig skyldig till ett brott, skall nämnden anmäla detta till åklagare. Skulle organet finna att det vid myndighetsutövning har förekommit sådant fel eller försummelse som kan grunda skadeståndsansvar för staten, skall organet anmäla det till Justitiekanslern.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnd med stark parlamentarisk anknytning

Jag har alltså funnit att en särskild skyldighet att underrätta enskilda om användning av hemliga tvångsmedel förutsätter att det inrättas ett oberoende organ med uppgift att granska den verksamhet där det förekommer användning av hemliga tvångsmedel. Utan ett sådant organ skulle underrättelseskyldigheten inte bli särskilt meningsfull. Vidare behövs ett oberoende organ för att kontrollera tvångsmedelsanvändningen i de fall där undantag i underrättelseskyldigheten gäller.

Rättssäkerheten för enskilda skulle stärkas väsentligt om det också i Sverige införs en efterhandkontroll av användandet av hemliga tvångsmedel som kompletterar den kontroll i förhand som idag utövas av domstolarna. Detta har stor betydelse för hur Sverige lever upp till Europakonventionens krav på effektiva nationella rättsmedel. Därför delar jag den uppfattning som framförts av tidigare utredningar och i den allmänna debatten att ett sådant organ bör inrättas för att utöva en särskild tillsyn över användningen av hemliga tvångsmedel men även användningen av kvalificerade skyddsidentiteter.

Jag menar att ett tillsynsorgan av detta slag bör ha en stark parlamentarisk anknytning i likhet med motsvarande organ i bl.a. Norge och Tyskland. Skälet för detta är bl.a. att tillsynen syftar till att upprätthålla det allmänna förtroendet för den aktuella verksamheten, något som på grund av stark sekretess inte kan åstadkommas med en allmän insyn i verksamheten.

Jag föreslår att det under regeringen inrättas en nämnd, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, med högst tio ledamöter. Nämndens ordförande och vice ordförande skall vara eller ha varit ordinarie domare eller ha annan liknande juridisk erfarenhet. De övriga ledamöterna skall utses bland sådana personer som föreslagits av partigrupperna i riksdagen.

Nämnden bör enligt min mening, i likhet med andra länder såsom Norge och Tyskland, ha ett tillsynsområde som är både verksamhetsneutralt och neutralt med avseende på tvångsmedlen. På så sätt kan kontrollen inte kringgås genom att låta någon annan myndighet vidta åtgärden. Dessutom följer den fördelen att tillsynen kommer att omfatta de eventuella nya eller till sitt tillämpningsområde utökade hemliga tvångsmedel som kan komma att införas i framtiden inom brottskämpningen och säkerhets- och underrättelseverksamheten i övrigt, något som kan bli aktuellt särskilt i fråga om nya former av avlyssning och övervakning av data- och telekommunikationer.

Nämndens löpande tillsyn skall utföras genom inspektioner och andra undersökningar.

Därtill skall nämnden handlägga särskilda kontrollärenden på begäran av enskilda. Vem som helst skall ha rätt att begära att nämnden företar en kontroll av användning av hemliga tvångsmedel mot denne. Ett särskilt kontrollärende skall även kunna omfatta Säkerhetspolisens registrering av personuppgifter.

Nämnden skall ha full rätt till insyn i den aktuella verksamhetens diari, register och arkiv och rätt att inspektera verksamheten. Insynsrätten för nämnden skall motsvaras av en uppgiftsskyldighet för de berörda myndigheterna. En uppgiftsskyldighet skall gälla även för andra offentliga myndigheter och organ som kan beröras. Sekretess skall således inte hindra nämndens tillsyn.

Nämnden skall kunna uttala sig om förhållanden som den granskat inom ramen för tillsynsuppgiften. Den skall även till den myndighet som tillsynen avser kunna uttala sin uppfattning om behov av förändringar i verksamheten. I årliga rapporter eller på annat sätt skall nämnden till regeringen kunna uttala sin uppfattning om behov av författningsändringar och andra åtgärder.

Skulle nämnden påträffa förhållanden som kan utgöra brott eller som bör beivras på något annat sätt åligger det nämnden att anmäla detta till åklagare eller annan myndighet. Om nämnden finner felaktigheter som kan medföra skadeståndsansvar för staten gentemot den enskilde, skall nämnden anmäla det och överlämna sin utredning i saken till Justitiekanslern.

I en ny bestämmelse skall uttömmande regleras den sekretess som skall gälla hos nämnden för uppgifter som den erhåller i sin tillsynsverksamhet.

Systemet med offentliga ombud fungerar väl

Jag föreslår inte några förändringar i fråga om systemet med offentliga ombud vilka utses bland personer som är eller har varit advokat eller har varit ordinarie domare. Tillräckligt många nya personer kommer enligt vad jag funnit att kunna nomineras och utses som offentliga ombud för

att ersätta sådana som entledigas. Det bör inte nu göras några förändringar beträffande vilka personer som kan föreslås och förordnas som offentliga ombud

Prop. 2006/07:133
Bilaga 1

Lagförslagen i betänkandet Ytterligare rättssäkerhetsgarantier vid användandet av hemliga tvångsmedel, m.m. (SOU 2006:98)

Författningsförslag

Förslag till lag om särskild tillsyn av användandet av hemliga tvångsmedel, m.m.

Härigenom föreskrivs följande

1 §

En nämnd under regeringen, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, skall, enligt vad regeringen närmare föreskriver, ha till uppgift att utöva särskild tillsyn av den verksamhet där det förekommer verkställighet av hemliga tvångsmedel såsom postkontroll, hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning samt användning av kvalificerade skyddsidentiteter.

Tillsynen skall särskilt syfta till att säkerställa att dessa metoder används i enlighet med gällande författningar.

2 §

Nämnden skall granska Säkerhetspolisens behandling av uppgifter enligt polisdatalagen (1998:622), särskilt med avseende på 5 § polisdatalagen

3 §

Nämnden skall utöva tillsynen genom inspektioner och andra undersökningar samt genom särskilda kontrollärenden.

Nämnden får uttala sig om förhållanden och sin uppfattning om behov av förändringar av verksamheten och skall verka för att brister i författningarna avhjälpas.

4 §

Nämnden har rätt att av myndigheter som bedriver verksamhet enligt 1 § första stycket få de uppgifter och det biträde som nämnden behöver. Även andra myndigheter och organ som bistår eller på annat sätt berörs av den verksamhet som anges i 1 § första stycket är skyldiga att lämna nämnden de uppgifter som nämnden behöver.

5 §

Nämnden skall bestå av högst tio ledamöter som utses av regeringen för en bestämd tid, högst 4 år.

Till ledamöter skall utses personer som är svenska medborgare och med hänsyn till omdömesförmåga, självständighet, laglydnad och övriga omständigheter är lämpliga för uppdraget.

Ordföranden och vice ordföranden skall vara eller ha varit ordinarie domare eller ha annan liknande juridisk erfarenhet. Vice ordföranden kan träda i ordförandens ställe, när det behövs.

Övriga ledamöter skall utses bland sådana personer som föreslagits av partigrupperna i riksdagen.

Prop. 2006/07:133
Bilaga 2

6 §

Nämndens ärenden avgörs efter föredragning. Nämnden är beslutför ordföranden och minst fem av de övriga ledamöterna är närvarande. När ärenden av större vikt handläggs skall om möjligt samtliga ledamöter vara närvarande.

7 §

Vid nämnden skall det finnas ett kansli. Kansliets chef anställs genom beslut av regeringen. Kanslichefen skall under nämnden leda arbetet inom kansliet och i övrigt lämna nämnden behövt biträde.

8 §

Regeringen får meddela de ytterligare föreskrifter som behövs för verksamheten vid nämnden såsom förordnande av personal vid nämnden, nämndens arbetsformer, delegation av beslutanderätt samt administrativa frågor. Regeringen får även meddela föreskrifter om myndigheters och andra organs skyldigheter att underrätta nämnden om användning av hemliga tvångsmedel.

9 §

Nämnden skall ha de ytterligare uppgifter som regeringen bestämmer. Regeringen får därvid bestämma att uppgifterna skall handläggas av särskilda organ inom nämnden samt om annat som behövs för verksamheten i dessa organ såsom deras sammansättning, beslutförhet och handläggning av ärenden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008. Nämndens tillsyn får omfatta även verksamhet som bedrivits före ikraftträdandet.

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken att det i balken skall införas en ny paragraf, 27 kap. 31 §, samt närmast före 27 kap. 31 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 kap.

Underrättelseskylldighet

31 §

Den misstänkte skall, så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att förundersökningen avslutats, underrättas om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning som har företagits mot honom. Om avlyssningen eller övervakningen har avsett en teleadress som innehas av någon annan person än den misstänkte, skall även innehavaren underrättas så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att förundersökningen avslutats.

Underrättelse skall innehålla uppgift om vilket tvångsmedel som har använts, vilken teleadress avlyssningen eller övervakningen har avsett och när den har skett. Den misstänkte skall även få uppgift om vilket brott den misstanke som legat till grund för avlyssningen eller övervakningen avsett.

Underrättelse behöver inte lämnas till den misstänkte om denne redan enligt 23 kap. 18 § eller på annat sätt har fått del av uppgifterna. Är underrättelse med hänsyn till omständigheterna i övrigt uppenbart utan betydelse behöver den inte lämnas.

Gäller sekretess enligt 2 kap. 1 eller 2 §, 5 kap. 1 eller 7 § eller 9 kap. 17 § sekretesslagen (1980:100) för uppgift enligt andra stycket, skall underrättelsen

skjutas upp. Kan underrättelsen inte lämnas inom ett år från det att förundersökningen avslutats skall den underlätas.

Underrättelse skall inte lämnas om förundersökningen angår

1. brott enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar gärning varom i 4 § nämnda kap. sägs, samt brott som avses i 13 kap. 4 eller 5 §,

2. brott enligt 18 eller 19 kap. brottsbalken,

3. brott enligt 2 § lagen (2003:148) om terroristbrott eller enligt 3 § lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning att det i lagen skall införas en ny paragraf, 8 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Den misstänkte och innehavaren av den övervakade platsen skall, så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att förundersökningen avslutats, underrättas om den övervakning som företagits mot dem. I fråga om sådan underrättelse och undantag från underrättelseskyldigheten tillämpas 27 kap. 31 § rättegångsbalken.

Vad som föreskrivs i första stycket om underrättelse till innehavare av den övervakade platsen skall inte gälla i fråga om sådana platser till vilka allmänheten har tillträde.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2008.

Härigenom föreskrivs att det i förslag till lag om hemlig rumsavlyssning skall införas en ny paragraf, 15 §, av följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2005/06:178

Föreslagen lydelse

15 §

Den misstänkte och innehavaren av den avlyssnade platsen skall, så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att förundersökningen avslutats, underrättas om den avlyssning som företagits mot dem. I fråga om sådan underrättelse och undantag från underrättelseskylldigheten tillämpas 27 kap. 31 § rättegångsbalken.

Vad som föreskrivs i första stycket om underrättelse till innehavare av den övervakade platsen skall inte gälla i fråga om sådana platser till vilka allmänheten har tillträde.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008.

Härigenom föreskrivs i fråga om sekretesslagen (1980:100)¹ att det i lagen skall införas en ny paragraf, 11 kap. 6 §, av följande lydelse samt att 11 kap. skall ha en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

Särskilda bestämmelser om sekretess hos regeringen, riksdagen samt Riksdagens ombudsmän och Justitiekanslern

Särskilda bestämmelser om sekretess hos regeringen, riksdagen samt Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern och Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

6 §

Hos Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden i dess tillsyn enligt lagen (2007:000) om särskild tillsyn av användandet av hemliga tvångsmedel, m.m. gäller sekretess endast enligt andra-fjärde styckena.

Erhåller nämnden i verksamhet, som anges i första stycket, från myndighet uppgift som är sekretessbelagd där, gäller sekretessen också hos nämnden.

Erhåller nämnden i verksamhet, som anges i första stycket, uppgift från enskild, gäller

1. sekretess enligt 2 kap. i den mån det kan antas att riket lider betydande men om uppgiften röjs,

2. sekretess enligt 5 kap. i den mån det kan antas att verksamhet för att förebygga eller beivra brott allvarligt motverkas om uppgiften röjs,

3. sekretess till skydd för enskilds personliga förhållanden i den mån uppgiften skulle ha varit sekretessbelagd hos myndighet som ärendet får anses avse.

Erhåller nämnden i verksamhet, som anges i första stycket, uppgift

¹ Lagen omtryckt 1992:1474.

från utländsk myndighet eller mellanfolklig organisation, gäller sekretess i den mån uppgiften skulle ha varit sekretessbelagd hos myndighet som ärendet får anses avse.

Prop. 2006/07:133
Bilaga 2

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008.

Härigenom föreskrivs i fråga om säkerhetsskyddslagen (1996:627) att 23 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §¹

Om det finns synnerliga skäl, får utlämnandet omfatta även andra uppgifter än sådana som avses i 21 och 22 §§.

Registernämnden beslutar i varje enskilt fall om utlämnande av uppgifter enligt denna paragraf.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden beslutar i varje enskilt fall om utlämnande av uppgifter enligt denna paragraf.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008.

¹ Senaste lydelse 2006:347.

Förteckning över remissinstanser som har yttrat sig
över betänkandet Ytterligare rättssäkerhetsgarantier
vid användandet av hemliga tvångsmedel, m.m.
(SOU 2006:98)

Riksdagens ombudsmän, Svea hovrätt, Stockholms tingsrätt, Justitiekanslern, Kammarrätten i Göteborg, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Säkerhetspolisen, Datainspektionen, Registernämnden, Försvarsmakten, Försvarets radioanstalt, Försvarets underrättelsenämnd, Tullverket, Skatteverket, Statskontoret, Post- och telestyrelsen, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Sveriges advokatsamfund, Sveriges domareförbund, Svenska polisförbundet, Landsorganisationen i Sverige, Svenska Journalistförbundet, Tidningsutgivarna, Svenska Helsingforskommittén för Mänskliga Rättigheter och Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen har yttrat sig.

Tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet, Kustbevakningen Riksarkivet, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Tjänstemännens Centralorganisation och Centralorganisationen SACO/SR, Amnesty International, Svenska IT-företagens Organisation, Bahnhof AB, Tele2 AB, Telenor AB, TeliaSonera AB och Comhem AB har avstått från att yttra sig.

Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet

Härigenom föreskrivs följande.

1 § En nämnd under regeringen, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (nämnden), skall utöva tillsyn över brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter och därmed sammanhängande verksamhet.

Nämnden skall även utöva tillsyn över Säkerhetspolisens behandling av uppgifter enligt polisdatalagen (1998:622), särskilt med avseende på 5 § den lagen.

Tillsynen skall särskilt syfta till att säkerställa att verksamhet enligt första och andra styckena bedrivs i enlighet med författningar.

2 § Nämnden skall utöva sin tillsyn genom inspektioner och andra undersökningar.

Nämnden får uttala sig om konstaterade förhållanden och sin uppfattning om behov av förändringar i verksamheten och skall verka för att brister i författningar avhjälpas.

3 § Nämnden är skyldig att på begäran av en enskild kontrollera om han eller hon har utsatts för sådana tvångsmedel eller varit föremål för sådan personuppgiftsbehandling som avses i 1 § och om användningen av tvångsmedel eller behandlingen av personuppgifter har skett i enlighet med författningar. Nämnden skall underrätta den enskilde om att kontrollen har utförts.

4 § Nämnden har rätt att av myndigheter som omfattas av tillsynen få de uppgifter och det biträde som nämnden begär. Även andra myndigheter är skyldiga att lämna nämnden de uppgifter som den begär.

5 § Nämnden skall ha högst tio ledamöter.

Ledamöterna skall utses av regeringen för en bestämd tid, högst fyra år. De skall vara med hänsyn till omdömesförmåga, självständighet, laglydnad och övriga omständigheter lämpliga för uppdraget. Ordföranden och vice ordföranden skall vara eller ha varit ordinarie domare eller ha annan motsvarande juridisk erfarenhet. Övriga ledamöter skall utses bland sådana personer som har föreslagits av partigrupperna i riksdagen.

6 § Nämndens avgöranden får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008. Sådan kontroll som avses i 3 § skall på begäran av en enskild omfatta även förhållanden före ikraftträdandet.

Härigenom föreskrivs att det i rättegångsbalken skall införas tre nya paragrafer, 27 kap. 31–33 §§, samt närmast före 27 kap. 31 § en ny rubrik av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***27 kap.*****Underrättelse till enskild*****31 §**

Den som är eller har varit misstänkt för brott skall, om inte annat följer av 33 §, underrättas om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning som han eller hon har utsatts för. Om avlyssningen eller övervakningen har avsett en teleadress som innehas av någon annan än den misstänkte skall, om inte annat följer av 33 §, även innehavaren underrättas.

En underrättelse skall lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att förundersökningen avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan enligt 23 kap. 18 § eller på annat sätt har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas, om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

32 §

En underrättelse enligt 31 § skall innehålla uppgift om vilket tvångsmedel som har använts, vilken teleadress avlyssningen eller övervakningen har avsett och när den har skett. Den som är eller har varit misstänkt för brott skall få uppgift om vilken brottsmisstanke som har legat till grund för avlyssningen eller övervakningen

eller som avlyssningen eller övervakningen har föranlett. Den som inte är eller har varit misstänkt för brott skall få uppgift om detta.

33 §

Om det gäller sekretess enligt 2 kap. 1 eller 2 §, 5 kap. 1 § eller 9 kap. 17 § sekretesslagen (1980:100) för uppgifter som avses i 32 §, skall en underrättelse enligt 31 § skjutas upp till dess att sekretess inte längre gäller.

Har det på grund av sekretess enligt första stycket inte kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att förundersökningen avslutades, får underrättelsen underlåtas.

En underrättelse enligt 31 § skall inte lämnas om förundersökningen angår

1. brott enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel, samt brott som avses i 13 kap. 4 eller 5 §,

2. brott enligt 18 eller 19 kap. brottsbalken, eller

3. brott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott eller 3 § lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008. Underrättelse enligt 31 § behöver dock inte lämnas beträffande hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning som har avslutats före ikraftträdandet.

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning skall införas en ny paragraf, 8 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Den som är eller har varit misstänkt för brott skall underrättas om hemlig kameraövervakning som han eller hon har utsatts för. Om övervakningen har avsett en plats som innehas av någon annan än den misstänkte, skall även innehavaren underrättas. I fråga om sådan underrättelse, tidpunkten för underrättelsen och undantag från underrättelseskyldigheten gäller 27 kap. 31 § andra och tredje styckena, 32 och 33 §§ rättegångsbalken i tillämpliga delar. Underrättelsen skall även innehålla uppgift om platsen för åtgärden.

Vad som sägs i första stycket om underrättelse till innehavare av den övervakade platsen gäller inte om allmänheten har tillträde till den övervakade platsen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008. Underrättelse behöver dock inte lämnas beträffande hemlig kameraövervakning som har avslutats före ikraftträdandet.

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2007:000) om hemlig rumsavlyssning skall införas en ny paragraf, 15 §, av följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2005/06:178

Föreslagen lydelse

15 §

Den som är eller har varit misstänkt för brott skall underrättas om hemlig rumsavlyssning som han eller hon har utsatts för. Om avlyssningen har avsett en plats som innehas av någon annan än den misstänkte, skall även innehavaren underrättas. I fråga om sådan underrättelse, tidpunkten för underrättelsen och undantag från underrättelseskyldigheten gäller 27 kap. 31 § andra och tredje styckena, 32 och 33 §§ rättegångsbalken i tillämpliga delar. Underrättelsen skall även innehålla uppgift om platsen för åtgärden.

Vad som sägs i första stycket om underrättelse till innehavare av den avlyssnade platsen gäller inte om allmänheten har tillträde till den avlyssnade platsen.

Härigenom föreskrivs i fråga om sekretesslagen (1980:100)¹

dels att rubriken till 11 kap. skall lyda ”Särskilda bestämmelser om sekretess hos regeringen, riksdagen samt Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern och Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden”,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 11 kap. 6 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

6 §

Hos Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden i dess tillsyn enligt lagen (2007:000) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet gäller sekretess endast enligt andra-fjärde styckena.

Om nämnden i verksamhet, som avses i första stycket, från en myndighet får en uppgift som är sekretessbelagd där, gäller sekretessen också hos nämnden.

Om nämnden i verksamhet, som avses i första stycket, får en uppgift från en enskild, gäller

1. sekretess enligt 2 kap. i den mån det kan antas att riket lider betydande men om uppgiften röjs,

2. sekretess enligt 5 kap. i den mån det kan antas att verksamhet för att förebygga eller beivra brott allvarligt motverkas om uppgiften röjs,

3. sekretess till skydd för enskilds personliga förhållanden i den mån uppgiften skulle ha varit sekretessbelagd hos den myndighet som ärendet får anses avse.

Om nämnden i verksamhet, som avses i första stycket, får en uppgift från en utländsk myndighet eller mellanfolklig organisation, gäller sekretess i den mån uppgiften skulle ha varit sekretessbelagd

¹ Lagen omtryckt 1992:1474.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008.

Härigenom föreskrivs att 23 § säkerhetsskyddslagen (1996:627) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §¹

Om det finns synnerliga skäl, får utlämnandet omfatta även andra uppgifter än sådana som avses i 21 och 22 §§.

<i>Registernämnden</i> beslutar i varje enskilt fall om utlämnande av uppgifter enligt denna paragraf.	<i>Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden</i> beslutar i varje enskilt fall om utlämnande av uppgifter enligt denna paragraf.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008.

¹ Senaste lydelse 2006:347.

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 25, 25 a, 26 och 28 §§ lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.
25 §¹

En ansökan om hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning av någon som befinner sig i Sverige handläggs av åklagare. Av ansökan skall det framgå under vilken tid åtgärden önskas och sådana uppgifter som behövs för att åtgärden skall kunna genomföras. Åklagaren skall genast pröva om det finns förutsättningar för åtgärden och i sådant fall ansöka om rättens tillstånd till åtgärden.

Upptagningar och uppteckningar behöver inte granskas enligt 27 kap. 24 § rättegångsbalken. Upptagningar och uppteckningar får bevaras efter det att ärendet om rättslig hjälp har avslutats och återredovisning skett enligt 2 kap. 17 § endast om detta är tillåtet enligt 27 kap. 24 § rättegångsbalken.

I fråga om underrättelse till enskild enligt 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken skall bestämmelserna i 27 kap. 31 § andra stycket och 33 § andra och tredje styckena samma balk inte tillämpas. Underrättelse skall lämnas så snart det kan ske efter det att åtgärden enligt första stycket har avslutats. Underrättelsen skall, utöver vad som följer av 27 kap. 33 § rättegångsbalken, skjutas upp om sekretess gäller enligt 5 kap. 7 § sekretesslagen (1980:100). Om det på grund av sekretess inte har kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att åtgärden avslutades, får underrättelsen underlåtas. Underrättelse skall inte lämnas om utredningen gäller brott som motsvarar brott som anges i 27 kap. 33 § tredje stycket rättegångsbalken.

¹ Senaste lydelse 2005:491.

25 a §²

Rättens beslut enligt 25 § att tillåta hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning får verkställas genom omedelbar överföring av teledelanden eller uppgifter om teledelanden till den ansökande staten, om det kan ske under betryggande former. Verkställighet genom omedelbar överföring får endast ske i förhållande till en stat som är medlem i Europeiska unionen eller till Island eller Norge. Åklagaren prövar om förutsättningar för omedelbar överföring finns. Om omedelbar överföring av teledelanden sker, får upptagning eller uppteckning inte göras i Sverige.

Rättens beslut enligt 25 § att tillåta hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning får verkställas genom omedelbar överföring av teledelanden eller uppgifter om teledelanden till den ansökande staten, om det kan ske under betryggande former. Verkställighet genom omedelbar överföring får endast ske i förhållande till en stat som är medlem i Europeiska unionen eller till Island eller Norge. Åklagaren prövar om förutsättningar för omedelbar överföring finns. Om omedelbar överföring av teledelanden sker, får upptagning eller uppteckning inte göras i Sverige *och bestämmelserna i 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken skall inte tillämpas.*

26 §³

Åklagare får ansöka hos en utländsk myndighet om rättslig hjälp eller tekniskt bistånd med hemlig teleavlyssning eller hemlig teleövervakning av någon som befinner sig i en annan stat eller i Sverige.

Om den andra staten kräver att ansökan först skall prövas av domstol i Sverige, får rätten på begäran av svensk åklagare pröva frågan om att tillåta den hemliga teleavlyssningen eller hemliga teleövervakningen som ansökan enligt första stycket avser. Av ansökan enligt första stycket skall det framgå under vilken tid åtgärden önskas och sådana uppgifter som behövs för att åtgärden skall kunna genomföras. Om den andra staten kräver ett tillstånd enligt andra stycket, skall ansökan innehålla en bekräftelse på att ett sådant tillstånd har meddelats. Befinner sig den person som åtgärden avser inte i den stat där rättslig hjälp eller tekniskt bistånd söks, skall det av ansökan framgå att ett sådant tillstånd som avses i 26 c § har lämnats av den stat där personen finns.

Om tillstånd lämnas enligt andra stycket, skall bestämmelserna om underrättelse till enskild i 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken tillämpas endast när upptagning eller uppteckning av avlyssningen eller övervakningen sker i Sverige.

² Senaste lydelse 2005:491.

³ Senaste lydelse 2005:491.

Om hemlig kameraövervakning skall äga rum av någon som befinner sig i en annan stat och den andra staten kräver att ansökan först skall prövas av domstol i Sverige, får tingsrätten på begäran av svensk åklagare besluta att tillåta kameraövervakningen.

*Underrättelse enligt 8 § lagen
(1995:1506) om hemlig kamera-
övervakning skall inte lämnas.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008.

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 27, 28 a och 28 b §§ lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål i stället för deras lydelse enligt lagen (2007:000) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2005/06:178 Föreslagen lydelse

4 kap.

27 §

En ansökan om hemlig kameraövervakning av någon som befinner sig i Sverige handläggs av åklagare. Åklagaren skall genast pröva om det finns förutsättningar för åtgärden och i sådant fall ansöka om rättens tillstånd.

Upptagningar behöver inte granskas enligt 7 § första stycket lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning.

Upptagningar får bevaras efter det att ärendet om rättslig hjälp har avslutats och återredovisning har skett enligt 2 kap. 17 § endast om detta är tillåtet enligt 7 § andra stycket lagen om hemlig kameraövervakning.

I fråga om underrättelse till enskild enligt 8 § lagen om hemlig kameraövervakning skall bestämmelserna i 25 § tredje stycket tillämpas.

28 a §

En ansökan om hemlig rumsavlyssning av någon som befinner sig i Sverige handläggs av åklagare. Åklagaren skall genast pröva om det finns förutsättningar för åtgärden och i sådant fall ansöka om rättens tillstånd.

Upptagningar och uppteckningar behöver inte granskas enligt 13 § första stycket lagen (2007:000) om hemlig rumsavlyssning.

Upptagningar och uppteckningar får bevaras efter det att ärendet om rättslig hjälp har avslutats och återredovisning skett enligt 2 kap. 17 § endast om detta är tillåtet enligt 13 § lagen om hemlig rumsavlyssning.

I fråga om underrättelse till enskild enligt 15 § lagen om hemlig rumsavlyssning skall bestämmelserna i 4 kap. 25 § tredje stycket tillämpas.

Om hemlig rumsavlyssning skall äga rum av någon som befinner sig i en annan stat och den andra staten kräver att ansökan först skall prövas av domstol i Sverige, får rätten på begäran av svensk åklagare besluta att tillåta rumsavlyssningen.

*Underrättelse enligt 15 § lagen
(2007:000) om hemlig rumsav-
lyssning skall inte lämnas.*

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2007:000) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott skall införas tre nya paragrafer, 16–18 §§, av följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2005/06:177 *Föreslagen lydelse*

16 §

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § 6 skall underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett en teleadress eller en plats som innehas av någon annan, skall även denne underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en sådan plats till vilken allmänheten har tillträde inte underrättas.

Underrättelsen skall lämnas så snart det kan ske efter det att ärendet, i vilket åtgärden vidtogs, avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

17 §

En underrättelse enligt 16 § skall innehålla uppgift om vilket tvångsmedel som har använts och uppgift om tiden för åtgärden. Vid hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning skall underrättelsen även innehålla uppgift om vilken teleadress som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning skall underrättelsen även innehålla uppgift om platsen för åtgärden. Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § 6 skall få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt skall få uppgift om detta.

18 §

Om det gäller sekretess enligt 2 kap. 1 eller 2 §, 5 kap. 1 § eller 9 kap. 17 § sekretesslagen (1980:100) för uppgifter som avses i 17 §, skall en underrättelse enligt 16 § skjutas upp till dess att sekretess inte längre gäller.

Har det på grund av sekretess enligt första stycket inte kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att ärendet, i vilket åtgärden vidtogs, avslutades, får underrättelsen underlåtas.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2007-06-19

Närvarande: f.d. justitierådet Lars K Beckman, justitierådet Leif Thorsson och regeringsrådet Lars Wennerström.

Ytterligare rättssäkerhetsgarantier vid användandet av hemliga tvångsmedel, m.m.

Enligt en lagrådsremiss den 7 juni 2007 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet,
2. lag om ändring i rättegångsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning,
4. lag om ändring i lagen (2007:000) om hemlig rumsavlyssning,
5. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
6. lag om ändring i säkerhetsskyddslagen (1996:627),
7. lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål,
8. lag om ändring i lagen (2007:000) om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål,
9. lag om ändring i lagen (2007:000) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av ämnesrådet Joel Brorsson.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet

1 §

I paragrafens första stycke föreslås att en nämnd under regeringen, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, skall utöva tillsyn över brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter och därmed sammanhängande verksamhet.

Statliga myndigheter och nämnder inom den offentliga förvaltningen torde, om inget annat sägs, falla under regeringens ansvarsområde. Med hänsyn härtill och även som en anpassning till de förslag som lämnats i betänkandet SOU 2004:23 Från verksförordning till myndighetsförordning bör enligt Lagrådets mening paragrafens inledning ”En nämnd under regeringen” utgå. Lagrådet har i och för sig inget att erinra mot att nämnden namnges, även om det kunnat övervägas om inte paragrafen i stället bort inledas med orden ”Den myndighet regeringen bestämmer” och ordet ”nämnden” härefter i lagen och övriga lagar utbytt mot ”tillsynsmyndigheten”.

Enligt förslaget skall nämnden vara skyldig att på begäran av en enskild kontrollera om han eller hon har utsatts för sådana tvångsmedel eller varit föremål för sådan personuppgiftsbehandling som avses i 1 § och om användningen av tvångsmedel eller behandlingen av personuppgifter har skett i enlighet med författningar.

På sätt angetts vid 1 § omfattar tillsynen även ”därmed sammanhängande verksamhet”. Detta bör enligt Lagrådets mening komma till uttryck även i förevarande paragraf, lämpligen genom att orden ”och därmed sammanhängande verksamhet” läggs till efter ”om användningen av tvångsmedel”. Lagrådet förordar också att uttrycket ”i enlighet med författningar” preciseras att avse ”lag eller annan författning”.

4 §

I paragrafen anges att nämnden har rätt att av myndigheter som omfattas av tillsynen få de uppgifter och det biträde som nämnden begär samt att även andra myndigheter är skyldiga att lämna nämnden de uppgifter som den begär.

I den allmänna motiveringen redovisas närmare de överväganden som ligger bakom ställningstagandet att andra förvaltningsmyndigheter än de som omfattas av tillsynen bör omfattas av uppgiftsskyldigheten samt att denna uppgiftsskyldighet även bör gälla domstolarna. Denna uppdelning mellan förvaltningsmyndigheter och domstolar återspeglar också den struktur och åtskillnad som görs mellan domstolar och förvaltningsmyndigheter och som återfinns i 1 kap. 8 och 9 §§ regeringsformen. Denna åtskillnad bör enligt Lagrådets mening komma till uttryck även i lagtexten så att 4 § förslagsvis erhåller följande lydelse:

”Nämnden har rätt att av förvaltningsmyndigheter som omfattas av tillsynen få de uppgifter och det biträde som nämnden begär. Även domstolar samt de förvaltningsmyndigheter som inte omfattas av tillsynen är skyldiga att lämna nämnden de uppgifter som den begär.”

Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

27 kap. 33 §

De undantag från underrättelseskyldighet som anges i den föreslagna paragrafens tredje stycke är avsedda att överensstämma med brottskatalogen i lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål. För en fullständig överensstämmelse bör katalogen kompletteras med de bestämmelser om vissa högmålsbrott och om försöksbrott m.m. som finns i 1952 års lag.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 6 september 2007

Närvarande: Statsministern Reinfeldt, statsråden Olofsson, Odell, Bildt, Ask, Husmark Pehrsson, Leijonborg, Larsson, Erlandsson, Torstensson, Carlgren, Hägglund, Carlsson, Littorin, Borg, Malmström, Sabuni, Billström, Adelsohn Liljeroth

Föredragande: Statsrådet Ask

Regeringen beslutar proposition 2006/07:133 Ytterligare rättssäkerhetsgarantier vid användandet av hemliga tvångsmedel, m.m.